

อนุสรณ์

งานพระราชทานเพลิงศพพระปิณฑุการโฆล

● อดีตครองเจ้าคณะจังหวัดกิตติมศักดิ์ ● อดีตเจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง

๑๙ มีนาคม ๒๕๔๔

คำวพระยาพรหม :

เพชรน้ำเอกแห่งวรรณกรรมล้านนาไทย

พระยาพรหมโวหาร รจนา

เสถียร ฉายเสนา เรียบเรียง

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี บรรณาธิการ

ออกแบบปก :

รูปเล่ม

ศิลปกรรม พงษ์ชาติ วชิโรภาสกรณ์

พิสูจน์อักษร พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี

จัดพิมพ์ :

คณะสงฆ์จังหวัดเชียงราย

พิมพ์แจกเป็นธรรมทานในงานพระราชทานเพลิงศพ

พระปัญญากรโมลี อดีตครองเจ้าคณะจังหวัดกิตติมศักดิ์ ฯลฯ

พิมพ์ที่ :

นิลนารากการพิมพ์

๕๐๙/๕๕๘ ถนนจรัญสนิทวงศ์ ๗๕ (ซอยภาณุรังษี)

บางพลัด กทม. ๑๐๗๐๐ น.ส.ถาวร ทั้งจันทร์แดง

ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๔๔ โทร. ๔๓๓-๓๘๕๔

อนุสรณ์

งานพระราชทานเพลิงศพพระปัญญากรโมลี

อดีตรองเจ้าคณะจังหวัดกิตติมศักดิ์

อดีตเจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง

๑๘ มีนาคม ๒๕๔๔

สารบัญ

คำปรารภ

กำหนดการ ----- ๑

สังเขปประวัติ ----- ๓

คำวพระยาพรหม เพชรน้ำเอกแห่งวรรณกรรมลานนา ----- ๕

คำนำในการพิมพ์ครั้งที่ ๔ ----- ๖

บทนำ ----- ๘

ชีวประวัติพระยาพรหมโวหาร ----- ๑๕

คำวพระยาพรหม บทที่ ๑ ----- ๓๐

คำวพระยาพรหม บทที่ ๒ ----- ๕๑

คำวพระยาพรหม บทที่ ๓ ----- ๖๗

คำวพระยาพรหม บทที่ ๔ ----- ๙๒

ลำนาคำจ่ม ----- ๑๒๑

ตอนที่ ๑ ติดคุกและจ่มให้ฟัง ----- ๑๒๓

ตอนที่ ๒ จ่มไปสอนไป ----- ๑๒๕

ตอนที่ ๓ ไช้ข้อเท็จจริง ----- ๑๒๖

ตอนที่ ๔ ร้องขอความเป็นธรรม ----- ๑๒๘

ตอนที่ ๕ กระบวนการยุติธรรม ----- ๑๒๙

ตอนที่ ๖ เสียตีสี่ผู้มีอำนาจ ----- ๑๓๒

ตอนที่ ๗ สภาพคุกโบราณ ----- ๑๓๓

ตอนที่ ๘ ความเป็นธรรมในสังคม ----- ๑๓๔

ตอนที่ ๙ แหกคุกสู่อิสรภาพ ----- ๑๓๗

ตอนที่ ๑๐ ขอบคุณผู้มีส่วนช่วยเหลือ ----- ๑๓๘

คำปรารภ

วันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ เวลา ๑๖.๐๐ น. โดยประมาณ วงการคณะสงฆ์ จังหวัดเชียงราย พุทธบริษัทชาวเชียงราย และคณะศิษยานุศิษย์วัดมิ่งเมือง ได้สูญเสียพระมหาเถระผู้เป็นทั้งปูชนียภิกษุและรัตตัญญูบุคคลที่สำคัญไปรูปหนึ่ง คือ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระปัญญากรโมลี (อินตา รตนถาวรมหาเถร ป.ธ.๖) อดีตเจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง และอดีตรองเจ้าคณะจังหวัดกิตติมศักดิ์ พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณได้ถึงแก่กรรมไปด้วยอาการอันสงบ ณ โรงพยาบาลศูนย์เชียงราย (หรือโรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์) ขณะที่มีอายุได้ ๗๔ ปี ๕๔ พรรษา

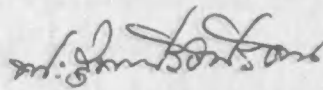
พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระปัญญากรโมลี เป็นพระมหาเถระผู้มากทั้งพรรษายุกาล และประสบการณ์ในด้านการบริหารการพระศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็การพระศาสนาของจังหวัดเชียงราย อันเป็นถิ่นมาตุภูมิของท่าน ตลอดเวลาอันยาวนานกว่าทศวรรษแห่งชนมาของพระคุณท่าน ท่านได้ฝากผลงานไว้มากมายในหลากหลายตำแหน่ง ต่างกรรมต่างวาระเป็นต้นว่า เป็นเจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง เป็นเผยแผ่เมืองเชียงราย เป็นครูใหญ่โรงเรียนพระปริยัติธรรมประจำจังหวัด เป็นรองเจ้าคณะอำเภอเชียงแสน เป็นเจ้าคณะอำเภอเมืองเชียงราย เป็นรองเจ้าคณะจังหวัดเชียงราย และเป็นรองเจ้าคณะจังหวัดกิตติมศักดิ์ ตามลำดับ

ด้วยเหตุดังกล่าว จึงถือได้ว่า พระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณ พระปัญญากรโมลี เป็นพระมหาเถระที่เป็นทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่าและคุณูปการอย่างสูงส่ง ต่อสถาบันพระพุทธศาสนาและสังคมไทย

ในงานพระราชทานเพลิงศพของพระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระปัญญากรโมลี ครั้งนี้ คณะสงฆ์จังหวัดเชียงรายมีมติเป็นเอกฉันท์เห็นควรให้พิมพ์หนังสือเพื่อเป็นอนุสรณ์รำลึกถึงพระเดชพระคุณท่าน จำนวน ๒ เล่มด้วยกัน คือ “คำวพระยาพรหม” อันเป็นผลงานอมตะของวงวรรณกรรมแห่งลานนาไทย เรียบเรียงโดย

คุณเสถียร ฉายเสนา เล่มหนึ่ง และอีกเล่มหนึ่งเป็นหนังสือสุจิตร์บันทึกเกียรติประวัติอันดงามของพระเดชพระคุณท่าน รวมทั้งประกาศอนุโมทนาท่านผู้มีอุปการคุณ ตลอดจนทรัพย์ร่วมสมทบการจัดงานครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขออนุโมทนาคณะกรรมการจัดงานพระราชทานเพลิงศพทุกท่าน ทุกฝ่าย ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ผู้มั่นในกตัญญูตาธรรม ที่ได้ร่วมกันจัดงานให้บรรลุผลอันพึงประสงค์มาแต่ต้นจนวาระสุดท้าย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือที่จัดพิมพ์ในคราวนี้ คงจักอำนวยประโยชน์แก่สาธุชนที่ได้อ่านโดยทั่วกัน และขณะเดียวกัน ก็จักเป็นเครื่องปฏิการบูชา ที่ส่งผลให้ดวงวิญญาณของพระคุณท่าน ได้มาร่วมปิตานุโมทนาและเป็นพลวปัจจัยให้ประสบความดีสูงสุดในสุคติสัมปรายภพสืบไป

พระสุนทรบริยัฒนิวาน

เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย

ประธานอำนวยการจัดงานพระราชทานเพลิงศพ

กำหนดการงานพระราชทานเพลิงศพ พระปัญญากรโมลี

(อินตา รตนฉาณมหาเถร ป.๒.๖)

อดีตเจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง และอดีตครองเจ้าคณะจังหวัดกิตติมศักดิ์
ณ เมรุชั่วคราว ฉาปนสถานเด่นห้า อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย

วันที่ ๑๖ - ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๔

วันศุกร์ที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๔๔ (ตรงกับวันแรม ๗ ค่ำ เดือน ๖ เหนือ)

- เวลา ๑๐.๐๐ น. - พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ ธรรมนิยามสูตร
- ถวายปราสาท - ไทยทาน
- พระสงฆ์อนุโมทนา
- ถวายภัตตาหารเพลแด่พระภิกษุ - สามเณร
จำนวน ๒๐๐ รูป
- เวลา ๑๓.๐๐ น. - อาราธนาศพลงนอนปราสาท
- เวลา ๒๐.๐๐ น. - พระสงฆ์อัฐฐาวรรค (๘ รูป) สวดพระอภิธรรม
- มีพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์
แสดงโดย พระครูมานิตบุญญาคม เจ้าคณะเภอ
แม่สาย
- ถวายไทยทานแด่พระสงฆ์

วันเสาร์ที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๔๔ (ตรงกับวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๖ เหนือ)

- เวลา ๑๑.๐๐ น. - ถวายภัตตาหารเพลแด่พระภิกษุ - สามเณร จำนวน
๒๐๐ รูป
- เวลา ๑๓.๐๐ น. - มีพระธรรมเทศนา แสดง ๒ ธรรมาส์ (เทศน์แจ้ง)
แสดงโดย

๑. พระครูสาทรปริยัติกิจ พุทธสถานสถาบัน
ราชภัฏเชียงใหม่

๒. พระมหาสมหมาย โกวิท วัดพระแก้ว

- พระสงฆ์ปัญญาวิสิทวารค (๒๕ รูป) สวดแจ้ง

- ถวายไทยทานแด่พระสงฆ์

- พระสงฆ์อนุโมทนา

เวลา ๒๐.๐๐ น.

- พระสงฆ์อัฐฐวารค (๘ รูป) สวดพระอภิธรรม

- มีพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์

แสดงโดย พระครูธรรมภาณพิณิต รองเจ้าคณะ
อำเภอพาน

- ถวายไทยทานแด่พระสงฆ์

วันอาทิตย์ที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๔ (ตรงกับวันแรม ๙ ค่ำ เดือน ๖ เหนือ)

เวลา ๐๙.๓๐ น.

- พระสงฆ์ ๓๐ รูป สวดพระพุทธมนต์

อาทิตย์ตปரியาสูต

- มีพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์

แสดงโดย พระมหาโพธิวงศาจารย์ ที่ปรึกษา
เจ้าคณะภาค ๖

เวลา ๑๑.๐๐ น.

- ถวายภัตตาหารเพลแด่พระภิกษุ-สามเณร

จำนวน ๓๐๐ รูป

- อาจารย์โอกาสเวหนาน

- ถวายไทยทานแด่พระสงฆ์

- พระสงฆ์อนุโมทนา

เวลา ๑๒.๐๐ น.

- ตั้งขบวนอัญเชิญศพ (ลากปราสาท)

ไปสู่ฌาปนสถานเด่นห้า

เวลา ๑๔.๐๐ น.

- ประกอบพิธีพระราชทานเพลิงศพ

สังเขปประวัติ

พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระปัญญาการโมลี
อดีตเจ้าอาวาสวัดมิ่งเมืองและอดีตรองเจ้าคณะจังหวัดกิตติมศักดิ์
อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย

๑. สถานะเดิม ชื่ออินตา นามสกุล รัตนวิมล โยมบิดา นายวงศ์ โยมมารดา นางเกียง เกิด ณ บ้านน้ำแพร่ ตำบล ยางฮ่อม อำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๔๖๙
๒. บรรพชา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ ณ พัทธสีมา วัดน้ำแพร่ ตำบล ยางฮ่อม อำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย
๓. อุปสมบท เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙ ณ พัทธสีมาวัดป่าบัง ตำบลยางฮ่อม อำเภอขุนตาล จังหวัดเชียงราย
๔. การศึกษา เมื่ออุปสมบทแล้ว ได้ย้ายมาจำพรรษา ณ วัดพระสิงห์ อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย เพื่อศึกษา พระปริยัติธรรม และได้ย้ายไปศึกษาต่อ ณ วัดภาวนา-ภิกขาราม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร สอบได้ ป.ธ. ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ จึงได้กลับมาช่วยงาน คณะสงฆ์จังหวัดเชียงราย จนสอบ ป.ธ. ๔ และ ป.ธ. ๕ ได้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ สิ้นท้าย สอบ ป.ธ. ๖ ได้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ พ.ศ. ๒๕๓๔ สำเร็จการศึกษาบรม โรงเรียนพระสังฆาธิการส่วนกลาง รุ่นที่ ๓ (การศึกษาบรมระดับสูงของพระสังฆาธิการ) ณ วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร

๕. **หน้าที่การงาน** พ.ศ. ๒๔๙๖ - เป็นเจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง
 - เป็นเผยแผ่อำเภอเมืองเชียงใหม่
 พ.ศ. ๒๕๐๐ - เป็นครูใหญ่โรงเรียนพระปริยัติธรรม
 ประจำจังหวัด (สามัคคีวิทยาคาร)
 พ.ศ. ๒๕๐๑ - เป็นเผยแผ่จังหวัดเชียงใหม่
 พ.ศ. ๒๕๐๙ - เป็นรองเจ้าคณะอำเภอเชียงแสน
 พ.ศ. ๒๕๑๓ - เป็นเจ้าคณะอำเภอเมืองเชียงใหม่
 - เป็นพระอุปัชฌาย์
 พ.ศ. ๒๕๒๑ - เป็นรองเจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่
 พ.ศ. ๒๕๔๒ - เป็นรองเจ้าคณะจังหวัดกิตติมศักดิ์

๖. **สมณศักดิ์**

- เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๑๒ เป็นพระครูสัญญาบัตร
ราชทินนามที่ “พระครูพิณิตธรรมประภาส”
- เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๑๗ เป็นพระครูสัญญาบัตร
เจ้าคณะอำเภอชั้นโท ในราชทินนามเดิม
- เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๒๓ เป็นพระราชาคณะ
ชั้นสามัญ ราชทินนามที่ “พระปัญญากรโมลี”

๗. **บรรณภาพ**

พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณ พระปัญญากรโมลี ได้
 อาพาธมาเป็นเวลานาน ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๙ พอทุเลาบ้าง
 หนักบ้าง เบาบ้าง และเข้ารับการรักษายาบาลมาโดย
 ตลอด และสุดท้ายเมื่อประมาณเดือนเมษายน ๒๕๔๓
 ท่านได้เข้ารับการรักษายาบาล ณ โรงพยาบาลเชียงใหม่
 ประชานุเคราะห์ และได้ ถึงแก่มรณภาพ เมื่อวันที่
 ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ เวลา ๑๖.๐๐ น. เศษ
 สิริรวมอายุ ๗๔ ปี ๕๔ พรรษา

คำวพระยาพรหม
เกษรน้ำเอกแห่งวรรณกรรมลานนา

ของ

พระยาพรหมโวหาร

กวีเอกแห่งลานนาไทย

พ.ศ. ๒๓๔๕-๒๔๓๐

โดย

เสถียร ฉายเสนา

คำนำ

ในการพิมพ์ครั้งที่ ๔

หนังสือชื่อ “คำวพระยาพรหม” นี้ ข้าพเจ้าได้สนใจใฝ่ศึกษามา เป็นเวลาประมาณ ๔๐ ปีแล้ว และได้มีโอกาสจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มสมบูรณ์แบบในช่วงเวลา ๒๐ ปีที่ผ่านมา รวม ๓ ครั้ง คือ

ครั้งแรก พิมพ์เมื่อปี ๒๕๒๔ ใช้ชื่อว่า หนังสือชีวิตและงานของ “พระยาพรหม” ได้เปรียบเทียบความเป็นปราชญ์ หรือ ปรัชญากวี ที่เป็นผลงานของท่านพระยาพรหม กวีเอกของลานนาไทย กับ ท่านสุนทรภู่ กวีเอกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และ ท่านศรีปราชญ์ กวีเอกแห่งกรุงศรีอยุธยา ไว้ค่อนข้างละเอียดพอสมควร

ครั้งที่ ๒ เมื่อปี ๒๕๓๐ โดยพี่น้องชาวจังหวัดลำปาง ได้ขออนุญาตจัดพิมพ์เป็นบรรณานุกรม ให้ท่านพระครูวัดสิงห์ชัย อำเภอมือง จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นวัดบ้านเกิดและสถานทีบวชเรียนของท่านพระยาพรหมนั่นเอง หลังจากการพิมพ์ครั้งนั้น ชาวลำปางก็ได้ร่วมใจกันจัดสร้างอนุสาวรีย์ของท่านประดิษฐานไว้ที่สวนสาธารณะหนองกระเทียม อำเภอมือง จังหวัดลำปาง

พิมพ์ครั้งที่ ๓ เมื่อปี ๒๕๔๑ ที่กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นบรรณานุกรมของท่านศาสตราจารย์ดอกเตอร์ดุสิต พาณิชพัฒน์ ในฐานะประธานพุทธบริษัทชาวเหนือ กรุงเทพมหานคร และได้จัดพิมพ์ตามฉันทลักษณ์แบบใหม่ โดยนำเอารูปแบบเดิมพิมพ์รวมอยู่ด้วยเพื่ออนุรักษ์ของเดิมไว้

พิมพ์ครั้งที่ ๔ ในปี ๒๕๔๔ นี้ โดยคณะสงฆ์และประชาชนจังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นบรรณานุกรมในการพระราชทานเพลิงศพพระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณอาจารย์ พระปัญญาการโมลี วัดมิ่งเมือง อำเภอมือง จังหวัดเชียงราย

พระเดชพระคุณฯ เป็นท่านหนึ่งที่นิยมและอนุรักษ์คำพระยาพรหม โดยท่านได้นำเอาธรรมะ ปรัชญาชีวิต คำคม ในคำพระยาพรหม ไปประกอบการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนอยู่เสมอ ปรากฏว่า ทำให้ผู้ฟังมีความรู้ความเข้าใจธรรมะในเชิงปฏิบัติได้เป็นอย่างดี และเป็นที่นิยมโดยทั่วไป

ข้าพเจ้าในฐานะลูกศิษย์คนหนึ่งของพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์ฯ ได้มีส่วนจัดทำหนังสือเล่มนี้ ทั้งเป็นผู้เรียบเรียงและปฏิรูปรูปแบบใหม่ของฉันทลักษณ์แบบการเขียนร้อยกรองประเภทคำว หรือ คำขอ ตามที่ปรากฏอยู่นี้ให้เป็นทางเลือกของคนรุ่นใหม่ ที่จะเลือกเขียนตามรูปแบบเดิมหรือตามรูปแบบใหม่นี้ก็ได้

อีกประการหนึ่ง ขอให้หนังสือเล่มนี้ เป็นบรรณานุสรณ์ ของท่านพระยาพรหมโวหารกวีเอกแห่งลานนาไทยของเรา ผู้รังสรรค์ผลงานอมตะ คือ “คำพระยาพรหม” วรรณกรรมอันยิ่งใหญ่ทางวัฒนธรรม มาครบรอบ ๒๐๐ ปี ในปี ๒๕๕๕ นี้ และได้ทราบว่า ผลงานอันเป็นเหมือนเพชรน้ำเอกของท่านชั้นนี้มีฝรั่งชาวเดนมาร์ค ชื่อ วิคโก บรุต ได้แปลเป็นฉบับภาษาอังกฤษไว้ที่ มหาวิทยาลัยลอนดอน เมื่อปี ๒๕๒๓ แล้ว จึงขอฝากไว้เป็นความภาคภูมิใจอันยิ่งใหญ่ในความเป็น “ปราชญ์พื้นบ้าน” ของเราโดยทั่วกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สภาวัฒนธรรมของทุกจังหวัดในภาคเหนือและสถาบันการศึกษาชั้นอุดมศึกษาของภาคเหนือควรได้คิดถึงเรื่องนี้ในแง่ของการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปี ๒๕๔๒ ด้วย

ส่วนดีของหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าขออุทิศแก่บรรพชนและครูอาจารย์ โดยเฉพาะพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณอาจารย์ฯ ในนามของศิษยานุศิษย์ทุกท่านด้วย

นายเสถียร ฉายเสนา

ทนายความ

กรุงเทพมหานคร

มีนาคม ๒๕๕๕

บทนำ

หนังสือชื่อ ชีวิตและงานของ “พระยาพรหม” หรือ คำวขอพระยาพรหม นี้ ข้าพเจ้าได้รวบรวมและเรียบเรียงขึ้นเพื่อเชิดชูเกียรติของท่าน “พระยาพรหมโวหาร” กวีเอกแห่ง “ลานนาไทย” อนุรักษ์ไว้ให้ชนรุ่นหลังได้มีโอกาสเรียนรู้สืบสานและสร้างผลงานทางวรรณกรรมประเภท “คำวข” นี้ต่อไป

กาลเวลาและค่านิยมของคนย่อมเปลี่ยนแปลงไป แผ่นดิน “ลานนาไทย” ซื่อนี้ ก็ยังต้องเลื่อนหายมลายสิ้นไปด้วย แม้ว่าจะถูกเรียกขานกันมากกว่า ๗๐๐ ปีแล้วก็ตาม แต่หนังสือเล่มนี้ยังคงใช้ชื่อเดิมคือ “คำวขอพระยาพรหม” และชื่อแผ่นดินนี้ว่า “ลานนาไทย” ต่อไป

ผู้เขียนมีอาชีพเป็นทนายความ และมีความภาคภูมิใจในแผ่นดินแม่หรือมาตุภูมิ คือ แผ่นดินที่ชื่อว่า “ลานนาไทย” นี้ มาแต่กำเนิด แม้ว่าจะเคยใช้ชีวิตอยู่มาแล้วในหลายบ้านหลายเมืองหลายประเทศ แต่ก็ยัง **อู้กำเมือง** รับประทานอาหารพื้นเมือง เขียนคำวขอ และใช้ชีวิตประจำวันอยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิมของเมืองเหนือหรือ “ลานนาไทย” นี้ตลอดมา จึงขอเป็นทนายว่าต่างหรือแตกต่างให้กับแผ่นดินแม่ที่ชื่อว่า “ลานนาไทย” นี้ ทั้งในความหมาย ความถูกต้อง และความไพเราะตลอดไป

หนังสือวรรณกรรม หรือวรรณคดีที่ชื่อว่า “คำวพระยาพรหม” นี้ เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่จารจารึกไว้ซึ่งวัฒนธรรมทางภาษาของ “ลานนาไทย” ได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด แม้ว่ากาลเวลาจะล่วงเลยมาหลายร้อยปี แต่ในเนื้อหาและภาษาที่ใช้ในคำวขนี้ก็ยังคงใช้ในชีวิตประจำวันของเมืองเหนือตลอดมา ซึ่งเมื่อผู้อ่านได้อ่านแล้วก็จะพบว่า พระยาพรหมโวหารท่านได้รวบรวมเอา “กำเมือง” มาจารึกไว้ในแผ่นดิน “ลานนา” นี้ไว้ได้ทั้งหมดอย่างคำว่า “ไผ-จู้-สุ่ย-ยุ หลกท้อนายหนี่ แต่เริ่มเดิมที ไผยังบ่ห้าม”

จะเห็นได้ว่า ทุกคำพูดเป็น “คำเมือง” ทั้งนั้นและยังมีความไพเราะจับใจมีความหมาย อยู่ในตัวทั้งสิ้น ยิ่งในภาคที่มีชื่อว่า “คำจ๋ม” ยิ่งแสดงความชัดเจนของภาษา “ลานนา” ไว้แทบทุกคำพูดเป็นคำเมืองล้วนๆ อย่างเช่นคำว่า “เสี้ยเงินเสี้ยคำอิดไहांได้เสี้ย น้ำใจจักหาไหนได้ม้อ” ซึ่งเป็นคำสุภาษิตสอนใจได้ด้วย ผู้เขียนจึงฝากความหวังไว้ว่า “แม้ว่าคำว่า ลานนาไทย จะได้ถูกกลืนไปแล้ว แต่วัฒนธรรมทางภาษา จะยังคง อยู่คู่ฟ้า ลานนาไทย ต่ไป”

ผู้เขียนได้มีโอกาสศึกษาวิชาการต่างๆ มาหลายแขนง เช่น วิชาเศรษฐศาสตร์, ศาสนา, ปรัชญา, กฎหมาย และอักษรศาสตร์ นอกจากนี้ยังได้มีโอกาสศึกษา นักธรรม และเบญจธรรมมาพอสมควรได้รับการศึกษามาทั้งในประเทศไทยและจากต่างประเทศ มีโอกาสได้ศึกษาวรรณกรรมหรือวรรณคดีทั้งของไทยและของต่างประเทศมาบ้าง วรรณคดีไทย เช่น ราชราธิราช, รามเกียรติ์, สามก๊กฉบับภาษาไทย, ขุนช้างขุนแผน, อิเหนา, พระอภัยมณี, และผู้ชนะสิบทิศ เป็นต้น วรรณคดีต่างประเทศ เช่น ริเบกก้า, ฟริเซนเนอร์, ออฟ เซนต์, เบรฟนิวเวิร์ลด์ เป็นต้น พบว่ายังไม่มียุวรรณคดีเรื่องใด สามารถบรรยายความรักได้ซาบซึ้งถึงใจได้เท่ากับ คำวขอพระยาพรหม นี้เลย

การเขียนคำวแบบใหม่ที่นำมาพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือเล่มนี้นั้น เป็นของใหม่ใน ๗๐๐ ปี ของลานนาไทย หรือหากจะนับอายุของเมืองเชียงใหม่เป็นเกณฑ์ก็ได้ ที่ผู้เขียนกล้าคิด กล้าทำ และกล้าเสนอ ก็เพราะเห็นว่า เป็นการปฏิรูปหรือปฏิวัติ การเขียนขึ้นมาในยุคของโลกาภิวัตน์ โดยที่ได้อนุรักษ์ของเดิมไว้ทุกประการ ทั้งเนื้อหา สาระ คำพูด วัฒนธรรมประเพณีของลานนาไทยยังมีอยู่ครบถ้วน เป็นเพียงเอาของเก่ามาจัดในรูปแบบใหม่ให้ศึกษาและอ่านง่ายขึ้นเท่านั้น

ที่มาของการเขียนคำวขอในรูปแบบใหม่นี้ ผู้เขียนได้ดัดแปลงมาจากฉันทลักษณ์ ของการประพันธ์แบบโคลง ๒ และโคลง ๓ ในหนังสือ ลิลิตตะเลงพ่าย ตอนพระมหา อุปราชเข้าเมืองกาญจนบุรี เป็นการเทียบเคียงรูปแบบฉันทลักษณ์เท่านั้น แต่ไม่ใช่

ฉันทลักษณ์เดียวกัน เพราะทั้งสองฉันทลักษณ์นี้มีบังคับไม่เหมือนกัน เป็นคนละเรื่องทีเดียว

ฉันทลักษณ์ของ “คำวซอ” แบบใหม่นี้ ถือกำเนิดมาเมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๓๘ นี้เอง จำได้ว่าวันนั้น ผู้เขียนเดินทางไปว่าความที่ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ กรุงเทพมหานคร (สนามหลวง) ได้อ่านพบหนังสือแบบเรียนมัธยมปีที่ ๕ ชื่อว่า หนังสือเรียนภาษาไทย ท ๕๐๓ ท ๕๐๔ ชุดวรรณวิจิตร เล่ม ๒ ชั้นมัธยมปีที่ ๕ (ม.๕) เรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย ตอนพระมหาอุปราชาขยักกองทัพเข้าเมืองกาญจนบุรี ตอนหนึ่งซึ่งประพันธ์เป็นร้อยกรองฉันทลักษณ์แบบ โคลง ๒ และโคลง ๓ ดังนี้

ลักษณะโคลง ๒ และโคลง ๓

ในหนังสือ ลิลิตตะเลงพ่าย

โคลง ๒...

๒๑. ยกพลผ่านด่านกว้าง   เสียงสนั่นน้ำช้าง
กึกก้องทางหลวง

โคลง ๓

๒๒. ล่วงลุด่านเจดีย์   สามองค์มีแห่งหัน
แดนต่อแดนกันนั้น   เพื่อรู้ราวทาง
๒๓. ขยับพลวางเข้าแหล่ง   แห่งอยู่ยุคเหล่า
แลธูลีฟุ้งฟ้า   มีดคลุ้มมัวล ยิงนา

ฯลฯ

ผู้เขียนได้ลองเขียนบทประพันธ์ประเภทร้อยกรอง คือ คำวซอพระยาพรหม โดยแยกฉันทลักษณ์ของบทประพันธ์ที่เรียกว่า คำว ออกมาเขียนเปรียบเทียบกับ โคลง ๒ และโคลง ๓ ก็ได้ผลใกล้เคียง เป็นฉันทลักษณ์แบบใหม่ขึ้นมา ดังนี้

เทียบลักษณะโคลง ๓...

ลม - สะ - จัด
 หนัก - หน่วง - ช้อน
 ก้อย - ฟัง - เตอะ - น่อง
 จัก - บัด - เอา - ดวง

สะ - อัด - โคก - อ้อน
 สะ - ต้อน - อีก - อืด
 ที่ - ข้อง - ใจ - ดีด
 ขะ - ปวง - มา - ล้อม

เทียบลักษณะโคลง ๒...

หลอน - วาดำ - เสย
 หมม - ดวง - บาน - ช้วน - รส
 บุ่ม - ผา - เผย
 หอม - อ่อน - อ้วน - จวน - ดม

ลม - เจย - ขวาด - ต้อง
 บ่ - เหย - เทือด - งง

เทียบลักษณะโคลง ๓...

จำ - เบียบ - เก้า
 ผะ - สม - แต่ง - เตียม

ล่า - เนา - กล่อน - กล่ม
 เรียม - ริ - เริ่ม - สร้าง

เทียบลักษณะโคลง ๒...

พี่ - ขอ - เจิญ - นาย
 จาด - บาง - ต๊ะ - พาน - แต่ - เจื้อ
 บ่ - ถ้า - มี - เกลือ
 สี่ - หาก - เข้ม - แดง - งาม

แม่ - ลาน - บ๊ีบ - กว้าง
 หิน - ลัม - ย่อม - เนื้อ

เมื่อผู้เขียนได้ทดลองเขียนดูทั้งบทและทั้งเรื่อง ก็ปรากฏว่า เขียนได้หมดโดยไม่มีอะไรติดขัดเลย ซึ่งทุกอย่างก็เป็นดังที่พิมพ์ไว้ในหนังสือนี้ ฉะนั้น การพิมพ์หนังสือคำพระยาพรหมเล่มนี้ จึงได้นำลงพิมพ์ไว้ทั้งสองแบบ คือ แบบเก่าดั้งเดิม กับแบบใหม่ที่พิมพ์ไว้นี้ น่าจะสะดวกในการศึกษาเปรียบเทียบเป็นแบบฉบับของการเขียนคำ

ตามความนิยมของคนในยุคปัจจุบันและในยุคถัดๆ ไปได้เป็นอย่างดี และจะเป็นการสมประโยชน์ของการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้อย่างแท้จริง ได้อนุรักษ์ของเก่าไว้และเสริมสร้างการประพันธ์ในแนวใหม่ขึ้นมา และฉันทลักษณ์แบบใหม่นี้ดูเหมือนจะทำให้อ่านง่ายกว่าแบบเดิม นอกจากการวางฉันทลักษณ์แบบใหม่โดยอาศัยเนื้อหาของรูปแบบเดิมแล้ว ผู้เขียนได้ทดลองตั้งเรื่องเขียนเป็นเรื่องสั้น หรือที่เรียกกันว่า “คำว้าก้อม” ดู ก็ปรากฏว่าเขียนได้อย่างเดียวกัน ดังนี้

คำว้าก้อม เรื่อง “คดีฟ้องหย่า”

คำพิพากษา	ฎีกาว่าไว้
โจทก์จำเลยได้	ละละเตยงกัน
จนสังคมนี	บ่มีสุขสันต์
คำเจ้าคินวัน	เนืองนันปนปี
ปัญหาครอบครั	ลูกสาวยาบปี
มันหนีตวยจายตำจู้	
ทำผิดกฎหมาย	ไผไผก็อยู่
ผัวเก่าต่อสูคดี	
ฟ้องศาลแล้ว	มันปากันหนี
ศาลสืบคดี	แล้วตัดสินให้
หื้อมันกับผัว	ตัวดีคยได้
จายสินไหมไปหลายล้าน	
แต่มันกับผัว	บ่กลัวสลดาน
มันหนีออกบ้านมันไป	

เขาะหาบป็น
 บายจิงไป
 บังคับคดี
 เอาหอเหือนมันขายใจ
 คดแทนก้ม
 เป็นเหยียงอย่างผู้คนแล้ว
 ป้อแม่ป็นอง
 อย่าเป็นคนแล้ว

บ้ออยู่ไหน
 ขอศาลสั่งที่
 ที่ข้านค้านคือ
 ที่มันทำไว้
 ไปรดได้สิยว
 ดั่งขึ้นเนเจ้า ๆ

ฯลฯ

คำวักอ้อม เรื่อง “เช็ดเต็ง” ชาติเช็ด

ตำมกฎหมายไทย
 แล้วเซ็นจื่อถือลงไป
 มาตรา ๙๐๐
 บ่เว้นผู้ใด
 ผู้สลักปล้น
 ถือว่า “อาว์” ตัวเช็ด
 ก็ต้องจับผิด
 บ่เว้นอื่นผู้คนใด
 จ่ายเงินตำมนั้น
 หมดหนี้สินไป
 แต่ถ้าเต็งมา
 เมื่อนั้นแหละชวยเลย
 หื้อจะวังไว้
 อย่าปรมาเล

ผู้ใดออกเช็ด
 บกแจ่งชายไซ
 รับผิดท้วนหน้า
 หรือเซ็นค่านหน้า
 แหกไทยจีนเจ็ก
 แล้วจึงหมดไล
 สุดเสียงเท่าอัน
 เงินหาหากัน
 ฟ้นองเอาเท
 กฎหมายเบ็ดห้าม

คดีอาญา	อย่าได้มั่งขำ
ติดคุกตำรางแน่แท้	
มาตรา ๔ เทย	บมีตางแป้
บัญญัติแน่แจ้งอาญา	
โทษฐานติดคุก	บ่หนึ่งเซียวททา
อย่าผาถะ	ผมชอบบอกให้
ผมเป็นทนาย	ตกเหนือออกได้
ไปว่าความมาทั่วทิศ	
อันเชื่อนี้หนา	ยิ่งกว้างพิณ
ผิดแล้วก่อหือเป็นภัก	
ผมเขียนคำวปี่	ไว้ถือเตือนใจ
พี่น้องจาวไทย	ทั่วไปเนื้อเจ้า ๗

ฯลฯ

คงเป็นที่หายสงสัยแล้วว่า การเขียนคำวขอแบบใหม่นี้ สามารถเขียนได้ทุกเรื่อง
หวังว่าคงเป็นแนวใหม่หรือทางเลือกใหม่ของคนรุ่นใหม่ต่อไป

ส่วนดีของหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าผู้เรียบเรียง ขอโน้มบรูซาท่านพระยาพรหม-
โวหาร กวีเอกและคนดีศรีลานนาไทย ตลอดถึงท่านผู้มีพระคุณ มี บิดามารดา
ครูอาจารย์ ตลอดจนท่านผู้มีส่วนร่วม ทำให้หนังสือนี้ออกสู่บรรณโลกได้สำเร็จ
และกราบขอภัยในความผิดพลาดบกพร่องหากจะมีไว้ ณ ที่นี้ด้วย ๗

เสถียร ฉายเสนา

ทนายความ

กรุงเทพมหานคร ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๑

ชีวประวัติ

ของ

พระยาพรหมโวหาร

รัตนกวี แห่งลานนาไทย

พ.ศ. ๒๓๔๕-๒๔๓๐

ประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๔ คือเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๔๕ ซึ่งตัวเลขของ พ.ศ. นี้ ดูสวยงาม เรียงกันตามลำดับเลขจากต่ำไปหาสูง คือ ๒ - ๓ - ๔ - ๕ ในสายตาของนักวรรณกรรมแล้วไม่ได้มีความสวยงามเฉพาะการเรียงลำดับของ ตัวเลขเท่านั้น แต่มองลึกซึ้งลงไปยิ่งกว่านั้นมันมีความหมายและความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อชาวลานนาไทยของเรา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพราะเป็นปีที่ให้กำเนิดแก่ท่าน กวีเอกของเรา คือ **“พระยาพรหมโวหาร” รัตนกวีแห่งลานนาไทย**

ชาติกำเนิด

ในปี พ.ศ. ๒๓๔๕ ภายหลัง ๓๖ ปี ที่รัตนกวีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ท่านหนึ่ง ได้ถือกำเนิดมา คือ **“สุนทรภู่”** เกิดในปี พ.ศ. ๒๓๒๙ ซึ่งถือได้ว่าเป็นกวีเอกร่วมยุค ร่วมสมัยและยิ่งใหญ่พอๆ กันทั้งความเป็นปราชญ์ และความเป็นอัจฉริยะ ในทาง กวีโวหารที่ถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาหนึ่งสื่อแทนภาษาหัวใจ ซึ่งความแตกต่างกันมี เพียงภาษาที่ใช้เท่านั้น คือบทประพันธ์ของท่านสุนทรภู่ใช้ภาษาไทยกลางซึ่งใช้กัน ทั่วประเทศ แต่ของท่านพระยาพรหมโวหารใช้ภาษาลานนา ซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่นของ ทางภาคเหนือ จึงทำให้มีคนที่รู้จักพระยาพรหมโวหารน้อยกว่าท่านสุนทรภู่ ทั้งนี้ เป็น เพราะวัฒนธรรมของภาษาและฉันทลักษณ์ของบทกวีร้อยกรอง แต่ในทางความหมาย ของภาษาที่แสดงออกมาทางด้านความคิดและคำพูดแล้ว กวีเอกทั้งสองท่านนี้แทบจะ ไม่แตกต่างกันเลย นับได้ว่าเป็นความภาคภูมิใจอย่างยิ่งของชาวลานนาที่ได้ค้น

มีความรู้ ความสามารถ และปราชญ์เป็เรื่องยอดเยี่ยมทัดเทียมกับคนภาคอื่นเขาได้
ในสมัยนั้นและตราบนานเท่าทุกวันนี้

ย้อนหลังไปในอดีตเมื่อเกือบ ๒๐๐ ปีมานี้ ณ บ้านทรงลานนาหลังหนึ่ง
ที่บริเวณหน้าวัดดำรงธรรม หรือวัดไทยใต้ของเมืองลำปาง ท่านแสนเมืองมาซึ่งสืบ
เชื้อสายมาจากเจ้าเจ็ดตน เป็นขุนนางผู้หนึ่งของเจ้าหลวงผู้ครองเมืองลำปางในสมัย
นั้นและภรรยาของท่านชื่อ วันเพ็ญ หรือ เป้ง ได้ให้กำเนิดเด็กชายร่างเล็ก ผิวคล้ำ
ผู้หนึ่งเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๔๕ ด้วยความปลาบปลื้มปิติยินดีของพ่อแม่ที่ได้ลูกชายคนแรก
ของครอบครัว ท่านทั้งสองจึงพร้อมใจกันขนานนามเด็กน้อยคนนั้นว่า **“พรหมมินทร์”**
เป็นมงคลนาม คือเอาทั้งพระอินทร์ และพรหมพรหม มารวมเข้าไว้ด้วยกันเพื่อเป็น
สิริมงคลแก่ผู้ที่เป็นเจ้าของชื่อ ตามคติเชื่อดั้งเดิมของคนในสมัยนั้น และต่อมาทั้งสอง
สามีภรรยาก็ให้กำเนิดบุตรชายอีกคนหนึ่งชื่อ **“บุญผดุง”**

เมื่อพรหมมินทร์เจริญเติบโตขึ้นอยู่ในวัยการศึกษาโรงเรียนของเด็กในสมัย
นั้นก็คือวัด โดยมีพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูสอน พรหมมินทร์ได้บรรพชาเป็นสามเณร
เมื่ออายุได้ ๑๗ ปี ที่วัดสิงห์ชัย ไกลๆ บ้านนั่นเอง โดยมีพระคุณเจ้าสุปันโนเถระเป็น
พระอาจารย์ให้การศึกษอบรม สามเณรพรหมมินทร์ได้ตั้งใจ ศึกษาเล่าเรียนอักขระ
ภาษาพื้นเมืองอย่างดียิ่ง จนสามารถอ่านออกเขียนได้อย่างคล่องแคล่ว ทั้งนี้ก็เพราะ
สามเณรพรหมมินทร์มีสติปัญญาหรือสมองดีเยี่ยม และสามารถถ่ายทอดความรู้แก่
เพื่อนสามเณรรูปอื่นๆ แทนอาจารย์ได้ในเวลาไม่นานนัก

เมื่ออายุครบเกณฑ์บวช ๒๐ ปีบริบูรณ์แล้ว บิดามารดาของท่านพร้อมด้วย
ญาติมิตร ก็ได้ทำการอุปสมบทสามเณรพรหมมินทร์ โดยมีพระสุปันโนเถระเป็น
พระอุปัชฌาย์ ณ พัทธสีมาวัดสิงห์ชัยนั่นเอง

เมื่อครองสมณเพศอยู่นั้นปรากฏว่า พระพรหมมินทร์มีความสามารถในการ
เทศน์มหาชาติชาดก ถิ่นทักขมาร และมัทรี ฉบับพื้นเมืองได้ดีเยี่ยม ชุ่มเสียงก็ไพเราะ

อ่อนหวานถูกใจคนฟังเป็นอย่างยิ่ง ทำให้ญาติโยมหลงใหลฟังไม่รู้จักเบื่! เล่ากันว่าถ้าใครในสมัยนั้นไม่เคยได้ฟังพระพรหมมินทร์เทศน์ ก็นับได้ว่าเสียชาติเกิดทีเดียว เพราะนอกจากชุ่มเสียงอันทรงเสน่ห์ที่สะกดผู้ฟังให้นั่งเฝ้ากริบอยู่กับท่วงทำนองของท่านแล้ว ท่านยังสามารถกล่าวกาพย์อันเป็นบทนำเรื่องราวที่จะเทศน์ในกัณฑ์นั้นๆ ให้ญาติโยมฟังด้วยปฏิภาณโวหารอันไพเราะ โฉมหน้าจิตใจของผู้ฟังให้เห็นภาพพจน์ตามเรื่องราวที่จะกล่าวต่อไปนั้นได้อย่างยอดเยี่ยมอีกด้วย

เมื่อพระอาจารย์ของท่านเห็นว่า พระพรหมมินทร์มีความเก่งกล้าสามารถ ทางด้านการศึกษาภาษาพื้นเมือง และมีชื่อเสียงในด้านการเทศน์แล้ว จึงพิจารณาเห็นสมควรให้ท่านได้รับการศึกษา เพื่อให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป หลังจากที่จำพรรษาอยู่ ณ วัดสิงห์ชัย ได้สามพรรษาแล้ว พระอาจารย์วัดสิงห์ชัยจึงได้ส่งไปศึกษาอักขระวิธีภาษาบาลีที่วัดสุกขะมันเชียงใหม่* โดยมีพระอาจารย์ปิ่นตาเป็นครูสอน พระพรหมมินทร์ ได้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอย่างดี จนเป็นที่รักใคร่พอใจของครูบาอาจารย์ทุกๆ ท่าน และพระพรหมมินทร์มีความแตกฉานในภาษาบาลีเป็นอย่างดี ในสำนวนกลอนหรือคำของท่านได้แทรกคำภาษาบาลีไว้อย่างเช่น “**หนาวสะตัน เมื่อยามจะตั้ง เมามมอยคิง เอาแก้มก่ายแก้ม**” คำว่า **จะตั้ง** ก็คือ **จติ** แปลว่า **จาทรี** ของภาษาบาลีนั่นเอง หลังจากได้ศึกษาอยู่กับพระอาจารย์ปิ่นตาได้สามปี พระพรหมมินทร์ได้กราบลากลับคืนสู่เขาลงคันคร และได้ลาสิกขาในเวลาต่อมา เล่ากันว่าก่อนที่จะลาสิกขาพระพรหมมินทร์ได้แต่งคำวอยากลิกไว้สำนวนหนึ่ง ซึ่งเข้าใจกันว่าเป็นคำวบทแรก หรือผลงานชิ้นแรกของท่าน เล่ากันว่ามีความไพเราะเพราะพริ้งมาก เล่นเอาคนอ่านสมัยนั้นติดอกติดใจไปตามๆ กัน แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ต้นฉบับสูญหายไปหมดแล้ว

*ปัจจุบัน (รวมเป็นวัดเจติยหลวง)

เมื่อออกมาสู่รกราวาสวิสัยแล้ว พรหมมินทร์ก็ได้จับอาชีฟเป็นอาลักษณ์นักเลงทำเพลงยาว เขมรลาวลือเลื่องถึงเมืองนคร อย่างเดียวกับสุนทรภู่ในแหล่ ซึ่งได้เปรียบเทียบกับลีลาชีวิตและความละม้ายคล้ายคลึงกันของกวีแก้วแห่งยุคทั้งสองท่าน พร้อมทั้งจอมกวีศรีปราชญ์ให้ท่านได้อ่านกันในเล่มที่ตีพิมพ์เมื่อปี ๒๕๒๔ แล้ว

เล่ากันว่า ความสามารถในการเป็นอาลักษณ์นักเลงทำเพลงยาวท่านองค้าวของพรหมมินทร์นั้น เป็นที่จับอกจับใจนิยมกันอย่างกว้างขวาง ในวงการหนุ่มสาวเผ่าแกในสมัยนั้น เป็นอันมาก หากพ่อหนุ่มคนใดพึงพอใจหรือหลงเสน่ห์ของแม่สาวคนใดแล้ว ก็มาว่าจ้างให้พรหมมินทร์แต่งจดหมายซึ่งเป็นท่านองค้าว หรือเพลงยาวของชาวลานนา ซึ่งนิยมใช้กันอยู่เมื่อ ๔๐-๕๐ ปีที่แล้วมา พรหมมินทร์ก็จะบรรเลงเพลงยาวโน้มน้าวจิตใจของพ่อหนุ่มหรือแม่สาวให้เห็นพ้องตามความประสงค์ของตนได้ด้วย รำพึงรำพันถึงความรักความภักดีที่ตนได้มีต่อคนรักมอบกายถวายชีวิตรับใช้ใกล้ชิดต่อแม่สาวคนนั้นตราบนานเท่านานจนใจ จนเป็นผลสำเร็จตายใจ ได้แต่งงานอยู่กันอย่างมีความสุขทุกรายไป ทำให้ชื่อเสียงของพรหมมินทร์ลือเลื่องไปทั่วเมืองละคอน (ลำปาง) แพร่ น่าน ลำพูน และเชียงใหม่ เชียงราย อาชีฟของพรหมมินทร์ในด้านนี้ได้ประสบความสำเร็จอย่างงดงามยิ่ง

สมัยก่อนเวลาหนุ่มสาวจับกันก็จะพูดเป็นกลอนพื้นบ้าน เช่นผู้ชายจะจีบผู้หญิงก็มักจะพูดว่า “...**ไม้ต้นนี้ จมดินนักหนา มีเทวศา ยักขาอยู่เฝ้า...**” ถามท่านองค้าวมีแฟนแล้วหรือยัง ฝ่ายหญิงก็จะตอบว่า “...**ไม้ต้นนี้ บ่มีผีสาบ เป็นไม้ชานางว่างเจ้าของ...เจ้า...**” หรือฝ่ายหญิงอาจถามฝ่ายชายว่า “...**เจ้าบ่เจื้อ ก็นแก่งปล้ำผาลูกดีไหนดมา ไกลกว่าไกล...**” ฝ่ายชายก็มักจะตอบว่า “...**อ้ายบ่บี้ ก็นแก่งมะเขือลือเค้นมา จ้มเป็นบ่าวเฝ้า...**”

สมัยที่พรหมมินทร์เป็นหนุ่ม ซึ่งมีความถนัดในทางนี้มาก พูดตกทายอะไรก็จะกล่าวเป็นคำว หรือกลอนพื้นบ้านไปแทบทั้งหมด มีคนเอาลัทธิสามประเภทมาวาง

ไว้ต่อหน้า คือ งู พนอนผีเสื้อ และตัวตุ่น แล้วถามพรหมมินทร์ว่า นี่สัตว์อะไร พรหมมินทร์ก็ตอบทันทีว่า **“...ตัวเป็นขนนี แมงบ้ง คดโล่งโง่งนี่ งู ตัวที่ขบอบอยู่ในยุบี่ ตุ่น...”** จะเห็นได้ว่า ไหวพริบของพรหมมินทร์นั้นเฉียบจริง ๆ เห็นคนกำลังเลื่อยไม้เพื่อน ๆ ก็ถามพรหมมินทร์ว่า เขากำลังทำอะไร พรหมมินทร์ก็ตอบทันทีว่า **“...พรหมก็อยู่ศาลู่เหล็กกัน สองตีนยัน เลื่อยไม้กันจ้ง...”** เห็นนกทางเขนบินข้ามหัว พรหมมินทร์ก็พูดว่า **“...นกจีแจบ สะแลบบินหนี ที่อยู่บ่มี คอกอ้วแจงได้...”** มีคนชี้ให้ดูลำไม้ไผ่ซึ่งหักคดทั้งยอดตลอดทั้งลำ แล้วถามพรหมมินทร์ว่า ไม้นี้เอาไปทำอะไรได้บ้าง พรหมมินทร์ก็ตอบว่า **“...ไม้ไผ่กิด บัดแบ่งเกิน คนบ่มีเงิน ไผ่บ่มีหน้า...”** ว่าเข้าไปนั้น

ปฏิกานกวีที่ได้รับชื่อเสียงมากที่สุดของพรหมมินทร์ในสมัยนั้นก็เห็นจะได้แก่บทกลอนที่พาเพื่อน ๆ เดินทางป่าแล้วเกิดหิวน้ำ พบสวนยายคนหนึ่งจึงพาพวกเข้าไปเพื่อขอน้ำกิน แต่บังเอิญที่สวนของยายปลูกแตงไว้เยอะ ก็คิดอยากจะกินแตงชิ้นมาก็เลยหักทลายายเป็นกลอนขึ้นว่า **“...ปู้ดโถ้ม โยมแต่งลายโมของป่า ยังมางามดีหน่วยนัก แก้มักก็เจือ เครือหวนจ่องจัก หน่วยจีจ้อนบ่อบไ...”** คุณยายได้ยินดังนั้นก็ชอบใจ เพราะตัวเองก็เป็นนักเลงกลอนพื้นบ้านอยู่แล้วจึงตอบไปว่า **“...หน่วยแต่บัก ดำเป็นหันไกล่ มันมีแต่โม งามดีจีจ้อ...”** พรหมมินทร์ยังดีใจเพราะได้เจอคู่ปรับเข้าแล้ว ยังไงก็ต้องได้กินแตงแน่ เลยแห่หยอดคำหวานไปอีกว่า **“...มะแต่งซากนก ซากหนูกินเหลือ ม่น้ำปล่ายเครือ มีเหลือก้อป่า...”** คุณยายก็อนุญาตทันทีว่า **“...มะแต่งอยู่ต่ำ ม่น้ำอยู่สูง อย่าเกรงใจลุง ก็นเด้อะของป่า...”** พรหมมินทร์กับพวกไม่อดตายแน่คราวนี้ตอบรับทันทีว่า **“...ตะเต้งเหิง กันเปิงใจป่า ขอกินตึงมะบอยม่น้ำ...”** “คุณยายก็บอกเอาเลยหลานๆ” ...กินลูกกิน อย่างล่ำเสียงขำของแม่ป่าถมไป...” พรหมมินทร์เรียกพวกมากิน ขำยังเตือนว่า **“...มาเด้อะบีน้องเลือกกินตามใจ เป็นหือบ่ตาย เมานักบ่ได้...”**

ไหวพริบปฏิกานของพรหมมินทร์ตอนนี้ มีลักษณะใกล้เคียงกับท่านสุนทรภู่ตอนที่บวชใหม่ๆ ไปบิณฑบาต โยมใส่บาตรแล้วขอให้กล่าวนำสังฆทาน แต่ท่านไม่ได้

ห้องจำคำกล่าวถวายสังฆทานไว้ จึงไม่สามารถกล่าวเป็นภาษาบาลีได้ แต่นักกวีหรือจะจนปัญญา ท่านจึงกล่าวเป็นกลอนสดว่า “...อัมมัสสะหิมังขินมิง อัมมิงปลาจรั กุงมฺหังแตงกวา อิกปลาดุกย่าง ช่อมะกอกดอกมะปราง เนื้อมะขามมะดัน ข้าวสุกค่อนช้น น้ำมันครึ่งโก สัมโธแฮธิม กัมมิมสองผล เป็นยอคมหากุศลสังขัสสะ เทมา” คือ ท่านเห็นของที่โยมนำมาใส่บาตรว่ามีอะไรท่านก็ว่าไปตามนั้น

หากจะเทียบกับท่านศรีปราชญ์ที่ใช้ปฏิภาณกวีตอบโต้กับนางสนมในสมัยนั้น ก็น่าจะเปรียบเทียบได้เช่นกัน กล่าวคือ ท่านศรีปราชญ์ท่านคนองปากไปหยอกนางสนมเข้าด้วยบทกลอนเป็นโคลงสี่สุภาพที่โด่งดัง ซึ่งถูกนางสนมตักกลับเอาว่า

พระยากระต่ายเดิ้น	ชมจันทร์
มันบ่เจียมตัวมัน	ต่ำต้อย
นกยูงหากกระสัน	ถึงเมษ
มันบ่เจียมตัวมันน้อย	ต่ำต้อยตรัจฉานา

ท่านศรีปราชญ์จึงตอบได้ว่า

พระยากระต่ายเดิ้น	ชมแข
สูงส่งสุดตาแล	สู่ฟ้า
ฤดูฤดูใด	สัตว์สู่ กันนา
อย่าว่าเราเจ้าข้า	อยู่พี่เดียวกัน

บทกวีเหล่านี้ ผู้เขียนได้รวบรวมไว้ค่อนข้างละเอียดในหนังสือ **ชีวิตและงานของพระยาพรหมโวหาร** ฉบับที่ตีพิมพ์เมื่อปี ๒๕๓๔ แล้ว

เมื่อชื่อเสียงของพรหมมินทร์ในด้านนี้เป็นที่ระบือลือนามกันไปทั่วแล้ว ท่านผู้ใหญ่ได้ให้ความสนใจด้วยความปรารถนาดีท่านแสงเมืองมาผู้บิดาจึงได้นำเอาพรหมมินทร์ไปฝากเป็นศิษย์กับท่านอาจารย์พรหมยาโลมารัตน์ ซึ่งเป็นขุนนางผู้ใหญ่ และเป็นเพื่อนสนิทของท่าน เพื่อให้พรหมมินทร์ได้มีโอกาสรับใช้ใกล้ชิดศึกษาทางด้าน

กวีอื่นๆ ขึ้นไป ท่านพระยาโลมาวิสัยเป็นนักกวีที่เก่งกาจสามารถมากในสมัยนั้น ได้แต่งคำวาทกวีให้หลายเรื่อง เช่น คำวาทหึงหิน เป็นต้น เมื่อศิษย์ดีครูดีได้มีโอกาสฝึกฝนกันอบรมกัน พรสวรรค์ของทั้งสองฝ่ายจึงได้กลายเป็นเสมือนดวงบระทิป รุ่งโรจน์โชติช่วงอยู่กลางเวหาในยามราตรี พรหมมินทร์จึงเป็นประหนึ่งเพชรน้ำดีที่ถูกเจียรไนโดยช่างผู้ชำนาญ หรือช่างดีมีความรู้ฝีมือเยี่ยม โอกาสที่พรหมมินทร์จะได้ถวายตัวเป็นกวีเอกประจำราชสำนักของเจ้าหลวงลำปางก็มาถึง โดยความอนุเคราะห์ของท่านพระยาโลมาวิสัยนั่นเอง

การณเป็นไปดังคาด พรหมมินทร์เป็นศิษย์ที่โปรดปรานของท่านพระยาโลมาวิสัยมาก จนได้รับความไว้วางใจให้แต่งเติมเสริมต่อบทประพันธ์ของท่านหลายครั้งหลายคราว และเมื่อครั้งที่ท่านพระยาโลมาวิสัยแต่งคำวาทกวีเรื่องหึงหินก็ได้มอบหมายให้พรหมมินทร์ช่วยแต่งต่อเติมบางตอนให้ด้วย ดังปรากฏในสำนวนอันแสนจะไพเราะอยู่ในบทที่ ๑๐-๑๑-๑๒ ทำนองเดียวกับสุนทรภู่ที่แต่งต่อเติมเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนกำเนิดพลายงาม ซึ่งนักอ่านนักกลอนก็จะรู้ได้ทันทีว่าใครแต่ง เพราะจะสังเกตได้ว่า ลำดับสำนวนอันไพเราะเพราะพริ้งแพรวพราวด้วยสัมผัสนอกสัมผัสใน ทั้งสัมผัสสระและอักษร สำนวนกลอนราบรื่นอ่านแล้วไม่ติดขัดเป็นที่นิยมชมชอบของพวกนักเลงคำวาทนักเลงกลอนในสมัยนั้นมาก

ชีวิตของกวีย่อมจะหนีไปไม่พ้นจาก กลิ่นเหล้า ดนตรี และนารี เพราะกวีสามารถช่วยถ่ายทอดอารมณ์หรือความรู้สึกทางเพศ ร้อยกรองเป็นคำพูดและตัวอักษรออกมาอย่างละเอียดละออ ความรัก แรงดลใจของกวีให้ผลิตผลงานต่างๆ ออกมาสู่บรรณโลก ที่ใดมีรัก ที่นั่นก็ย่อมจะมีทั้งความสุขและความทุกข์เคล้ากันไป ซึ่งเรื่องราวและเหตุการณ์ทั้งหมดนี้ กวีเท่านั้นที่จะสามารถบรรยายระบายความรู้สึกออกมาเป็นคำพูดและตัวอักษร

ชีวิตของพรหมมินทร์แห่งลานนาไทย สุนทรภู่แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ศรีปราชญ์ และเจ้าฟ้าธรรมมาธิเบศแห่งกรุงศรีอยุธยาที่ถูกลิขิตมาในลีลาเดียวกัน ความสุข ความเศร้า อันเกิดจากความรักและความหลงประมาทมัวเมา จึงเป็นเสมือนเงาติดตามตัวอยู่ทุกฝีก้าว

พรหมมินทร์ได้รับความโปรดปรานจากพ่อเจ้าเมืองสะกอนทั้งในเชิงกวี และความสามารถอื่นๆ เป็นลำดับ ถึงกับได้รับการไว้วางพระทัยให้เป็นตัวแทนไปซื้อช้างเผือกที่เมืองแพร่โดยมอบเงินและคนหาบสี่คนให้ติดตามรับใช้อย่างสมเกียรติ แต่เมื่อพรหมมินทร์ไปถึงเมืองแพร่แล้ว ความเป็นกวีเอกแห่งลานนาของพรหมมินทร์ก็ได้กลายเป็นเสมือนดาบสองคมไปคือคมหนึ่งก็ตัดพรหมมินทร์ออกจากราชสำนักเมืองลำปางและอีกคมหนึ่งก็ถากทางเข้าสู่ราชสำนักแพร่ การพนัน สุรา และนารี ที่ใครๆ ก็ปรารถนานั้นแหละ ทุกอย่างมีอยู่พร้อมในตัวพรหมมินทร์ ยังไม่ทันเห็นช้างเผือกเชือกที่พ่อเจ้าต้องประสงค์เงินของพ่อเจ้าในกระเป๋าสของพรหมมินทร์ ก็ได้อันตรธานไปในวงการพนันเสียจนหมดสิ้น เมื่อเงินหมดความรันทดก็บังเกิดขึ้นแทนที่ นั่นหมายถึงว่าชีวิตของพรหมมินทร์ก็จะพลอยหมดไปด้วยเมื่อกลับถึงเมืองลำปาง อย่างกระนั้นเลยมีความรู้เกี่ยวกับตัวกลัวอะไร ชีวิตไม่ปลดปลงคงได้ดี ลานนาไทยอันกว้างใหญ่ไพศาลแห่งหาลาธานที่รับรองครองความสุขของคนอย่างพรหมมินทร์ได้บ้าง พรหมมินทร์จึงได้ตัดสินใจใช้ความเป็นกวีฝีปากเอกของตนดันรนาหาลาธานที่ซุกหัวนอนในนครเมืองแพร่ต่อไป พรหมมินทร์ได้แต่งคำขำขิด หรือขำกาลีกัณิ หรือขำอาถรรพ์ มอบให้กับคนหาบที่ติดตามมา ไปถวายพ่อเจ้าเมืองลำปางต่างหน้าพรหมมินทร์ ขำเผือก และเงินทองของพ่อเจ้าจำนวนนั้น

เมื่อพ่อเจ้าได้รับสาร อ่านทราบความแล้ว ราชวงศ์ของพรหมมินทร์ก็มีความกริ้วโกรธของพ่อเจ้านั้นเอง ถึงกับประกาศิตว่า ถ้าไฉ่พรหมมินทร์กลับมาสะกอนวันใด ก็หัวขาดวันนั้น นั่นแหละคือฟ้าประกาศิตที่เปลี่ยนวิถีชีวิตของพรหมมินทร์ให้กล้ำกลืนฝืนทนสุขบ้างทุกข์บ้างต่อไปซึ่งจะสิ้นสุดเมื่อใดก็ไม่มีใครทำนายได้

สำหรับคำข้างขี้ตนั้น มีความไพเราะเพราะพริ้งเพียงใด ก็ขอให้ท่านอ่านดูเถิด

“อันตัวข้างนั้น ไปผอมมาจิ้ง เนื้อตัวคิง โบราณจางบ้าน นักรบสาว สามหา
 ขี้หย่าน กัวไฟพินขึ้นล้อ ระนาดปาดปน ถอยหน دندانต้อ กัวว่าพ้อพานแดง
 พ้อกวานผ้อเลี้ยง บ่แป้ แหนเก่ง หางมันเอง บังซ่อนหย่นบ้าน ตำมตำรา ว่า
 จ้างขี้หย่าน หมอกวานทานจิมื้อ เจียวเมืองนาย มาขอไถ่ซื้อ ข้าบาทถือบั้นไป บ่
 แก่ทรัพย์ บาทเบื้อเงินโล ม่อนก็คิดเลงไป ดางไก่เป้งกว้าง เพราะเป็นชอบชัณฑ์
 เสมอป้องกัน คือหอ ยินนานกันกู เจ้านายก็ขึ้น ไผไผ่กู่ บใจเผือกแก้วใดเลย...”
 (คำวนี้ยังมีต้ออีก แต่หาต้นฉบับยังไม่พบ)

ขะรอยว่าคำข้างขี้ต หรือข้างอาถรรพ์นี้ มันเกิดอาเพศอาถรรพ์ขึ้นมาจริงๆ
 จนถึงกับเปลี่ยนชีวิตพรหมมินทร์ให้จมดิ่งอยู่กับความทุกข์ยากลำบากนานปีการจน
 แสบเอาชีวิตไม่รอด ถูกกล่าวหาว่าคบชู้สุมเมียเขา ดิดคุดตะรางจนถูกตัดสินประหารชีวิต
 “ไอ้สุธาหนาแน่นเป็นแผ่นพื้น ทั้งสี่หมื่นของแสนทั่วแดนไตร เมื่อเคราะห์ร้าย
 ภายเราก็เท่านี้ ไม่มีที่สุธาจะอาศัย” พื้นแผ่นดินอันกว้างใหญ่ไพศาล ทั้งแพร่และ
 ลำปางรวมกัน ก็ไม่มีธรณิพื้นทีใดเป็นพนาทองรองรับความทุกข์กายสบายใจของพรหม
 มินทร์ได้ต่อไปอีก กลับลำปางก็หัวขาด อยู่ทีแพร่ก็โลกาวินาศ แต่พรหมมินทร์นะ
 หรือจะอับจนไม่ดันรนเอาตัวรอด “จำกัดกลือสามแคว่ ก็ปากดิ่งแมนตัวพทม”
 จะสมดังกำจ่มของเขาหรือไม่ ลองติดตามกันดูต่อไป

หลังจากพรหมมินทร์ทราบว่ เมืองลำปางได้กลายเป็นอดีตชาติของตนไปแล้ว
 เพราะประกาศิตของพ่อเจ้าพรหมมินทร์ก็ติดต่อขอเข้าเฝ้าตัวเป็นข้ารับใช้เจ้าหลวงเมือง
 แพร่ต่อไป ด้วยความมั่นใจหรือความเชื่อมั่นในตัวเองที่ว่า มีความรู้อยู่กับตัวกลัวอะไร
 ชีวิตไม่ปลิดปลงคงได้ดี เนื่องจากกิตติศัพท์อันลือเลื่องทั่วเมืองสะกอนของพรหมมินทร์
 เมื่อพรหมมินทร์ร้องขอเช่นนั้น พ่อเจ้าก็ยินดีอ้าแขนรับเอาพรหมมินทร์ไว้เป็นกวีแก้ว
 ประดับราชสำนักของเมืองแพร่ต่อไป

ขึ้นชื่อว่ากวีหรือจะหนีเรื่องรักๆ ใคร่ๆ ไปได้นั้นมันหายากยิ่งกว่าการงมเข็มในมหาสมุทร แม้พรหมมินทร์จะเป็นคนรูปชั่วตัวดำ แต่ก็ดำเด่นนอกในแฝงแฝงเนียนพคุณเหมือนศรีปราชญ์ กิริยาพาทีมีแต่ความสุภาพเรียบร้อยหลักแหลมและลึกซึ้งคมคาย มีความหมายแต่ละคำพูด สามารถแทงทะลุจากแก้วหูเข้าสู่หัวใจของเพศตรงข้ามได้โดยไม่รู้ตัว นั่นคือสมบัติที่ติดตัวพรหมมินทร์มาแต่กำเนิด **“อันศึกเหนือเสือใต้ไซของง่า” ไม่สบายเหมือนเที่ยวเกี้ยวผู้หญิง...**” หัวใจวีรทั้งพรหมมินทร์และสุนทรภู่ก็แทบจะไม่แตกต่างกันเลยในข้อนี้ ชีวิตของพรหมมินทร์เริ่มมีความหมายและความหวังเรื่องรองขึ้น ณ ท้องพระโรงของพ่อเจ้าเมืองแพรวนั้บแต่บัดนั้น

เข้าสายบ่ายเย็นไม่รำเคียดเดือดร้อน อยู่ในราชสำนักอันทรงเกียรติ พรหมมินทร์จึงเป็นที่รู้จักมากขึ้น มีเพื่อนฝูงมากขึ้นหลายตาตามประสาคนดัง สุภาพสตรีนางหนึ่งชื่อ**ศรีจิม** ได้ให้ความสนิทสนมแก่พรหมมินทร์เป็นพิเศษ แต่พรหมมินทร์ก็ได้แต่รำพึงรำพันอยู่ในหัวใจว่า **“ดำห็นตาย เหมือนท้าวหนกกล้า เจ้าของนาเปี้ยล่อม”** หรือ **“มีกิมแต่ เหมือนตุ้มหรี เป็นมีตัวมี ใจการบได้”** อะไรทำนองนั้น เพราะศรีจิมไม่ใช่คนตัวเปล่าเป็นภรรยาของสา่งดิงหย่าเจ้ายี่ยา ศรีจิมเป็นคนสวยรูปร่างดี มีสามีแต่ไม่มีลูก เป็นธรรมาของคนที่ขี้ยา จึงไม่มีเวลาเอาใจใส่ครอบครัวให้ความสุขศรีจิมจึงตกอยู่ในฐานะลำบากมาก เห็นได้ตอนหนึ่งที่พรหมมินทร์ได้พจรรณาถึงครอบครัวของศรีจิมว่า **“บ่ใจหนีซื้อ ปูชาอาหาร ทำรทางบุญ บมีลักข้อ เป็นหนีสิน เพราะยาฝิ่นหื้อ ของเดิมบ่บ่ค่าง เป็บแก้วแขวน ร้อยย่นริบม่วง เสียของเก่าเจ้าจอมดวย ที่เจ้าน้องอ๊ก คิงบางอย่างสวย กิดกิ่นานตว พยาคน้ำดังห้า ผัวปาลา ต่อไปปายหน้า อย่าได้ป็นปาลาจนซ้ำ”** แสดงว่า สา่งดิงหย่ามีหนี้สินล้นพ้นตัว พรหมมินทร์ก็เริ่มจะเห็นใจศรีจิมอยู่ไม่น้อย แต่กำแพงแก้วของศีลธรรมทำให้พรหมมินทร์ไม่สามารถกระโดดข้ามไปคว้าหัวใจของศรีจิมมาครองได้

คู่กันแล้วหรือจะแคว้นกันได้ ไม่เป็นนานเหตุการณ์ก็เปลี่ยนแปลงไปให้หัวใจของคนทั้งสองได้ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น เพราะความซื่อและหนี้สินล้นพ้นตัวของพี่สาวนั่นเอง แม้แต่แผนที่แสนสวยก็อยู่ด้วยไม่ได้ เมียหรือจะสำคัญเท่ากับยาเมื่อคราวนี้ สร้างตึงหย่าจึงเอาศรีจิมไปขายให้เป็นข้ารับใช้แก่พระยาอินทร์ขุนนางผู้หนึ่งของพ่อเจ้าเมืองแพร่ ศรีจิมมีฝีมือในการปรุงอาหาร พระยาอินทร์เห็นเป็นการสมควรให้เอาตัวศรีจิมไปถวายพ่อเจ้าให้เป็นครัวหลวงต่อไป **เชียดกับงู หนูกับแมว แร้วกับนก** ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็จะหาทางเจอกันจนได้ กำแพงคั้นของพ่อเจ้าไม่ได้ขวางกั้นคนทั้งสองต่อไปอีก พรหมมินทร์ และศรีจิมก็มีโอกาสได้พบปะใกล้ชิดกันแทบทุกวัน เพราะหัวใจตรงกัน สายสัมพันธ์อันเป็นเสมือนโซ่ทองคล้องหัวใจของคนทั้งสองก็เริ่มเกลียวเข้าทุกเข้าเย็น

ชีวิตของพรหมมินทร์ในราชสำนักแพร่เป็นเสมือนรุ่งอรุณในต้นฤดูฝน ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา คุณสมบัติของพรหมมินทร์นอกจากการเป็นกวีมีชื่อเสียงแล้ว สิ่งต่างๆ เหล่านี้ก็มีอยู่พร้อมหม่อมจันทร์ผู้เลอโฉมสนมนางหนึ่งของพ่อเจ้าเมืองแพร่ ได้ให้บ้านพักของเธอเป็นที่พักผ่อนหลับนอนแก่พรหมมินทร์ ด้วยสุจริตและสนิทใจเหมือนกับญาติ แต่แล้วก็ไม่ได้แล้วจากความระแวงสงสัยของพ่อเจ้าไปได้ ความหึงหวงคือมิตรแท้ของความรัก เจริญจริงอย่างไรก็ต้องสงสัยไว้ก่อน พ่อเจ้าจึงสั่งประกาศิตให้จับพรหมมินทร์เข้าคุกและให้ประหารเสีย พรหมมินทร์จึงตกเป็นนักโทษประหารอีกครั้งหนึ่ง

ฉากชีวิตของพรหมมินทร์ที่ระทมขมขื่นที่สุดก็เริ่มขึ้น ณ ที่คุกเมืองแพร่ นี่แหละการติดคุกเป็นอย่างไรจะเห็นได้จากที่พรหมมินทร์บรรยายไว้ในคำจ้มของท่านว่า “**แสนดีจักแก่นก้าย บุนนิตห้ายสัปปะณะ บ่เกยบ๊ะจ๊ะบ๊ะชั่ว ดูปทางอ้าวเซะเซะ ฝนตกชะเบ๊ยะเบ๊ยก บมีฝะยัคครัวนอน กินงายนอนบุน นินยาก เหมินน้ำสามทุกวัน ทวารก็นับจ๊ะว่าเป็นคัม ป้าทญ่าหุ้มนอกใน เอาอุจจาระไหลออกถมถอง ถองฝ่ายกองกังกก บ่เป็นดีผ่อดิเต๊ว แมงวันเขี้ยวตอมโอ ตำบลู๋ไซ่อิมศาลา บ่อาจจักทรมานอยู่ได้**” คนเราเมื่อถูกจองจำไว้อิสรภาพนั้นเป็นอย่างไร พรหมมินทร์

เปรียบเทียบกับน้ำผึ้งมาก “จาตาสุนทกตา จำเพียบพาสุน ตัวแก่ไซ่เขียวว่า
 จักหอนเห่าหิวเสียง มีสำเนียงเสียงบ่ออก ซี่เอียนชอกพันบั้ง ตะใจบั้งหด
 นอนชดอ้อยอยู่กำฝอย มีตำบอนกอบปากเป่า เสียงพ่นเห่าอยู่ในคอ ชดนอน
 งอต่างขาบ จกกันกำบ ไม้กั๊กั่ว เขียวพินตัวลุดหล่อน เสียงซำหย่อนหลว้ดก
 จักวังหกป่าวเปิบ ซี่เอียนเอิบเต็มตัว ไม้กั๊กั่วซำเหยียบ จำเต็มเต็มตัวพรหม
 หิวแองมมมมมมมม” และพรหมมินทร์ก็ได้ถือโอกาสเตือนสติของผู้มีอำนาจไว้ด้วยว่า
 “ขอเจ้ารำเป้ง เถิงจอต ขอก็ตอชดป่าวเวณี บัวราณมีไว้ว่า ไม่ตัวได้ นอบดิน
 แม่จกตติลิตัดมัน ฟัดพินพินแบ่งแล้ว ไม้กั๊กั่วซำย่ำ คนกตาดำวอนนงาย
 บกวมตีกายซำเหยียบ จำเต็มเต็มปุดตอ หันแนวชอกกั๊กั่วจอม ป่าไม้ล้อมเป็น
 ภูเขา กั๊กั่วคณเขาไม้ยู่” แล้วพรหมมินทร์ก็หนีแหกคุกออกไปได้ราวกับปาฏิหาริย์
 ไม่แพ้กับขุนแผนแห่งศรีอยุธยาเลย สมจริงกับที่พรหมมินทร์กล่าวเตือนไว้แล้วว่า
 “ถึงเจือกเหล็กกองด่านง่า พรหมก็บ่ผ่านตกใจ”

หลังจากได้แหกคุกหนีไปแล้ว พรหมมินทร์ก็รับเอาครีจมไปอยู่สองครองสุขกัน
 ที่เมืองลับแล ทามาค้าขายเลี้ยงครอบครัว ซึ่งก็อยู่ได้ไม่นานนัก ครีจมก็ถูกพรากไป
 จากอ้อมอกของพรหมมินทร์ เมื่อพรหมมินทร์ไปค้าขายและทวงหน้อยู่ตามบ้านเล็ก
 เมืองน้อยเป็นเวลาแรมเดือน พอกลับบ้านพรหมมินทร์ก็ทราบว่ครีจมถูกลักพาตัวไป
 แล้ว ถึงกับระบายความทุกข์ความคับแค้นใจออกมาว่า “บักก็ดอกผิง สมิงกำดุกษ์
 เหมือนป๋า ตาดห้วยปับวา หัวอกปาดบั้ง สะหลังกั๊กั่ว แผ่นพระสุธา ปอดาปับบั้น
 อัดตำตบ ตัวลัมลงดิน ต้มแคนคินปากึก ก็เพราะเมื่อหยัง เบื่ออันกำดุกษ์
 จักตาดาวคว่ำตั้งยิบ” เล่นเอาพรหมมินทร์หมดเรี่ยวแรง ไม่ผิดอะไรกับซุซูกเมื่อ
 กลับถึงบ้านทราบว่ อมิตตดาไม่อยู่ในกระท่อมเสียแล้ว แก่ก็เป็นลมล้มฟุบอยู่ที่หน้า
 กระท่อมนั่นเอง ความรักของพรหมมินทร์ที่มีต่อครีจมนั้นมากมายยิ่งกว่าเม็ดทรายใน
 มหาสมุทรสุดที่จะคณานับได้ พรหมมินทร์ก็มาราบลงกับพื้นพสุธาน้ำตาไหลพรากๆ
 แล้วก็ประณมหมัตถ์นัสการขึ้นเหนือเศียร ต่างประทับโกสุมพุ่มเทียน จานงค์เนียร

นบนาทพรหมศาสตร์ ตั้งลัทธิจะอธิฐานบนบานต่อเทพทั่วทั่วด้านด้าวโลกว่า ขอเจริญ
 เดิพิดาวเขตต์ด้าวดงกัม อธิฐานพรหม ครุฑนาครดำได้ ขอจួយป้อง ปองคินทือได้
 รีบเร็วไวอย่าช้า จูงบรรคลใจ แม่แก้วแก่นฟ้า ทือบักปอกหน้าคิเมา กัว่าน้อง
 ออมแปรงเบือนจำ ไปตกอาณา รัฐบาลมื่นห้อง จักเสาะถามหา นายเอาต์ซ้อง
 ดำม้วยปองลุ่ม้าง แต่มไปเมืองแก้ว แผลวเมืองล้านจาง จักดำมได้เต้าเอามา
 แต่มไปอ้วย ตะโก้งหงษา สิบกบงบันนา เขตลือเมืงฮ้อ อโยธยา กุลาม่านฮ้อ
 ไชยอาณาลุ่มฟ้า บว่าเมืองไหน จักไปค้นคว้า บับปปล่อยทือคนใด แต่มเฒ่า
 แก่ค้ำว เดิมตางบ่ไหว จักก้อยกาบไป จับเจิงฮอดเจ้า เจิงนายมีผัว เตียมแยง
 แผลงเฒ่า จักดำม้วยปองลุ่ม้าง จำที่สุด อยู่ก่วงงาจ้าง จักดี่ลั่วต้องจีเอา ฯลฯ”
 ส่วนพรหมมินทร์จะติดตามศรีจิมไปอย่างไรนั้น ขอให้ท่านผู้อ่านโปรดได้ติดตามอ่าน
 เอาเองในคำสืบท ซึ่งเป็นผลงานที่เกิดจากแรงดลใจภายหลังที่ศรีจิมได้จากไป ทุก
 เนื้อถ้อยกระหรงความ ทุกคำพูดตัวสระและอักษร ในคำสืบท พรหมมินทร์ได้พรั่า
 พรณนาถึงศรีจิมทั้งสิ้น ทุกลมหายใจเข้าออกของพรหมมินทร์ ขณะที่กำลังเขียนคำ
 นี้ถึงศรีจิมก็คือ ศรีจิมนั่นเอง ความรักมีอำนาจยิ่งใหญ่เพียงใดจะเห็นได้จากการ
 ร่ำพิงร่ำพันของพรหมมินทร์ถึงศรีจิมนี้แหละ ไม่มีสามีคนใดในโลกที่จะถ่ายทอดความ
 รักภรรยาออกจากหัวใจมาเป็นภาษาคนได้มากมายและยิ่งใหญ่เท่ากับพรหมมินทร์
 ไม่มีกวีคนใดจะถอดหัวใจที่เต็มไปด้วยความรักออกมาให้ใครรู้เห็นได้เหมือนกับ
 พรหมมินทร์ พรหมมินทร์คือเทพเจ้าแห่งความรักผู้ยิ่งใหญ่ กระนั้นหรือ ก็สุดแท้แต่
 ท่านผู้อ่านจะคิดเอาเอง เหตุการณ์ที่ผ่นผวนปรวนแปรไม่เที่ยงแท้แน่นอนในชีวิตมนุษย์
 ได้บันดลใจให้พรหมมินทร์กลายเป็นกวีเอก และอมตะอยู่คู่กับฟ้าลานนาไทยของเรา
 ตราบนานเท่าทุกวันนี้ เชิญท่านพบกับความรัก ความสุขและความทุกข์เศร้าเสียใจ ของ
 พระยาพรหมโวหาร กวีเอกของเรา ในคำสืบท อันเป็นบทประพันธ์ที่ยิ่งใหญ่แล
 อมตะของท่านต่อไป

เมืองแพร่ และลับแล มิได้เป็นสวรรค์ของพรหมมินทร์อีกต่อไปแล้ว เพราะขาดศรีจุม ชีวิตของพรหมมินทร์ก็ทั้งหนาวเหน็บ แสบคับแคบใจ เหมือนนกไร้รังเร่ อยู่เอกราหระเหินเดินไปค่าไหนนอนนั่นด้วยหัวใจที่ว่าเหวอ้างว่างไร้จุดหมายปลายทาง จะหวนกลับลำปางบ้านเกิดเมืองนอนอีกครั้ง ก็ติดขัดกับอาญาประกาศิตของพ่อเจ้า จึงจำเป็นจำใจสัจจนเร่ร่อนแรมไป ตามวิถีชีวิตพรหมลิขิตจะบันดาลให้ เหตุไฉน ไยเล่าช่างเผือกแก้ว กำเนิดแล้วในดงดอน ย่อมมีพระมหานครเป็นที่อยู่อาศัย เป็นช้างคู่พระทัยของจอมจักรพรรดิ แล้วกรีแก้วอย่างพรหมมินทร์ละ **“ถึงม้วยดินสิ้นฟ้า มหาสมุทร ไม่สิ้นสุดความรักสมครสมาน”** โชคเคราะห์มิได้ลิขิตบันดาลให้ชีวิตของคนเราพบกับความสุขและความเศร้าตราบเท่าอายุขัย ลำปาง แพร่ และลับแล สิ้นแล้วสำหรับพรหมมินทร์ นครพิงค์คือนิ่งใหญ่ในสมัยนั้น คือความฝันและจุดหมายปลายทางของพรหมมินทร์

หากชีวิตไม่สิ้น ก็ต้องคืนเรื่อยไป

ก่อนเมฆที่ดำหม่นนั้น ย่อมมีแสงสว่างส่องอยู่เบื้องหลังเสมอ ชีวิตที่มืดหวังย่อมมีพลังแฝงอยู่เช่นกัน การเปลี่ยนวิกฤติให้เป็นโอกาส ผู้มีปัญญาย่อมทำได้ทุกเมื่อ ครั้งหนึ่งพระอภัยมณีนั่งคอดก คิดไม่ออกว่า จะแก้ปัญหาวางไรดี ศรีสุนทรน้องชาย จึงกล่าวเตือนให้สดิว่า

“...อนุชา	ว่าพี่	อย่าชี้ขาด
เป็นชายชาติ	ช้างงา	ต้องกล้าหาญ
ถ้าหากแมน	ชีวิตไม่	บรรลุลลาภ
ก็ชอนชาน	ออกชอน	สัจจนไป
แมนพบพาน	บ้านเมือง	ที่ไหนมั่ง
พอประทัง	กายา	อยู่อาศัย
มีความรู้	อยู่กับตัว	กลัวอะไร
ชีวิตไม่	ปลดปลง	คงได้ดี

พระอภัยมณีได้สติ ฮึดสู้ต่อไปทันที จนทำให้ท่านสุนทรภู่ประพันธ์เรื่องนี้ ด้รับการสถาปนาเป็นกวีเอกของโลกไปแล้ว

ทุกอย่างไม่ได้นานเกินรอ โชคเคราะห์ที่ดียังเข้าข้างพรหมมินทร์อยู่ ในบ้านปลายของชีวิต พรหมมินทร์ก็ได้สถิตสถาพร อยู่ในนครเชียงใหม่ เป็นกวีแก้วคู่พระทัยของเจ้าแม่ทิพย์เกษรชายาของพ่อเจ้าอินทวิชยานนท์ ผู้ครองนครเชียงใหม่ และได้ประทานยศฐานบรรดาคดีให้เป็นที่ **“พระยาพรหมโวหาร ปฏิภาณกวีศรีนครเชียงใหม่”** พร้อมด้วยข้าวของเงินทองและบ้านช่องห้องหอ เรือกสวนไร่นาเข้ารับใช้ ท่านได้อยู่สองครองสุขกับสาวเจ้าบัวจันทร์ ณ เชียงใหม่ ศรีภริยาคนสุดท้ายของท่าน ภรรยาคนแรกของพรหมมินทร์คือ เจ้าสุณา ณ ลำปาง และคนสุดท้ายคือ เจ้าบัวจันทร์ ณ เชียงใหม่ จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. ๒๔๓๐ พรหมมินทร์ก็ได้อำลาโลกไปตามอายุขัยของท่าน รวมอายุได้ ๘๕ ปี และมีภรรยารวมทั้งสิ้น ๔๒ คน ซึ่งก็หมายถึงความยิ่งใหญ่ในด้านความรัก และความสามารถของพรหมมินทร์ผู้เป็นเสมือนเทพเจ้าแห่งความรักอย่างแท้จริง พร้อมกับบทประพันธ์อันยิ่งใหญ่ไว้คู่กับบรรณโลก โดยเฉพาะคำวอลเล่ย์เป็นอนุสรณ์ของพรหมมินทร์ และศรีจุมภฏรายาคู่ทุกข์คู่ยากและบทประพันธ์ที่เรียกว่าคำจ่ม เป็นอนุสรณ์ของความยุติธรรมพร้อมด้วยบทประพันธ์อื่นๆ อีกมากมาย

รูปร่าง ชีระดิ มัจฉานัง นามะโคตตัง นะ ชีระดิ พรหมมินทร์ สิ้นแล้วซึ่งชีวิต และสังขาร แต่ผลงานและชื่อเสียงของท่านยังคงอยู่คู่ฟ้าลาลนาไทยของเรา ตราบเท่าที่มันรันดร์...

พฤษภาทศมาส

โททนต์เสนังคง

นรชาติที่วางวาย

สถิตทั่วแต่ชั่วดี

อีกกฤษณอันปลื้มปลง

สำคัญหมายในกายมี

มลายสิ้นทั้งอินทรีย์

ประดับไว้ในโลกา

“ลานนาภาษิต”

จ้วควายจ้างม้า	ด่ายแล้วลื้อลื้อนัง
ดูกลายยัง ไร่ไร่การได้	
จำที่สุด	ม้า ด้บ บุ่ม ไล่
ยังกินลำค้อมต้อง	
มนุษย์เฮาตำบ	สหายป็น้อง
ไผ่ห้วงซ้องถาลัย	
แม่แต่ตุ่มว๊ะ	ยังเอาขว้างไกล
เพราะกลัวเป็นภัย	ผิจักลื้อลื้อนัง ๑

๑ล๑

โลกคน

สืบปีอาบน้ำบ่หนาว	ชาวปีอุสาวบ่ก่าย
สามสืบปีบ่หน่ายสงสาร	สี่สืบปีเยี่ยงการเหมือนฟ้าผ่า
ห้าสืบปีสาวหน้ดดำบ่เจ็บใจ	หกสืบปีโอเหมือนฟ้าโขก
เจ็ดสืบปีมะโกลแต่่มตัว	แปดสืบปีโคหัวเหมือนให้
เก้าสืบปีใช้ก็ตำบใช้ก็ตำบ ๑	

หมายเหตุ ยังไม่เคยพบภาษิตท่านองในบทประพันธ์ของภาคอื่น และ
ภาษาอื่นเลย น่าจะถือได้ว่า เป็นภูมิปัญญาของลานนาไทย

บทที่ ๑

ลมสจด์	สะอัดโคกอัน
หนักหน่วงซ่อน	สะท้อนอกอืด
ก้อยฟังเตือะน้อง	ดีซ้องใจติด
จักบิดเอาดวง	ชะปวงมาล้อม
หลอนวาทำเลย	ลมเจยลवाद้อม
หอมดวงบานช้วนรส	
บุปผาเผย	บ่เหยเหือดงด
หอมอ่อนอ้วนจวนคม	
จำเียบเก้า	สำเนาถอนก้ม
ผลมแต่งเดียม	เรียนริเริ่มสร้าง
บื้ออเจิญนาย	แม่ลานบื้อกว้าง
จำดีบางตะพานแต่เจื้อ	
บ่ถ้ามีเกลื้อ	หินสั้มย้อมเนื้อ
สีหากเข้มแดงงาม	
บ่เปลื่องมาดเจ็ก	ดินไผะขาม
สีหากแดงงาม	เหมือนยามอยู่บ่
หลอนนายบ่จำ	เจิญฟังเตือะเจ้า
ยังกล่อนสำเนาเรื่องตุ๊กข	
ลุนหลังนาย	บ่เมาช้วนซุก
ปานเป็ดบ้ำเมาวิน	
ข้าวและน้ำ	กลางคาบลิ้มกิน
ย่าเตียวดิน	หวิดหวามลุ่มได้

ทรงต้นตัว
 เหมือนทางตุงจ้อยจ้อย
 ปักแขวนสูง
 กางเป่งกว้างตอลม
 แสนเรืองตึกซ์
 กิดอดดม
 จับหล้างวันเหย
 หนาวเย็นในนอกอ้อน
 เกยได้อยู่กัน
 แฝงไฟ้ออมปิงปาว
 เป็นเมากู้
 ต่อมเนื่องแนวนาว
 หล้างฟ่องเขา
 ตัวบีได้เมาลม
 กิดอดดม
 บีเมาลม
 ฟูจำหย้ง
 ครอบครวล์มละไว้
 ลวดสูญหาย
 ถ้านุ่นอันเนอนาย
 ไครยกย้างย้าย
 หื้อเถิงเติงนาย
 ก็ยังกลัว
 เหมือนศรีจุมพองหากอู้

อยู่บอบได้
 พยุยกก้าง
 หนีบแน่นแถมถม
 พรหมมิแต่ให้
 เยี้ยะเหมือนจับไข่
 ยินดีเยี่ยมช้อน
 เมาบ่าวเมาสาว
 เกยแฝงไฟ่เฝ้า
 เมายาฝืนเหล่า
 แม่บ้องแซนก้ม
 งุ่มว่าดั่งบ้า
 บอลิมหลังหน้า
 บคินได้ใจ
 ใต้ตวยตามลาย
 ตีเมืองแป้ห้อง
 เป็นมัวเมตต้อง

ใจว่าตัว
 ดึงสุดอดเลี้ยงปัญญา
 จึงมีปิยะ
 จำเรณูมา
 ไขความจริง
 หื้อหันลายเงาถี่แหม่ม
 เป็นจดหมาย
 ถึงฮอดห้องเอือนนาย
 หลอนว่าน้อง
 หันเลขลายจาย
 ขอเจริญนายเลา
 สุนวันเดียวผ้าน้ำ
 อย่าได้โมโห
 จำเกียดกล้านินทา
 เหตุเข้าปีนี้
 หลายนัยยา
 ขอเจริญนาย
 อับกล่อนกำขอคาวจ้อย
 หื้อหมู่ปีหนาน
 ไขอ่านถ้อยชอยาว
 เจริญชานาญน้อง
 ฟังกล่อนก่ายาว
 มาจัดหัวใจ
 ส่งไปเมาป่าดบัง

ปี่แก่งขดคู่
 วาระกะธา
 ถึงกองฮอดเจ้า
 บอกหญิงน้องหน้า
 นิยายคักแค้น
 ดีซ้องใจหมาย
 อักษรม่อนแสง
 แม่ข้าวสุนแบ่ง
 โกธาขุนจำ
 มีสินหา
 หลายเรื่องหลายข้อ
 แม่ไหมแพรห่อ
 จาวบ้านทิดน้อย
 เปื่อนปึงปึงหนาว
 ความตึกขโคกเคร้า
 แม่บัวไหวเหง้า

เอาสุใส่ตัว
 ปักดออบั้งหัวที่
 มาละปี่ไว้
 หนีคืนมา
 ด้อยตุมจาย
 เหมือนเป็นตุมคายหมากเกี้ยว
 ผัวเมียกัน
 บ่เหลียวสังขาลักกำ
 ของน้องบ่มัก
 นายกินปล่ำ
 ปิ๋ยตายเป็นผง
 มาจิกคอคายฮากดิน
 นายบ่อเต็มใจ
 มาตัดฮากต้นออนฮาน
 ยามเมื่อน้องฮัก
 ใจบ่เจยบาน
 แรกเริ่มเดิมจำ
 ปี่ปึงอารมณ์เจื่อน้อง
 กลับบ่มีเหมือน
 จำฟูข้าเอางาม
 ปากน้องว่าแต่
 มาฟูเอางาม
 ปิ๋ยบ่มีเหมือน
 บ่ล่มาจาแห่งน้อง

หัวเข้ามยัง
 ไศกใหม่หมองศรี
 บ่จำสังถ้อย
 ปี่ไว้เหี้ยจ้อย
 ปิ๋ยดันกิดเลี้ยว
 บ่จำงับจำ
 จิ้นยาลาบล่ำ
 ล่ำโพงเชือบ่า
 ใผจักยู่ยัน
 น้ำสั่มว่าหวาน
 น้ำดำล่ำว่าสั่ม
 ตกลงเหลือกหลั่ม
 จมนางปากปิ๋อง
 ใจในบ่ตำม
 น้ำใสช่วยหน้า
 กำนายฟูข้า

หัวใจหญิง	เหมือนปิ่นปักกิ้ง
ปิ่นปักแก้วเกรี	
คนชอบเนื้อ	บ่เจ็ลงดี
เสียงม่วงนันทิ	บ่จนเรื่องได้
มาจิดกัวใจ	แม่แพรจั้นได้
เป็นสันใดไปดังนี้	
อยู่ดีดี	หนีหน้าหลีก
เป็นดังอียังมี	
สองฮ่วมอีก	บ่ตันเจ็งปี
มากวนเตควิ	ละปีเสียได้
แล้วเป็นไผ	บ่ร่นรำให้
เป็นสันใดนายบ่คิด	
เอาตัวตัน	ปีเป็นจวนปี
คิดเยื่องอันสันใด	
สองโล่งดี	ยามผาสะหรัย
บ่เขินดวงหทัย	จำแข็งแดกหย้อ
กำผิดเถียงกัน	บ่มีสักข้อ
มาจ่างจิดตายง่ายนัก	
อยู่กับกัน	กำลังบ่องอีก
บ่มีว่างอันต่างจิง	
บัดเดียวเดี๋ยวนี้	โทษบ่มีหยัง
น้องจิงจิงจิง	บ่หวังผ่อหน้า
นายชัดแค้นใจ	สิ่งใดที่อ้อข้า
มาชวะตุมลลาข้างละ	

ของน้องเกยกิน
ไผ่ว่าหือสนใด

หรือฝูงบิน้อง
จำรำไร

ริษยา
กั่วโทษมาปานบิ่บ้อง
ลวดตึกใจกลั่ว

ใจหย่อนหย้านเปิงมี
ไผจุส่วยยุ

แต่เริ่มเดิมที
เมื่อสลงจำกัน

ไผหิบบอ้มปากไว้
ปากจำหอม
ยามเปิดจากขวันมาดม

กำฟูเก้า
บ่สมลักราย
กิดหาไหน

ของบ่เกยกมีอยู่
มาละตางผัว

ใจปลิงหลู้ตวยไป
เปรียบเหมือนหมูไม้

ไหวห้วนเพื่อน
ออนไหวแต่ใบ

ก็บ่อยยังแควนบ่ฮ้าย

บ่อยซีเหลียดจ๊ะ

บ่ชอบบ่ใจ
ติเตียนว่าห้าม
นินตาจ่มล้ำ

สะดุ้งสะต้อน

■ลอกหื้อนาหนิ

ไผยังบ่ห้าม
บ่ตันลวงข้าม

เบียงรสดอกไม้

เจื่อนเหง้าปฐุม
สูญหายกว่าจ้อย
บ่มีลักหน้อย

ไปหนั่วตางจู

ลมสาดตีไก่อ
สะเทือนกุด้าน
บ่ไหวกึ่งกำน

บ่ปอเสีใจ
 นีไหวฮากขึ้นถึงโบ
 กั๊วว่าเป็นจู
 เต็มหนีจากไป
 เมียคั่นเตี้ยใจ
 ปือโกมือไปขอบฟ้า
 ยังกัดใจ
 บอนท่ผ้าผืนเดียว
 เมาม่อยเนื้อ
 เหาะออกเคียว
 ปี่ซดตัวไหล
 ถานามือนวดนิ้ว
 ปี่จูบตีนผม
 บ่มีไกรธกรวียินดี
 เด็กเตี้ยฟ้า
 หมอกมยธานี
 เดือนยี่สี่สาม
 ปี่แบ่งคิงตวยเบียดยัด
 เหาะแซนซันแซน
 คองอ้งอ้อบนอนบึง
 ขาวสะอาด
 เมาม่อยคิง
 มือเบี่ยงขวา
 แซ่ซ่ายสาตค

สะดุ้งฟุ้งย่า
 นอกเนื้อป่าใจ
 บ่เนาจะให้
 จักหาไหนได้
 เมื่อเก้าซันง่า
 เจจมกล์เกลี้ยว
 เอาแก้มกำแก้ม
 เข้าบึงอิงแ้ม
 นาคมหว่างกั้ว
 ซ่อนรุ่งรวายถิ
 ตกลงย้อกล้วย
 ะลามหนาวด้วย
 สะแกงยวฮั
 เมื่อยาระดัง
 เอาแก้มกำแก้ม
 น้าวคิงมาแ้ม

ยักตอบอีก
 สองวิวทอง
 ขุนชาบกัณ
 หนาวเย็นคิงสันเนื่อ
 กองเฮาอีกกัน
 ดัดดีห้องทองใน
 สองบิ๋นอง
 จำเภาโย
 ฟูกันหนัว
 เจ้าจื๋บ้านเย็น
 บิ๋จั่วตัว
 คั่นเล่าด้านกำเดิม
 บิ๋จำเสียดลื้อ
 จำกำเดิม
 ทรงวัดตา
 ผูกสุไพบ่ท่าตัก
 เหตุว่านาย
 บิ๋กิดฮอดอันกำแปง
 ขรอยว่าน้อง
 จักอยู่ลับแลง
 จิงหลบตัวหนี
 หนีคินเมื่อฮิบฮ้อน
 หลอนน้องบักัว
 หล้างอยู่ได้ไปเมิน

บ่มาบถ่ายถอน
 เขื่อนซอญจุ่มแก้ม
 ว่าขดมาแถม

กอดผืนฟักเพื่อ

ไถ่ถ้องปราศรัย
 ลูบกำเนื่อเหล่น
 หัวใจตื่นเด่น
 นื่องหยังบักิด
 บิ๋แกล้งเล็กบิ๋ด

แดกหย้อตวยเต็ม
 จ้างผิดจ้างซ้อง
 ผืนลา๓กำนปล้อง

ควมมายความอีก

มีกำกั้นแขนง
 กัวได้ฮ่วมซ้า
 ลีซังหลักหน้า

บิ๋บิ๋งบิ๋ซ้อง

หันปัดูกษ์ไร
 ลวดปาพะเอิญ
 ทรัพย์สิ่งของ
 ก็จันทู๋จันกู๋เจื้อ
 มีแต่ติดตัว
 ก็เหลือแต่เสื้อผืนเดียว
 ตัวปัดูกษ์
 นายเหลียวผ่อแยง
 หันจักบ่เป็น
 บ่หันจ้องตางผัวบ่
 มอกจักปาหลง
 จักเป็นเหยื่อหน้าสนัด
 กาดังนี้
 ระนิกในทัย
 จายหากเข้าใจ
 บ่แบ่งวาทาใส่น้อง
 เหมือนอยู่ในใจ
 ลวดใจบ่ข้องอาลัย
 ความยักน้อง
 ไหวด้วยลม
 บ่จำเบิ่งเถิง
 ป้างยามอนก่อนเนิ่น
 ความยักเฮา
 บ่เหยเหือดเอื้อนวันคืน
 ของย่วมยัก
 เหมือนจักสิ้น

ใจนายบ่เสริญ
 จิตใจบ่เอื้อ
 เงินทองผ้าเสื้อ
 ห่มคิงห่มเนื้อ
 กากัดก็เถียว
 แคลงใจสะหลัง
 ตีบึงตีอ้าง
 เขินตัวชั้นต้น
 เจ้าแผ่นดินไหว
 สงสัยใส่ข้า
 บ่ถำหนิหน้า
 คำไบเมืองว่อง
 หลุดหลุดไหลไหล
 บ่สมกล่าวอ้าง
 เมื่อนอนย่วมช้าง
 บ่แห่งขาดเคี้ยว
 เหมือนดั่งจักสิ้น
 กาบเกี่ยวลงได้

ยามจักหนีเสีย
 เป็นสันโดษนายนาค
 เกยอยู่ภูแฝง
 บ่คิดห่วงห้อยนวล
 มาละปี่ไว้
 ครอบครว้ยันใด
 ตั้งแต่จาม
 หัวอกเบียงจะม้าง
 ผัดผั้นหัว
 ดำมไต้กว้างลอม
 ก็ดยอดน้อง
 น้ำดำบึงลง
 ก็กิดใจเตง
 กว้งเมาเพื่อเบี่ยนตุ๊ก
 เข้าป่าเข้าสวน
 จุกนึ่งให้เหงา
 ตีโหนดลับ
 วนหมากสวน
 ตีบมิไผ
 ปี่ไปขงบ่ชุก
 หวังว่าจักหา
 บ่บกขาดแห่งเขาบาง
 บุษจานา
 มาจุล่ายพราง

ลับแลงแคว้นไต้
 เปาแบ่งฮั่ว
 อยู่นอนกับไผ
 ธิบลิ้นไปเส็ง
 พรายนายแก้มเกลี้ยง
 เมามัวบ่คว้าง
 เกยฟูเกยจำ
 บ่มีหวางเอื้อน
 แม่แพรสืเหลื้อน
 ปากล้วยปากกุก
 สงัดใจหู
 ป่าปาราวบ้าน
 เตือดน้นจำด้า
 ขว้างมายความตุ๊ก
 แม่แก้มผิวฝาง
 คื้อว้างจาวา

เดิมทีว่ามี
น้องยังบอຍากำกิด
ปิ่นกำแบ่ง
ปอดคุมดัดได้หนีมา
บักค้ออดเก่า
อีกฮีบปันลา
ปิ่นมื่น
แสงแ้วเดินล่าเนื้อ
ปายปันตัว
ปลั่งเวชช่ากานาย
จับหล้ามามือ
มาจำฟูจาย
ยามสองจำกัน
ดีหอนอนในกำมุ้ง
สองเฮ้ออีกกัน
ยามเมื่ออันดูนาย
ปิ่นจำจ้อไว้
หลายนัยยา
ว่าจักเกาะผัน
จันอินทรีย์ม้วยม้าง
หลับฝันหัน
จักฝันร่วมสร้างตวยไป
ขอฮื้อปิ่นจ้อ
เต็มเป็นสันใด

เขินไปว่าผ้า
เต๋อมแตงระลิก
เงื่อนเหง้าวาจำ
เหมือนปล่าบวักแห้ง
ใส่จิ้นลูกเหล้ง
แม่แก้วแก่นเจื้อ
แม่แก้วสียาย
ร้อยเรื่องปันข้อ
เมื่อความอักบ่อ
บได้แตกฟุ้ง
ปลื้มบ่หาย
เรื่องกำฟูเจ้า
หนองบันกุ่มเด้า
ต้อนจักอ้าง
ลองเจื้อดูใจ
ดักดินฝุ่นหญ้า

บ่น้อยบ่แพง
หมายฝากจิวาแห่งน้อง

เต็มว่าเข้าชุม
จักตามไต่เข้าอุดิน

เต็มไปปลุกยก
อยู่แขวงแดนดิน

แม่นจักวักวาน
ดั่งกุ่มจรจ้ยลากจิก

น้องจักไปหา
บ่เสียค่าจ้างวานดาย

เดียงจักสมคิด
กำฟูนาย

ราคาญู
ແວ່ກ້າເຂັງດິນกำน้ำ

ทรัพย์สิ่งของ
ท้าวโขงเขตห้องเมืองไทย

จักอยู่ตี่น้อง
จักไปวันใด

ดิงบ่ขัดชิน
จักตามดวงทัยบี้ไ้

หลอนบ่มีเหมือน
หื้อตัดปากข้าตุมดิน

แม่นไปได้ตี่ต้อง
เถิงแดนดิน

สะแกงหน้าหน้า

เข้าอุกิดจ้อม

ห่อเอื้องตั่งกั้น
ลับแลงแคว้นไ้
ลูกหลานก็ได้

บี้แก้วน้องอ๊ก

คะนิงใจหมาย
ป้อมีดั่งอี่
ซัดร้านจู้

เงินทองข้าวน้ำ

บ่ขัดชินใจ
บ่ปรามบ่ห้าม
ปิ่นลายลวงข้าม

ดั่งข้าว่าไว้

นครสายสินธุ์
เจียงใหม่แก้วกว้าง

นื่องจกติดตำม
 ต่างไปใจเฝ้าเจื้อ
 แม่แพรสีจันทร์
 เถิงน้ำปูป่าสูงอา
 ว่าเมินแต่เล่า
 กัดตะนา
 แต่ก่อนนอนหลัง
 เขาเตียวไปมาบละ
 เนตรนา
 จักต่ายจากจ้อยกายยัง
 กับอุ
 ผุงชะนัง
 ว่าไปปลูกแบ่ง
 อยู่แคว้นแดนใดบัดก
 หรืออยู่ยังแขวง
 เจียงใหม่แก้วฮิมปิง
 กันจักไปแต่
 ขอปาเอาญิง
 ไปเซาะถามหา
 อันเป่งปงป็นแห่งนื่อง
 กำฟูนาย
 ปี่จำจื่อได้นายลิ้ม
 มาตุมต๋อซั
 เหมือนเขาป็นพิม

ภูแบ่งแฝงข้าง
 รำพรรณเงือดเงื้อ
 เขามหา
 แต่เก้าตันถ้อย
 เมื่อช้ายามน้อย
 พญาเต้จ๊ะ
 แน่นอนสัจจั้ง
 เขาจำเล่าตำนาน
 หอเอือนตั้งบ้าน
 เขตแดนลำนก
 เป็นแนเป็นจริง
 นื่องเตียงใต้เต้า
 จักดีเจื้อเครือเหง้า
 แม่แก้ววิดว่อง
 ความอักษะลิ้ม
 อันปุดเก่าเกื้อ

ชักใจบ่ดี

เหมือนชะดวงวางอุบจ้าง

บ่ชักใคร่แฝง

บ่สานต่อสร้างนายเต

กันว่าน้อง

หล้างสมคะเน

แม่นบ่อายคน

หมู่สัตว์เดียวดินลุ่มฟ้า

หล้างบ่อายผี

บ่เหมือนฟุ้งซ่านทราย

จับหล้างคาบมือ

จำฟุ้งาย

ก็ดอกก็ใจ

เขาทวงเงินเรื่องนั้น

บ่ใจอื่นไกล

ว่าแตกหย่อตั้งวัน

ในวันนี้

เสียงเดือดเนื่องนั้น

เพราะว่าเขาหัน

เห็นเดินดินบ่ปีน

ความเก่าหลัง

จำว่าหื้อหลายแข่ง

ว่าตัวน้องนี้

บ่แบ่งงายแลง

แบ่งใจบ่เอื้อ

นายแบ่งใครอ้าง

จักยังบ่เขว

ก่านายฟุ้ง้า

สะก๊สโลกหล้า

ดีในป่าจ้า

แม่แก้วสีผาย

ว่านายโคกเคร้า

เหมือนไฟลุกเอ้า

บ่ไถล้น้องจั้น

ก็ผิดเถียงกัน

เหมือนเอื้อนจักปลิ้น

บ่กบ่างทางขึ้น

เก็บมาคว่ำคัน

ขี้คร้านหุงแกง

ดกน้ำดำข้าว

บ่ใครหยุบก้า
 เขานินทาวาน้อง
 บ่มีเย็นหู
 บ่มีว่างอันใจดี
 กาดังนี้
 ไชวาที้บ่จำจ้อได้
 ว่าบ่ขันชดใจ
 หัวอกทรวงในยอยยับ
 แม่นว่าทีกั้น
 ยังอดอยู่ได้รอไป
 กัดกิดจ้อม
 ากอดอยู่ไป
 กัดการหยัง
 ยิ่งเมื่อนานไปยิ่งจ้อม
 ว่าต่อตำ
 เถึงหลอดฝ้ายไหมใน
 บ่ยวมต้อง
 จำหยังอันใด
 จำหยาบแข็ง
 ว่าใจจ้อมญิงกัดจ้อม
 การตางตอ
 เหลือง มุย อัน ดำแดง
 บ่เตียมก้า
 อักบ่าอักแอง

ทำตัวเป็นเจ้า
 จู้จ้อมฟ่อง
 เจ้าแวนทรวงศรี
 ชัดคอแต่บ่
 ดันอกกิดกับ
 หัวอกหัวใจ
 หัวใจบ่บ่บ่าง
 บ่หันเบ่งกว้าง
 แดกหย่อพราพร้อม
 น้องฮ่วมอกใจ
 เหมือนไฟต่างด้าว
 กำแหงแห่งห้าว
 เลื้อผ้าจุ่มย้อม
 ตอดำบั้นแบ่ง
 บ่แยงบ่ใกล้

กลับใจอดทน
 เขาจำรำไรว่าพร้อม
 ไปไหนมาไหน
 บ่ถามไถ่ต้องชิงไป
 ทำตามชอบเนื้อ
 เสมอทาสไท
 จำข่มเหง
 มีแต่ความเดือดร้อน
 นั่งนอนไหน
 บ่มีหว่างอันใจดี
 ข้าน้องนี้
 จะหลอนบ่มี
 ใครหนีจากเรือน
 บ่เจือกอยลงบี่จัน
 จำสรวท
 จักเหลือกว่าอันเปียงใด
 เจ้าน้องอีก
 จำยาวไย
 ความอีกเอา
 บอระมวลดั่งคิด
 เอาได้อยู่กิน
 เขาบ่สู้จึงจ้ง
 จุล้าน้อง
 เมื่อบีบยัง

จ้นบอบได้
 บ่ยาบ่น้อม
 อำเภอน้ำใจ
 น้ำเงินหากข้าม
 คะเนงจ่มล้ำ
 ใจไหวสะต้อน
 ก้อยอดขันธ์
 ดั้งดีบ้อง
 ใครเบือนจากห้อง
 กันกล้าคะยั้น
 ฟู้ต่านขานไข
 ว่าไปถึงถ้วน
 บ่ปิดขาดด้วน
 ยินดีเชื่อมชิด
 หย่องว่าลุนหลัง
 ไปแหวเหนือได้

ว่าอย่าอุ่นใจ
 มอกเป็นเมียพลางสอดซ้อน
 ผ่อปหัน
 เป็นเพียงห่อข้าวกินต่าง

จุส่วยเพี้ยก

ลอหลวงพราง

ความอึกเอา
 เขามุ่งตัดฟันบันม่วง
 ผาทะนา
 เจียนจากข้างสาม
 กลัวเอาปืน้อง
 เขากลัวเสียที
 ก่าอปรี
 ก็เก็บเอามาว่าพร้อม
 ใจหมีพ
 ปักดีห้วงอ้อมพงษ์พันธุ์

ปักกับน้อง

บ่อักพงษ์พันธุ์

บ่ออุจัก
 ใจอาธรรมเผดยักษ์
 น้องหญิงจิง
 บ่อยตัดล่วงได้ใจใน
 ก่าจ่มฟอง
 เหมือนถูกไม

อุ่นคอหวังได้

จักได้สุขย้อน

หื้อน้องใจจาง

หื้อวางขวางกั้น

เป็นเกลียวตอกหลิม

หื้อได้เป่งอ้าง

ย่องปากันหนี

ข้าวของผ่อยบ้าง

บ่ดีจำอ้าง

กิดลั่นกิวจ้อม

ฮ่วมตองเดียวกั

เขาหันแต่ได้

บ่ไกลน้องไกล

น้องจายหล้างอัก

บุนติเจ็บใจ

แม่แต่นต่อเผ็ง

บมีหยัง

เห็นบินบนเดียดเนื้อ

ความไคกำ

เหมียนซอนโซ่ว่างโหลนอง

บัดเดียวเดียนนี้

อันเขาทดลอง

แต่ก่อนออนหลัง

บเหมือนตังวันนี้อ้าย

เหมือนคนต่างแขวง

บเหมือนฮ่วมห้องมารดา

เขาหันว่าน้อง

บหวังเบ็งปา

หันว่าตกจัน

จัมดินดอนลุ่มปิ่น

จำกำไค

ขายเลียงหน้าหลังเอือน

เจิบสแปฮ้อน

ใครหนีจากเอือน

มายังขัดใจ

วันนี้วันค่าเบ็งนอน

นอนชดคู่

ข้าวคาบงายตอน

ก็ดจะกิน

ใจในอวนป่วนปู้

มาบังเกิดเก็ง

หมิ่นอันปันเจือ

ซ้ำเฮงเอาของ

หื้อน้องเมื่ออัน

ผ่อนยาวผ่อนสั้น

ต่างแดนต่างด้าย

ตกได้ลุ่มดำ

ใจสอยสับส่อน

ทารนตุ๊กช้อน

อ้างถกลากตีน

สะต้อนใจเลื่อน

ลงดินลุ่มใต้

ขัดดอกกว่าไบ

มูบมู้กับหมอน

ปลงฮอดไล่

ก็กินบได้

หัวอกหัวใจ
เป็นสองเสียงอันพินทา

กำลังนี้
กิดตนา

บีบลิ้มหลง
อันตัวนายเราฟูไว้
จำใส่ใจ

บ่หลงล่าถอยลิ้มกำ

มีแต่น้อง
กำยียำ

พันไหนบ่หัก
มาดัดบันพันความอึก

จิตหัวใจนาย
เหมือนฟองนุ่นแห่งลมปือ

ลิบเบียดปากน้ำ
ห้าเบียดมามือ

ปือยเกาะสองมือ
ขาวดำเอากู้เจื้อ

จำดีเหลือคณิดำ
ปิ่นเก่าเกื้อโบราณ

บ่อเกล้งว่าน้อง
เจ้าแสงเดือนบาน

นายได้เถิงสุ
จำปาไปบ่แป

เหมือนจักทะเล

แก้วขอบจาดำ
แต่เก้าเบื่องบ้ำ
ยังกำฟูเจ้า

ใส่คอชำไว้

ฟูแล้วบ่จำ
ว่าไหนลิ้มหัน
มัดไหนบ่หมั่น

มาเบาแต่ตึก

น้องไฝจถือ
ขว้างขัดฮีบห้า
ห้าตือสองล้ำ

บ่จัดเลียดเนื้อ

เบื่อนบ้องสงสาร
ดังฤาเยยะได้
ละตุกชไว้ให้

ใครกำแหงถาม
 หื้อหันแน่นแจ้งใจพรหม
 สารเรื่องตุ๊กซ์
 จักไขบอกจม
 กล้วนยติเตียน
 ย้อนตัวนายมาถึงละ
 ยังอุตสาห์แบ่ง
 เหน็บฝากหื้อตวยมา
 เถิงฮอดน้อง
 ย้อนจินดาพรหม
 ยังอุ้นใจแฝง
 เหมือนยามอ่อนก่อนนั้น
 เหตุสินเธา
 จิงแบ่งแต่งสร้อยสารเติง
 ทะเลเลิง
 ข่างต้างเมื่อปายลุน

สักกาดูदै
 ลำเนาคล่อนกล้ม
 ดิงอายเฟิดหน้า
 นิินหาว่าข้า
 แต่งถ้อยวาติะ
 ดีห้องเกหา
 หวังจมน้องหน้า
 บึงแบ่งตัวเจ้า
 บี้ได้ข้าเค้น
 จักไขหื้อกว้าง
 ก่อนแหล่นายเหย ๗

บทที่ ๒

จินตะนา	กำจำบแล้ว
ก่อนฟังเดื่อแก้ว	วิฑูรย์ไศวร
จักไขนอกน่อง	ดีซ้องใจผวน
ด้ามขบวน	นวลน้องหากเสร็จ
บ่ใจว่าตัว	จายจักฟูแก้ง
ขอสายหอมแปรงรำบีด	
อย่าฮื้อสูญหาย	เป่ล่าดามอดมิด
ขอניתนั่งตั้งใจฟัง	
หื้อตัวน้องกิด	แต่นี้คืนหลัง
ยักแก้มจ้ง	มีไหนจิมข้า
บ่หวังยักตัว	สียาวไปหน้า
จันจิรามอคมัว	
กันใจจ่มญิง	บ่หลงหลังจิว
เป็นฉวยด่วนได้ปายน	
บ่กิดฮอดเก้า	กำเอาจำกัน
ป่าวเปียน	บ่จ้งเจนซ้อง
เมื่อสองจำกัน	ดีในหอห้อง
บ่จำก่านายบ่ตั้ง	
บ่ใจเสียขวย	ลงดวยหลังจิง
ติว่าหื้อชಾಯา	
ยามเมื่อน้อง	แก้วขอบจาตำ
กิตตะนา	เล่าความดุ๊กเจ้า

บียังเหลียวจำ
ว่าอดทนเอาเดี๋ยวน้อง
แต่ว่าเขาจำ
อย่าบึ้งตอยน้อยเนอนาย

จักเกิดโกธะ
เป็นตื้อบอาย
จักจำขวัญ
อย่าจากำไปล่วงล้ำ

บีน้องผิดกัน
อย่ากำผูกหมั้นตื้อเวร
เปอะเปิกนั้น
เอาน้ำใสเย็น
จำเตียมไป

แต่มีฝนแล้วหากตึงมี
ขอเจ้านองอีก
แบ่งใจหื้อดี
อ้ายเสียออน

ก็หุ้มีมาปาล้า
อย่าถือไผดี
จางเป็นเมฆฝ่าปามัว
ก่อยเบญต้ามน้ำ
น้ำเปียงใด

จั้งจักสม
เจื่อนั้นหากบังกวน

ตอบนายน้องเหน้า

หยานกล้ำจุ่มพ้อง

ด่าตอกันหลาย
บีน้องจาวบ้าน
นินทาเล่าด้าน

เหมือนพรา้พิบน้ำ

น้ำหากปาเป็น
ล้างเปอะจั้งเสี้ยง
เหมือนลูกขี้เหมียง

จุงอดขันตี
แม่น้ำดั่งห้า
จั้งติปายหน้า

อย่าตีไผจ้า

ทำไปตำมตัว
ตอกมัวเบียงอัน
และจุมภูฝั้น

หื้อนายรำบืด
 ดำขะบวน
 หื้อปากจำหวาน
 สุนไล่ตวยลอยมธุ
 ความโกธธา
 ■ ลอนเกิดท้อบรรเทา
 บี้ฟูน้อง
 เมื่อตักช้อนเปา
 รำพันสอน
 เจ้าเกียงพาไยเด็กเมื่อะ
 เจ้าจีบัวตอง
 ยามก่อนก็เหมือนมี
 บี้ฟูน้อง
 หลายวาตี
 กำติเตียน
 มั่นยอมเกษมีทั่วทิศ
 กำผิลหู
 ย่อมมีทั่วห้องสันดา■
 ถ้วยและจ็อน
 บรมวิญญาน
 พืดฟอกกัน
 แหงแตกในล้นจี■
 ปุณชน
 จักยิ่งกว่าอันเปียงใด

รำเปิงหันทวน
 บี้ไขถึถ้อย
 เหมือนตำลสุนอ้อย
 ออย่าหื้อเกิดคุ
 แม่บ้องแขนเหลา
 นั่งติดแนบใกล้
 เมื่อนอนบ้องได้
 เจื้อล่องกิดเตือะ
 แก้วขอบนามบี้
 ตักเตือนว่าห้าม
 นินนาจ่มล้ำ
 บ่สู้วอดมิด
 เครื่องครัวสงสาร
 ยังอยู่ถูกต้อง
 เสียงดังขึงซ้อง
 คนเฮาแน่ซั■

ก่อยอดเตี๊ยะน้อง
 ยิ่งกีดไป
 ใจมีแต่ตัว
 หากยังมีบ่ไว้
 ตกต่ำจน
 ย่อมมีหัวห้องแดนดิน
 กันผิวแก่น้อง
 บ่เป็นคนเลว
 เพราะผิวเก่าญิง
 มาแปดตำนานยไ้ลู่บ
 มาละดังจม
 สุนฝุ่นหญ้าเปอะบง
 หลอนผิวแก่น้อง
 บ่ได้ तरह
 บ่ฮีบหา
 ถมดอกเทใส่น้อง
 บ่ใจหนัก
 บ่ใจหย่นหย่องทำตาน
 บ่ใจหนีซื้อ
 กำรตางบุญ
 เป็นหนี้สิน
 ของเดิมปอปล้าง
 ปิ่นลานแหวน
 เสียของเก่าเจ้าจมตวย

เป็อนป่องหัวใจ
 กำตุ๊กช่ยังป้อ
 แม่คำบับหื้อ
 เป็นคนด่านใจ
 บ่มาทำเชิญ
 ดั่งนี้เนอเจ้า
 เมามัวมีดเคร่า
 หื้อจ่มยอบยุบ
 บ่ปาหื้อหลง
 ความตุ๊กช่อย่างอื้อ
 ปามาแต่หนี
 เลี้ยงไส้ฮื้อมต้อง
 หมากปูอาหาร
 บ่มีลักซื้อ
 เพราะยาฝิ่นหื้อ
 ลร่อยแซนริดม้าง

ขอเจ้าน้องอ้อก	คิงบางอย่างสว
ก็ดกิ้นตานดว	หยาดน้ำสงให้
ผัวคิ่นเดียมใจ	จักหาไหนได้
ปี่ไซฟูนายดังนี้	
ปายแปดตัว	แม่พันคำมี
ตะหรีเกียดหย้อแก้มอาย	
ไคหัวแก้มจิด	ขดคิงขยาย
จำฟูจาย	ส่ม้ายตางข้าง
กำบ่กวรจำ	เก็บมากล่าวอ้าง
ปุ่นตี่รำคาญเหี้ยแต่	
อดโคก่า	จ่มปอบแป้
ซ้าจำแตกหย้อแถมมา	
หยังบ่ซีไ้	กำฟูกำจำ
เก็บเอามา	เจียร์จำถึถ่าน
กำบ่กวรจำ	เก็บมาฟูด้่าน
ปุ่นตี่รำคาญแต่ตัก	
ขอวานดักเสี้ย	หื้อเย็นเจียบพัก
ปอมีหว่างอันใจดี	
ตัวมันม้วยมิด	ดับจิตแปนผี
ก็ปอดิ	สมหุ่นน้ำหน้า
หลอนมันบ่ต่าย	ฝ้ายตางตัวข้า
จักแปนใดไปบู้	
ปี่จำทำบุญ	กุศลส่งยู
ผลแผ้วร้างตวยมัน	

ยกเว้นไว้
 ทุกคืนวัน
 หวังเป็นปัจจัย
 ผาฏะนาเอาหลังน้ำ
 ผัวจัญไร
 หื้อปุดขาดถ้วนสูญไป
 ตกยากตุ๊กซ์
 เพราะตัวมันไป
 ดาบและปืน
 ก็ขนเอามาจ่ายใจ
 ปืนปักผม
 เป็นเครื่องหยอင့်เดิมมา
 จันป่อเสียงข้า
 เพราะผิวปลา
 มันตายเป็นผี
 จิตวิญญาณระงับ
 กันมันบ่ตาย
 ดับมอดเสียงเงินคำ
 บัดเดียวเตียวนี้
 หื้อตกแต่งท่า
 ปูนดีซัดใจ
 แสบเจ็บดวงทัยแห่งน้อง
 หากจักกินเสีย
 บ่จั่งเจตข้องอาลัย

แต่หลับฝัน
 ต่อดตาน้ำข้าว
 ไปนิพพานเจ้า
 อย่าได้จวบข้า
 เป็นข้าน้ำใจ
 เขาหาใส่ข้า
 ตั้งผืนแผ่นผ้า
 ของจมน้องไท้
 เหลือแต่อดตำ
 ครอบครัวผ่อยบ้าง
 หินไปจากข้าง
 วอดวายสินทรัพย์
 ปี่มาขับจำ
 ฤๅคลสงให้
 ขัดคอแต่ใบ้
 ยังแควนอ้อมต้อง

ว่าไปตางน้อง
 จำเดิมไป
 น้องหวังเอาตัว
 เหมือนฉัตรเงาร่มลับ
 ขอหื้อเอ็นดู
 เมื่อยามหอบเหง้าหิวลม
 อันตัวน้องนี้
 ยังคิดปรารม
 หันแต่ดิน
 ต่ำเลงกอยผ่อไว้
 มีแต่หิวโหย
 จันผอมเผ็ดแห้งในปง
 มนุษย์ลุ่มฟ้า
 บมีไผทะรัง
 ยามเมื่อเป็นดี
 ดำดวยมาป่าล่า
 จาต่ำลง
 ไผ่เปลี่ยวพ่นน้ำมาใจ
 เบ้งปีเจ็บตึง
 กัดหยั่งอันใด
 ยิ่งกิดยิ่งหมอง
 ยังหันแต่เรียมปีให้
 เปรียบเสมอเหมือน
 อันมีร่มกว้างหนาใบ

บ้องจิตใจ
 เหมือนของเก่าหมั่ง
 ปี่แปดจั่ง
 น้องผู้อำพ
 เหมือนควายตกต้ม
 ยิ่งจุ่มลุ่มได้
 กัดกินบได้
 อยากหญ้าใบไม้
 โลกหล้าดั่งไข
 ความตึกข้เต้าข้า
 หากมีเก่าป่า
 พันธุ์พวงขี้ น้ำ
 เบ้งน้องเจ็บใจ
 ใจต้นตบเสียง
 ยิ่งกรองยิ่งเหมียง
 โพลีไทรกิ่งไม้

ขอเบี่ยงอยู่ป็น
 ไผ่โพธิ์ทะเลไร
 เมื่อลมมาตี
 เตี้ยลงมากำเค็งแห่งน้อง
 นายจ้ำจ๋า
 เหมือนนกตอดตั้งชันคุ
 กำฟู่น้อง
 ปูนเณศดู
 บีชดตัวไหล
 ใจในคิจุ้มบว้าย
 บีบึงปางขวา
 เมาม่อยหน้าเจยจุม
 ทอมกลืนเต้า
 บีเกี้ยวทอดจุม
 น้องยัดยั้นป็น
 สองยินติโล่งดีด
 สองเภากลมเกลียว
 สองโล่งด้วยเปีย
 บีจ้ำล้งน้อง
 เมียมิงชាយ
 น้องจุงสถิตย
 บีขอลานายดี้อัก
 จักไปทวงถาม
 หลายหมูป้านหลายเอือน

หื้อจันบานใจ
 หล้างไกรกั้งเก็ง
 ปหล้างหนีเหว้ง
 จ้างด้านปากป้อง
 ปูนม่วนจันทุ
 บ่เจ็บแสบไหม้
 เข้าอิงแอบใกล้
 นายบึงปางซ้าย
 มะเมากั่วพอก
 คมสองฝายแกบ
 หมายกูดบู่แหล้ม
 บ่ตุ้มตอดขัด
 ดีซ้องสายดำ
 หัวใจบีซ้อง
 นังนิดอยู่ห้อง
 ลูกหนีย้งนั้ก

เจ็ดแปดมี้อ	ก่อนนั้นไปเตือน
เขาปิดเบือน	ขานอับจัดให้
เมื่อปีกลับมา	จักหาหื้อได้
เขาเป็นมอญไทยลูกกำ	
กั้นเกยกัน	เมื่อนานบ่จำ
สวนเรือกบ้านเฮือนมี	
หากมีธุระ	กิจจะเค็งซี่
ของใดมีเอาหยังก็ได้	
ไว้ใจกัน	เหมือนหันในไส้
ฝูงมอญไทยหมู่	
บ่อุ้ดต่อแหล	เชือนแซหลีกลิ้
บ่หลบหลีกหนีหนีกำ	
บ่จำสั่งน้อง	แม่มอนตำขำ
หลายเรื่องหลายกำ	สั่งแน้นตึงแน้น
จันปอแหลกแหลว	แล้วคั้นเขี้ยวแซ่น
สองเออออดื้อ	
บ่ไปเห็น	เมื่อนานเนิ่นจำ
ขออดอยู่ถ้ำรอฟัง	
แม่นเขากล่าวเยาะ	ว่าหื้อลุนหลัง
เมื่อบ่ยัง	อย่ารนอันใหม่
เถิงเขาจักขาย	สับไปเหนือได้
ก็ตำดวงหทัยยาค้าน	
น้องอย่าเสียใจ	หมองไหม้เหี่ยวมัน
ยอมสุดดีอันนายเงิน	

ทือผัดผ่อนไว้
 เต็มทีเมิน
 สักเก็งเดือนป้าย
 หล้างสมกำเอาไฟคิด
 ตามตีคาคหมาย
 จักเกินกว่าอันสักรวัน
 ปี้จักเร่งรัด
 ดำทวงมัน
 ยังมีอยู่หลาย
 ได้กำลายมือจื้อไว้
 หากถามบ้านเหนือ
 ยังเขาฝ่ายใดคงมี
 ปายปั้นน้อง
 ของปี้หลังมี
 เงินทือกซีสั่ง
 ของปี้ยังมีเปื้อลื้อ
 ปี้จักเอามา
 จันเป็นเล้าอ้างลือเมือง
 เกิงสามเต้านี้
 เจ้าสืแบ่งเมือง
 แต้มตัวทญุโกล์
 ปีบไปนานเนิ่นจา
 เกิงเดือนเดียว
 หื้อน้องอยู่ถ้ำรอเลง

บ่ไฉนนานเทิน
 ต่างเดินต้องเต้า
 บ่ตายเนื้อเจ้า
 ใจจายรำบีด
 สะหัดสะกัน
 ครั่งนี้หื้อได้
 หยาตยายเหนือได้
 บ่ได้มาใจ
 อย่าด่หมองศรี
 เหมือนของเก่าเจ้า
 นະนายน้องเหน้า
 มากมายเด็กเดื่อ
 กิดแต่นบเปื่อง
 อย่าเหนืองผู้ด้าน
 ใจยังอยู่บ้าน
 จักเหลียวบ่จา

ปี่จำพูน้อง
 จ้าตีคนนกเลง
 หลอนว่าป่สม
 ป่ขอเตียวดินย่างย้าย
 กันเขาข่มเหง
 ก่อยุดฟู้นงว้ย
 คงจักหื้อป็น
 ปี่ขอลาไป
 ไปทวงหนี้เขา
 ก็ตามทีมันค้างไว้
 ป่อได้กับเขา
 ก็จักฮื้อบอว่ายคืนมา
 ปี่จำสั่งแล้ว
 ตามมรรคา
 ลงไปหา
 เป็นเพื่อนเดินตางปี่ไถ่
 เถิงวัดดอนสัก
 อยู่หนฝ่ายใต้ลองเมือง
 ตกวันพุกเจ้า
 ลัดไต้งนาเฟือง
 ดีหัวขัวสุด
 ก่างตางเตียวเทียวลั
 ไยนาเตียว
 น้องไปบอกด้วยวาจา

บ่อายขามเกรง
 ขนหูป่อหั้น
 พรหมขอญ่ขึ้น
 เต่งเต็กน้องไต่
 สบายหัวใจ
 ดึงหมองหม่นเหมียง
 เถิงบ่ได้เลี้ยง
 เต้าป่อกุมใจ
 ลงจากเกหา
 ผ่าสวนลัดบ้าน
 หมู่จุมภูด้ำน
 เป็นตั้งจื้อไว้
 แม่แพรสืเหลื่อง
 ตวยไปฟูด้ำน
 ปากก่องนอกบ้าน
 ชั่นกันกับวัด

ว่าบัดเดี๋ยวนี้
 จักเบิกษาดู
 เป็นมาหา
 ว่าขอไถ่เอาแต่ตึก
 ลูกมันงาม
 ขาวดำด้อยคนึง
 มาอยู่ด้วยแต่
 บ่ประวิง
 บ่ป้ายบ่หนี
 ขอหื้อไปเอาไถ่ไว้
 ลูกมันงาม
 กลัวอื่นผู้เอาไป
 กันว่าบ่ให้
 จักขอเงินไป
 บียังเหลียวตาม
 อัจฉินหาเอน้องอีก
 เจ้าเปื้อนจำ
 จำสืบสันหลายแขง
 ว่าตัวอื่นนั้น
 ก้าตัวมันแพง
 ลามต่ำลึง
 ตามตีมันไปบอกนั้น
 จักเอารวันไหน
 ตีเสียแต่อันโรกา

น่องมาตวยหา
 หนีรายปีเบ้า
 อู้จ้าน้องเหน้า
 กำลังน่าอึก
 เป็นแน่เป็นจริง
 ท่วงตึงไต่เต้า
 ต่อเต้ากุ่มเด้า
 กำลังน่าใจ
 หากยังเบิงใจ
 ไถ่มาไว้ถ้ำ
 สืบความไปหน้า
 ฟูข้าแค้นคัก
 มันเตียวมาแฝง
 ปอขอไถ่ได้
 เป็นเงินบาทใต้
 ก็ได้วันนั้น

เป็นเบียดซ้าย
กันได้กันยา

อุ้งจำหยั่ง
เสียงบ่ป่อแองฟิดกิด

ปากเสียงอัด
บังเกิดขึ้นในทรวง

อุ้งดังกิยุบ
เป็นริดสีดวง

อุ้งจำหยั่ง
แต่การงานดิฏ์เจื้อ

เยียะการหยั่ง
การหูกฝ้ายดำตอ

บีเหลียวฟูน้อง
ขอหื้อหยุดรอ

จักไปเบ็กษา
บีจักกับนายตั้น

เบ็กษากัน
ตามแบบเบ็องโบราณ

จำโล่งดีด
หวังยึดยาวนาน

บีได้บ่งใจ
หวังใจในเอาบกิด

อุ้งจักกัน
จิงกลับหมับบ้านนาบง

เกิดในอึดต่ำ
คงหายขาดแห้ง
บ่ดั่งขัดแจ้ง

เหมือนมีหยั่งยัด

เพดานก็กว้าง
ดั่งยุบบูบู้
เสียงดังอุ้ง

บ่แอมอ้งเฮื้อ

แม่คำสมอ
ตั้นนาคอยถ้ำ
น้อยกำเมื่อนขำ

หื้อมันแน้น

หันจักเป็นการ
ต่อเต้ากุ่มเฒ่า
วางคอเจื้อเจ้า

ด้วยรายถ่ายคด

เมื่อปี้อู่แล้ว
 จักล้วงลง
 หยิบเอาถงขาว
 ไชเตเอาอ่านนับ
 ชำเอาเงินกลม
 ของคืนเจ้าอมลง
 เอาเงินใส่ชุก
 แล้วป่งใส่มือ
 ไปไถ่ถอน
 กำหนดนักเบาฟูขึ้น
 ตัวปีเตื่อน
 ขอน้องสวดแจ้งในทัย
 นายก็ดแล้ว
 เหตุดวงฤทัย
 น้องก็ว่าฮือ
 บ่ขัดดวงทัยน้องจัน
 เอาอุ้งกัน
 แลยเรื่องด้วยวาทา
 เจ้าน้องจัน
 กับกำวิตา
 ว่าหลอนประสงค์
 ขอจิตตะนาสั่งไว้
 ตัวน้องจักตอ
 บ่หื้ออื่นผู้คนใด

จิงคว่ำเอาถง
 ในถงหมากข้าว
 ล้วงเงินหื้อเจ้า
 บาทโตใส่ทับ
 จักลงหลิบถง
 มอบอับหื้อเจ้า
 เอาตัวอับเข้า
 หื้อเจ้าวันนั้น
 ปืบขึ้นใจ
 หัวใจอ่วมขวัญ
 ปักอืออัน
 ตั้หันวันนั้น
 ยังได้เหลียวจำ
 ยามนั้นต่อหน้า
 ยังถงกับข้า
 ปอหื้อใดใจ

ขอตัวนี้น้อย
เล่นไหมดำแดง
แลบเลิงดี
น้องแบ่งเตรียมดาไว้พร้อม

ฝ่ายระหัน
ยังเหลือแต่อันจักตอ

จักฮีบปั่นวัน
สามวันต่อ
น้องจักตั้งใจ
กันปักคินมาเตียงแล้ว

คงได้ใส่กิน
ถ่านปูนอันกำนาย
กำฟูเก๋า
ปายปั่นตัวนาย
กำปฎิญาณ
ยังจำถอดไฟถอดน้ำ
หายไผ่ไหน
บ่เหมือนดังอ่างลักแซง

จักเก็บเขี้ยวไว้
เต้าขามดแดง
ยามเมื่อตัว
ตำมดวยไปฟูขึ้น
ยังวัดดอกลัก
ปั่นปั่นย่นหื้อเงินทอง

อย่าฮีบฮั่นใจ
น้องกวักปั่นเลี้ยง
สีใสเนื้อเกลี้ยง

บ่ถ้าได้ยอม

เกี้ยวเล่นเฟือขอ
อย่างจำไปหน้า
แต่งหยีบไว้ถ้า

เป็นหมันบ่แคล้ว

บ่สมกับปาย
บ่อายเฟิดหน้า
นายขานต่อข้า

จันทมดเลี้ยงข้า

เอาใจหุ่งแก่ง
ก็หาบได้
แม่บัวจิ้นได้

ด้หันวันนั้น

บ่อได้ปากบึง

ยามสิ้นวฬฟอง

ปีพ่อตวยนาย

ไปจันสุดกองเลี้ยวลับ

สุดเงินตำหนั

ปีกลับปอกเข้าอาราม

เนื่องแนวความ

จักเล่าน้องสู่ตามราย

กับนายแถมสอง

ปีกคืนสู่ห้อง

สายใจดีซ้อง

แม่ก้อนคำบับ

มีหลายบาทซ้อ

ก่อนเหล่านายเหี้ย ฯ

บทที่ ๓

ดวงละลิด
 ขอนดอกสร้อย
 ตั้งแต่น้อง
 ดำตางยาว
 ส่วนตัวจ่าย
 ดีเขายืมเงินค้างไว้
 บ่เหมือนไปหา
 บ่ใจกอบก่อนหินทราย
 บ่สมดังคิด
 หลายคืนวัน
 เดือนหกเหนือ
 ปีจักมาใจบ่จำ
 พระจันทร์จรั
 กอบสองคำหั้นเดือนลง
 ปีก็คืนสู่ต้อง
 มาดำตางตรง
 บ้านสันคอกถวาย
 ยามด้าววันบ้ายจำ
 อุ่นอกอุ่นใจ
 เต็มงหันดี้อบดวงทัย
 นึกว่าน้อง
 คงจักอยู่ใน

จักติดต่อร้อย
 มะลิจีขาว
 แม่แพรจันทร์จำ
 ปีก็คืนสู่ห้อง
 ปีไปถามถ้อง
 ผาลาลูกไม้
 คะนิงใจหมาย
 เผื่อมันจักได้
 เป็นเดือนสี่ได้
 เดียวซอนเมฆฟ้า
 ลับแสงแขวงโขง
 ลัดลงป่าชั้น
 ปีกำยามหัน
 รวงในจุ่มยว้าย
 เจ้าแผ่นดินไทว
 เคาหาแห่งเจ้า

ตื่นนีนาย
 บ่มัวเมาสว่าย่อน
 จักเป็นสันโด
 บ่จึ่งเจตแจ้งในทัย
 ฤว่าน้อง
 เขาวักวานไป
 ยังกำรกุศ
 ได้ไปนอนแถมยังเอื้อ
 กาบไปไหน
 ยังอยู่ดีห้องคาบ
 ตรีว่าน้อง
 คำแล้วคงมา
 ฤว่าตัว
 ยังหลับนอนในอยู่นั้น
 ฤอยู่ทำการ
 เหมือนกันอันตั้งวัน
 ในวันนี้
 นึกรำพันดังนี้ไควเจ้า
 จัยลังกำ
 ตามด้วยพรหมบีเจ้า
 จักเล่าจำไซ
 ต่ำเรื่องถ้อยความมี
 เตียวเตศด้ง
 เลียบนะที

คงนายโสกเศร้า
 เจ้าโหมเบื่อนม่อน
 จากห้องไปไกล
 จัวยกทำร้าง
 ถานุญแผ้วร้าง
 แม่โใต้เนื้อ
 แม่ไปปาลา
 ปักคินสู่บ้าน
 แม่บัวโหวก้าน
 ทำงานเพื่อพัน
 บี้จักได้ห
 ผู้เป็นเบื่อนเต้า
 หือโใต้เนื้อ
 มรรคาวิ
 แม่น้ำขอบห้วย

ปี่๒๒าถึงสวน
 ดีห่มองตางผ่านลัด
 จักชุดำ
 ผัดผ่อ๒๒ื่อ๒๒านาย
 บ่หันหน้าน้อง
 หัวอกจาย
 เขาป่าศรี
 ไชวาทิบอกข่าว
 ว่าตัวนายเฮา
 เจียรจากด้าวคามา
 เอ็นบอกให้
 ว่าอยู่แล้วกา
 เก็บครวหนี
 ปีกไปเมืองแพร่นีน
 เป็นกินตัวแห
 ใจบ่เอื้อตางอาว
 หล้างพ่อหย่องเยาะ
 ลวดหนาวเหน้อยแอง
 ปี่๒๒ายินจุก
 ดีห่มองตางป่ากุก
 กัดอกผิง
 เหมือนป้าวตาดห้วยปันวา
 หัวอกป่าดบึง
 แผ่น๒๒สุธา

ขบวนปากกล้วย

ปี่๒๒เลงผ่อ๒๒

ดี๒๒้องใจหมา๒๒

วามฮ้อนปี่๒๒

ย่านบุญป่า๒๒

เจ้าเปาดอกป้าว

ไถ่ถ้องบุ๒๒ฉา

อาจมเบื่อนตั้น

บ่มียังบ้าน

ตุ้มแลตัวกุน

มี๒๒ันสะสาว

มือแนมหนี๒๒ข้าง

๒๒ะตุ๒๒ดกระด้าง

๒๒มิงความตุ๒๒ักข

สลั่งสั่งกำ

ป๒๒๒ดาป๒๒นป๒๒

ยัดตำตัน
 อยู่กล้างแดนดินป่ากุก
 ก็เพราะเพื่อส่ง
 เหมือนล้มตัวขว้างตั้งยืน
 เปรียบเหมือนนกน้อย
 เจ็บปวดวัน
 แล้วจึงเหลียวจำ
 เยอะสันใดเอาถ่านี่
 น้อยกำวิตำ
 หน้าใจจ้าวหาวลม
 ข้าได้จ้วยคิด
 จิตหัวใจจม
 เอาที่ติดตายาว
 มาดัดปั่นพันกำกิด
 เงินยังถง
 จกขว่างใจลงวัง
 แต่มว่ามีไว้
 จำฟูด้ง
 เงินขาวขาว
 แต่มว่าเอาจอ
 จัยลังกำ
 จันไต่ต้องกล้วยปอป้อ
 กำฟูเก้า
 หวังแนแต่ฮือ

ตัวล้มหงดิ้ง
 เพื่ออับความตึกษ์
 ก้านเหยื่อปาป็น
 เหมือนไฟลุกเอ้า
 น้อยกำเบื้อนเต้า
 โกรธากล่าวจี้
 หวังว่าจักลม
 แต่เนอว่าอัน
 เป็นสาวท้อสัน
 ใครกำสะวีด
 บ่เป็นคุณหยัง
 ต่ามความเกียดหยอ
 ใจจ้าวตองหื้อ
 เบ็นตึงบง้อ
 จ่มล้ำแตกต้อ
 ปุ่นดีเจื้อถื้อ
 จิงไปทวงหนี้

ทำตามใจ
 บ่เป็นยาใดเล็กน้อย
 จัยลังกำ
 อี้อ่าถ้อยวาที
 ขึ้นไปแว้ง
 เป็นไขวาทิ
 ว่าความชักเหา
 บ่บอระเมวนดังติด
 เหมือนแมวกับหนู
 บ่ติดสืบเส้นยืยาว
 พระจันทรอยู่ฟ้า
 หมู่เดือนดาว
 นุปลาเผย
 ยังหอมดวงบานขวานร
 ฝูงภมร
 ก้วนเกลือกกลิ้งคันธ
 ดำบปีได้ยู่
 เปรียบเหมือนบวักวง
 กันคณเฑณี
 ฝูงสัตว์คนเบียดเคียนลัก
 อุบมัย
 ขอทราบแจ้งเจริญฟัง
 อางมเดี้ยวนี้
 จำยังกำไ

ถ่านปอนูนอิ
 หน้าหมองต่ำก้อย
 เอือนป่าคำศรี
 บอกปี่พร้อมถ้วน
 มาปดขาดค้วน
 มาจุผูกมิตร
 ส่องแจ่งกังหา
 ยังแผ่แอบอ้อม
 ดีเกยทัดล้อม
 ย่อมบินมาชด
 ดุดังสัจจ
 วนแต่งไยเต้า
 บมิไผเฝ้า
 เปรียบไปจีจิก
 บ่เหมือนแต่หลัง
 บใส่ชื้อตัน

ร้อยถามปิ่นถาม
ก็กุมหีบงลิ้น

รอยว่าจักมี
ปิ่นยื่นเส้นป้ายกำ

หัวอกบีให้
เหมือนเป็นยาดำ

ได้ยื่นข่าวสาร
เจียนจากกาพรากย้าย

ขึ้นไปสู่โขง
เมืองแป้แก้วฮิมม

กำเขาเล่านั้น
ฟังกำฟู่ม

ก็ดูเรื่องถง
ยังจำเงือดเตงฟู่น้ำ

ว่าตัวบีหนาน
สารสั่งข้ายามไป

อย่าหื้อเน้นจำ
กับกำวิจย

ถงบีใส่กิน
ยังหิบบูเอาหว่งอ้อย

จักได้ยื่นบั้น
น้องยังเงือดถ้อยจำเตง

ฟังวันนั้นแล้ว
แบ่งแขงเชิง

เรื่องความหลายด้าน

ผู้มาบังคับ

เหมือนไม้หักชำ

ชำยิงสอดเข้า

จนนางน้องเหน้า

ธานีเขตค่าย

ดูตั้งจกสม

เหมือนมัดไขด้ว

ฮิมแดงเนื้อลัว

สั่งมาอย่าจำ

หย่อนยานหัวใจ

เบือนไปต้องเด้า

ฮิมบุดเนื้อเล่า

หื้อกำบีน้อย

สืบเส้นกำงเชิง

มุย-เหลื่อง ก่านบ้อง

ฝีมือต่อ
 สองวันดิ่งสี่วัน
 มุ่ยแถมแถมเหลืออง
 ดัดหีบปั่นคินเดียว
 ปู้ก้ากิด
 จักลักย่องเดียว
 ละหริมาจำ
 ว่าผัวเทียมดิงสั่งไว้
 หากแต่ดิงตัว
 หมายใส่ผ้าครวไป
 หลอนว่าก้ากิด
 ยามเมื่อจักไป
 ตัวหนีไกล
 หากหมายเอาตื้อไว้ใจ
 บ่ใจว่าเขียม
 ของเพียงเต้าอันปไป
 กาดังนี้
 บิดว่าจักไป
 บิดว่าจักไป
 กลัวผัวเทียมดิงปอกงว้าย
 บ่ปายบ่หนี
 จักอยู่ถ้ำจันมา
 บ่ได้ปากบ้อง
 บ่หนีมาเมือง

บ่ใจอวดหย่อง
 ดูกามล้ำล้น
 เป็นคนเฉลียว
 ยกย้ายออกบ้าน
 ปุจฉากล่าวด่าน
 ตอดางไว้ใจ
 สมปากสมใจ
 หล้างผากไว้หื้อ
 ข้าใจบ่หื้อ
 ตื้ออันผากไว้
 เขาเล่าจำไข
 สู่เมืองแม่ห้อง
 อาลัยใจซ้อง
 บ่หลบหลีกย้าย
 กับสามีก่า
 กลัวเคื่องโคกใหม่

ต่ายเป็นต่าย
 ไขจักฟูเอาแนคัก
 บใจ้แสร้างจำ
 บคินสู่ห้องธานี
 ปอมาฮอดมือ
 ครอบครวมี
 เก็บฮิบฮอม
 บึงบึงออกยามเดยว
 ตี้จักปิ้งว้าย
 มาอย่างเดินเดยว
 เหลียวบหันหู
 ก็จำว่าไปเสี้ยงช้า
 จาติว่าปล่า
 บหันปอกฝ้ายคินมา
 ข่าปี้ไ้
 น้ำต่ายวาบึง
 นังบเป็นสุข
 ไปหาเฮือนเดิมแห่งน้อง
 สัญญานเสียง
 หลานอ่อนน้อยเร็วบัน
 บัวแก้วผู้น้อง
 จุงรีบเร็วบัน
 หลอนว่ามังกัด
 สองจังกาเลียดย่อย

บไปไหนได้
 หันหน้าผัวอีก
 วันอันจักหนี
 วัตถุใหม่หมั่ง
 ใส่บุงเปียดดั่ง
 อว้ายหน้าคินเหลียว
 ลับแลงแคว้นไ้
 ตี้จักคินไ้
 กันลาจากน้ำ
 ได้ยินเขาจำ
 ยามฟังเรื่องถ้อย
 ฮีบลูกไปจ้อย
 สำเนียงเรียกร้อง
 ผู้ปั้บุญบัน
 สุนเฝ้าห้อม
 สะวัดกำบอ้อม

บมีไฟไหน
 บเหมือนหนึ่งบ้านายยัง
 ฟังไปอย่างย่ำ
 วัจนัง
 ถามหาตัว
 ว่าไปวันใดแน่คัก
 เอื้อยเอื้อนคำ
 จำบอกข้าตามความ
 เดิมว่าจักยก
 ได้ยินความ
 ว่าอวัพญา
 แบ่งจ่ารงมาเร่งรัด
 ผากเจียงจี
 มาแพวก่อนหน้าสามวัน
 ผัดนัดมือ
 ฮีบเร็วบัน
 หื้อปาเอาตัว
 ป้ายเดือนนี้แถมอย่างจำ
 ยิ่งเกรงกลัว
 กลัวท่านอยู่ถ้ำคอยกอง
 จิงได้หย่อนลด
 นื่องคำฟอง
 จักขัดขวาง
 กลัวเหล็กเมืองลองว่องนั้ก

ลูบกำคะค้อย
 ขึ้นสู่เคหัง
 ก้วนแก้มกำให้
 แม่บัวจิ้นได้
 ผู้เป็นน้องอ๊ก
 ไปวันสิบสาม
 อ่อนแอ่มาต้อง
 อยู่เมืองแป้ห้อง
 สัตนอยู่วัด
 หื้อบ้านุญบัน
 อย่าจาด้านตื้อ
 ศรีจิมไปหื้อ
 เจ้าอว้เจ้าน้า
 มาวันสิบสอง
 ไช้จาดอบถ้อง
 บไปสุ่ห้อง

ซ้ำป้ายว่าเป็น
กลัวจักขาดขวัญหลามเครือ
เพราะเหตุนั้นและ

กันจับเมื่อ

หลอนมิโมโห

คำทอมาหยาบจ้ำ

ห้องนึ่งเป็นนาย

กลัวเป็นโทษต้องปายลูน

เหตุเป็นปัจจะ

หวังเป็นบุญคุณ

จ้างอยู่จ้างจำ

รอยศรีจมนางสั่งไว้

อาร์นดกำ

จุล่ายเหล่นลงพราง

ซ้ำปี่ไท้

กำหมิ่นบาง

จ้างยิ่งกว่าจ้าง

ไขก่ำมาเท่านั้น

ก็เข้าใจกัน

คนจูงสอดดั้นออยมี

เอาเสื่อแอตจ้าง

ตีป่าดง

อีน้องเหือนคำ

เหมือนด้ามไฟยามแดดฮ้อน

เจ้าอวนนายพิท

บ่จ้างขัดเหลื่อ

หื้อท่านหันหน้า

โก้อาเกียดกล้า

สายนึ่งเป็นน้ำ

เนืองแนวชะกู่ล

เมื่อภัยเกิดใกล้

เพราะเปิงแต่ใบ้

หื้อเจ้าน้องไต้

ฟังแล้วใจจ่าง

บั่นหัวกว่าใบ้

เหมือนกับหื้อให้

อยู่แจ้งถิซัน

มาหลอกหื้อหนี

หื้อสัตว์ป้ายหย่าน

เอากำออกด้าน

ผัวอั๊กเมียแบ่ง
 ป๊อปปิดจากขั้วนั้ไปพลัน
 รอยว่าน้อง
 น้องมิดึ้น
 ปี่กีดก่องใจ
 เหมือนจกมีมาเจื่อนั้น
 จำดีเขาควายดง
 บัใจอ่อนหน้อยอนอนเปล
 เกยต่อรบ
 เป็นไผใดเด
 หากบ่อเข้าใจ
 หานุชาน้องจัน
 ลันว่าจำ
 ก็เขินฮากตันหันงูน
 กิดฮอดน้อง
 แหมมอดดาตุร
 น้องละตักัน
 หอบครวไปฮีบฮ้อน
 บัค่างบ่หลอ
 ก็เก็บตาส่อนฮอยัน
 ครอบครวแห่งน้อง
 อกปีเป็นควัน
 ชัดดำหัน
 ก่วงมัวเมาเกือบล้ม

เกยแฝงฮ่วมฮ้อน
 แม่แพรสัจจันทร์
 เกาะผันหนองหน้า
 ปายโนแห่งข้า
 เต้าะลงหลายจัน
 หลีกหลบหลายเส
 มนุษย์โลกหล้า
 ว่าไปตางข้า
 ฮู้มาเท่านั้น
 บ่มายหายฮูน
 กระจุกกระจ้าง
 ตันฮอนบ่ฮันสร้าง
 ดังถั่วและจ้อน
 ผ่อโหนบ่หัน
 เหมือนไฟลุกเฮ้า
 ตันฮอนแห่งเจ้า

น้ำดำไหล
 ใจสลดคั่นยามแยง
 ตัดตั้น
 ส่วนสายหอมแบ่ง
 ปีกอนปางเหนือ
 ใจคะนึงสลดคิด
 บได้ยินเสียง
 ดักเจียนจ้อยสูญไป
 บหันหน้าน้อง
 ขำครอบครำไค
 เหมือนตัดหัวใจ
 เหลือแต่คิงคาบไว้
 หันสาดต้องขาว
 ปลูกาได้สองนอน
 ความโศกทุกข์
 ย้อนนึ่งเมื่อขาวนอน
 สาดต้องขาว
 เหลือเก็บเอาไว้ใจ
 หากบได้หัน
 ปีกมอดเสียงอินทรีย์
 ตัวข้าบี้ไท้
 ภาะวังคิ
 จักชุดำ
 ไหลยวาบึงหลังเมิด

คงให้นั่งง้ม
 บี้เกยนอนแผง
 บหันอยู่ใกล้
 นานอนปางใต้
 สำเนียงวอดมิด
 เบือนปียงเตียมใจ
 บหันสักหน่อย
 บี้ออกไปห้อย
 ผินเจ้าเกยใจ
 ก้อยควี่มายถอน
 บชนไปเสียง
 แขนแดงเมื่อเกลี้ยง
 สิ่งของน้องไซ้
 ไท้แล้วลาหนี
 เหมือนจักแตกขร้ำ
 บี้ตึงสองกำ

ปี่ปมฺสา
 จึล่ายเหล้นเนอนาย
 ขออุ้ฟู้น้อง
 อย่าหาว่าจาย
 เล้าตาวาจำ
 บ่ปิดเชือนแซซอนพลั่ว
 เมื่อปีไปแพว
 เอื้อยพ่วงผู้ภาดา
 จำเรื่องน้อง
 ว่าเต็มหมู่อาร์
 เป็นแต่จ่ม
 ใจเป่งปลาดปลั่ง
 แก้วว่าจักไป
 ขอดอดอยู่ถ้าผิวมา
 บอหื้อได้อู้
 แต่ไหนไคมา
 แม้เขาเด็กถาม
 จักเยยะจาใดล้ำล้น
 ตามกำหนดพรหม
 อยู่จนถึงต้นเดือนแอม
 อย่าฟังไปคิด
 หากบินเดือนแอม
 ยังบ่หันผัว
 ก็ตามทีจุมจะยก

วาตาส่ายเท็จ
 ดำมเรื่องแนวส่าย
 จิพลงน้องเหน้า
 แห่งข้ากับเจ้า
 แอ้วเอือนเอื้อยมีว
 บอกปีภาตา
 หมู่ปีก็ห้าม
 ชัดขึ้นลวงข้าม
 สิบว่าบ่ยัง
 กำฟูกำจำ
 ยังอดอยู่ได้
 เป็นความอ่อนใหม่
 ลั่งจุมบ่ป็น
 อันอันก้วนแก้ม
 แผวอดเดือนหน้า
 เปงบินขวัญหล้า

เขาเล่าปราคาภัย
เหมือนเขาฟูข้า
สับนี้ไปหน้า

เป็นห้ามปรามตัว
 หลั่งขवादแจ้งใจใน
 หลานเข้าป้าไต่
 เมื่ออาร์จมไป
 เป็นอ้องหาหลาน
 หลานล่นไปพลันชวีะใช้
 อาร์จมสติติย์
 ดีอิมอ้มไกลคั่นนา
 อาร์จมบอกขัด
 ว่าขออำลา
 ข้าผู้หลาน
 จักไปวันใดแนคัก
 จักไปกับไผ
 จำตอบข้าดูเบา
 ว่าวันพูกนี้
 หลานถามไถ่เอา
 ว่าเขาเป็นไผ
 ขอไชนามมาถิขึ้น
 จักเมือกับเขา
 บ่ผู้อื่นผู้คนใด
 ผู้นั้นผู้นี้
 ไชกาเดียว
 หากว่าหลาน
 จักซักหือตันหลักแป้

บ่อยหลบหลีกเพี้ยน
 ได้เล่าจำไข
 หลายยังอยู่ไกล
 วานมาไกลไกล
 นั่งบนขอนไม้
 กล่าวถ้อยวาจำ
 ปีกคินสู่ห้อง
 ได้ถามไถ่ถ้อง
 ไถ่ถ้องถามซัก
 จักเมือกับเขา
 สามหลบสามตั้ง
 อย่าได้ลับกั้ง
 บอกได้เด้านั้น
 บ่จันามไผ
 ว่าเขาเต้าอัน
 บ่เด็กกำรกัน

อยากลองดูอ่าว

จักบิดเบี่ยงแก้ร้ายใด

ตัวข้านี้

เมื่อยามจักไป

หวังว่าอ่าว

หลานบ่อำพรากกล่าวจี

บ่ได้คิดหวัง

ป็อยเป็นดังอีอ่าวจม

ยามแรกอีก

แฝงเจยจม

ไปอุปถัมภ์

สมความคะเนน้ำใบ้

ข้าสืบสาว

จึงได้ไฝอ้างสมบอง

เหนียวโน้มน้าว

สองความสืเนห์

แต่มีว่าจิงอ่าว

สืบสายอวอ่าวฮ่วมฮัก

ฮู้ใจกัน

เหมือนติดสืบเล่นสายเดียว

มนุษย์ลุ่มฟ้า

เล็กข้อมือเดียว

■าคะรา

จำเตียมไปเจี้ยวลิก

ลักหน้อยดูแต่

มีความสงสัย

ไขจำสั่งด่าน

จักปาเมือนบ้าน

จักเป็นดังนี้

ไผจักหื้อสม

สมคิดสมอ้าง

หื้อได้เตียมข้าง

ได้อาวมาไว้

จันได้เป็นของ

บ่เตแตกอ้า

หลังกี้ดฮอดข้า

แบ่งปันแต่ตัก

โลกหล้าใจเหนียว

ไผจักหยั่งได้

คงคาเหนือใต้

สิบสาววา
 กำเภาภิโฆราณ
 คนเหามนุญย์
 ๓๓ลานจำเียง
 ว่าตีไกล่
 เหมืออ่าวจมน้ำไป
 อยู่ด้วยกัน
 ยังมิดจากไคหนีไป
 ก็ตามจำงเตอะ
 เมืองลับแลจัย
 ลูกปาวจำวตา
 ดั่งโภจะบาเครีนครบ
 หากจักกิน
 ก็โหหลังเต้ามวลบา
 มีพร้งพร้อม
 ดำเลื้อทุเรียน
 ขนุนสุก
 ๓๓มรสหัวเมืองไทย
 หากจักกินนั้น
 มีอยู่ทั่วไป
 มะม่วงสามปี
 สามเสนลีสาม่วงม้า
 ม่วงกำสอ
 ขุนชดเกลี้ยงลิวนาว

■ยังได้สิ่งดี
 ในโลก■การ
 บ่ควรเจอได้
 มาได้ดีใกล้
 บ่จนจิตไว้
 อารมณ์เสียใจ
 บ่ต่ายอยากข่าว
 หมดทุก■ถ้า
 เพียงแต่ประจักษ์
 ■มากจนเกลียดทำ
 หากมีพร้อมด้วย
 มั่งคุดห■อัน
 บ่ถ้าไม่ไกล
 สลับแลแคว้นบ้าน
 ร■ดีจอนจัน
 ม่วงฝ้ายชี้ย้า

มะกอกหมากนะ

ขนุนยวงยาว

มะขะนัดหวาน

หวานทุกอันพร้าวพร้อม

มะจุกเกลี้ยงกำ

มะหนั๓ແໜ່ໄກ່ວັນควาย

ส้มสุกลูกไม้

ปลุกยังยาย

จักกั๓หยัง

หลานจักไปค้นคว้า

กล้วยคร่ำวกล้วยจั้น

กล้วยไซไต้เจิมฮาย

กล้วยหักมุก

จิมถึฮาย

กล้วย๓ตีบคำ

๓ากมี๓หัวทิศ

กล้วย๓้านม

สุกแก่นเตังหวานเย็น

สั๓ปี๓ลูกไม้

มีหัว๓แดน๓

จักกั๓ลูก๓

มี๓มไป๓เนอ๓เปือ๓

เถิง๓

๓ำ๓ใจ๓ไผ่๓เต๓

มะโอใน๓

มะก้อมะ๓

มะ๓๓๓

๓๓๓๓

๓๓๓๓๓

๓๓๓๓๓

๓๓๓๓๓๓

๓๓๓๓๓

๓๓๓๓๓๓

๓๓๓๓๓๓

๓๓๓๓๓๓

๓๓๓๓๓

๓๓๓๓๓

๓๓๓๓๓๓

๓๓๓๓๓

๓๓๓๓๓

แต่ม้วนน้ำไป
 อย่างหมองมัวเลอ
 ลับแลจัย
 กล้างลมคะเนไฟ้มัก
 แม่อ้างผีตำบ
 หล้างปะจวบได้แถมกา
 จาติว่าน้ำ
 จาติว่านา
 หนิจ้างไผ
 บ่ทำไมมันเท่านั้น
 แต่ม้วนน้ำหนีไกล
 บ่อดอยากกันอันใด
 แต่มหฺลานชีริ้ว
 จักกินสิ่งใด
 จักกินขนม
 ก็ตำมดวงหทัยไฟ้มัก
 มองหยอดทองหยิบ
 ขนมใส่ไส้หนมกน
 ตำบใจไฟ้มัก
 ตั้งขนมวาง
 ขนมตะไล
 เขาขายตำบปอยบ่อนเจ็ก
 ข้าวมันสุนก้อย
 ข้าวดอกปั้นสุนงา

กระไว้ตนิเอย
 หลานบ่ถือกัน
 บ่ว่าะยังมัน
 แม่หม้ายผียักษ์
 บ่หล้างเขียนปล่า
 บ่หล่อนไร่ข้าว
 อย่าได้หมองเศร้า
 บ่ได้เพื่อพันธ์
 เบือนลหนีไกล
 ก็พาถือได้
 ก่วนกล่มอย่างได้
 ติดวางด้วยควัก
 ฮาวจักประงค์
 อดมันจิบอ้อย
 ใส่ถ้วยหน้อยหน้อย
 บัวเลยเป็พเม็ด

และสังขยา
วันน้ำขอยเสียว
ตำลทรายเข้มเคียว

ซ้ำยังมีร

ใส่ในเนื้อหมู
ใส่น้ำอ้อยได้
■ ลานจักทำให้

ใส่ลูกแมงลัก

กินเอาจ้ำหนั
คัดเอาแก่นห้าว
ข้าวเหนียวข้าวเจ้า

ฮวดอู้เฮายศ

บ่ก็อดเสี
หาบได้
ระวงเหนือไ

แม่...น้ำ...แม่ฮ้าง

ในเขตค่าย
 มีแต่อาร์จุม
 ใจซื่อใส
 ปบิวดำพรางหลีกลี
 จาวลับแล
 จ้างสัปปะหลั้หนีก่า
 อาร์จุมนำไ้
 บ่หลงลืมห่า
 ใผติเตียน
 ตีเหยจ่างคินบักงว้าย
 ผ่อไปไกล
 ผัดแวกเกี้ยวเวียนวน
 กันวักัดแล้ว
 บ่มีเวียนวน
 ตีเสียจ่างหน
 เมื่ลงลอยในบวกน้ำ
 บ่ใจแข็งจำ
 ไซฟูด้านตำราย
 ตั้หลานว่าน้น
 มาไซบอกนาย
 บ่ได้เต้อมแบ่ง
 เก็บเอามาพูน้อง
 ขอย่าขัดใจ
 ว่าตัวบี้แกล้งนินทา

ลับแลดังกลม
 คนเดียวเค้าอัน
 ฟูโหมมีหัน

ดูข้าแคว้นนี้

ฐโหมเป็นจำ
 กำโหมกั้วหัน
 บ่เฟื่อนตั้งมัน

ล่อหน้าแข่งซ้าย

บ่ปักคินท
 ก่วนเก๋ายาบหย่ง
 เป็เป็งดังกุง

แดกหย้อสุยซ้ำ

ตัวบี้จำหมาย
 ตำมลายถูกต้อง
 แต่งกำเพิ่มหย่อง

รำไรจ่มฟ่อง

เอื้อยพวกนั้น
 ว่าวันจักลา
 ได้ยินเสียง
 เมื่อตัวนายเดินผ่านลัด
 ตีฆอนตำ
 หันน้องหาบหัวบุงเดิน
 เล็งรำบึง
 หาบบุงเดิน
 ว่าขออาลา
 สักหว่างสักคราวก่อนเล่า
 หาบครวักาย
 คุบโคกเคร้าหมองมัว
 เดินย่างย้าย
 หากหน้าใจคอ
 ได้ยินเสียง
 บ่เหมือนยามนอนก่อนนั้น
 เอ็นสั่งเสีย
 หันเมื่ออันผิดแซง
 เอื้อยแก่แล้ว
 แสร้งแต่งกำ
 มุสาจารย์
 หันจาโคบถกนัย
 เอื้อยบ่จ้างแบ่ง
 หื้อน้ำขุนต้องจุ่มขย

ช้ำเล่าไขจำ
 ยกย้ายจากบ้าน
 สำเนียงสั่งถ่าน

ตะวันออกกวัก

ดูดั่งสุขเสรีญ
 ไขจำสั่งถ่าน
 บีกดินเมื่อบ้าน

ก่อนงายรุ่งเจ้า

อยู่แล้วใครหัว
 เดินออออกบ้าน
 สำเนียงสั่งถ่าน

เหมือนบ่เพื่อพัน

บ่จ้างคัดแบ่ง
 กลักรบบาปต้อง
 บ่หื้อเกี่ยวข้อง

ทุกแซมส่อพ้อง

ชะปวงดอกย่าง

ไผ่ใบเลงกอย

ย่อนมันบ่หอม

ตำกอยดอมบ่หัก

กันหยุบมาแยง

บ่เหมือนเป็อนอ้อศรีจุบ

เป็นหันดอกไม้

เก็บมาดม

หัวใจไหว

หาบคร้าวจุยกเก้า

ลักแอบอุ้นใจ

เหมือนห่อข้าวคูควาย

เพราะมีกำกิด

จึงติดตามลาย

เยื้องคำแบ่ง

กับพรหมสะเดาดอกกุ่ม

บ่หอมบ่หวาน

ใจมีดกลุ้มยามเมื่อ

เดินสู่ทิศ

สุขเหลือเห็ดอิน

หันบ่จาย

จักเป็นจาวไต่บ่คัก

มาอาศัย

วัดใหม่นี้เดิมมา

ดอกมันดอกกล้อย

บ่หัดบ่ล้อม

ละเมาเอิบอ้อม

แล้วคืนดอดซัด

ค้มหน้าบานถม

นิยมจิ้นสู่

ข้าไทรหลังหลู่

หวังจักได้เคล้า

หมิ่นนึ่งบันปาย

ตวยไปไต่เต้า

ดีได้แฝงเฝ้า

บ่ต้องบ่ตุ้ม

อุดรหนเหนือ

ขึ้นไต่ฝ้ายต้น

ติดตำตวยหัน

อยู่ในสำนัก

มิดชุยเหน็บปีก
 จักเป็นกุลา
 เยียะกำอู้สูง
 จักเป็นจาวไดบ่ออู้
 อู้จำหยัง
 โผโผล่น้ำเลยไป
 บ่ออู้แม่นตืด
 อู้หยังกำไ
 เยียะหุยานยาน
 ต่ำแลจันเหลือกเลื้อ
 คนผอมเลื้อ
 หน้าผากหินหุบง
 บ่ออู้แคว่นกูน
 ฟู่หยังกำไ
 กั้นไผอู้ขัด
 ขอบวาดาสูยุ
 สะลิดเป็นขุน
 สูงต่ำถ้วนกลางคน
 บี้มาพิเคราะห์
 เวทมนต์ดล
 ผิวดำดำ
 สองจังกาย่างไทรง
 เตียวไปดำมลัน
 ลัดไถ่งขึ้นเดินทาง

ฝูงกังแก้งขา
 ชะวออย่างไ
 ฟังดูบได้
 บ่หยุดคุดคู้
 ถูกชอบใจไผ
 อย่างนั้นว่าอัน
 เยียะกางลั่นลั่น
 แอวเลิงอย่างเคื้อ
 หน้าดูกจ้งก้ง
 สบอ้ายปากกล้า
 สะบัดหน้าหน้า
 หุ่นทะเล
 ฟังดูชอบกล
 เขาลื้อแก่งกล้า
 อย่งซ้ำกัมหน้า
 มรรคต่างไก่อ

เอื้อยผ่อแต่
 ไปตำมตาง
 บี้ได้ฟังเสียง
 ใจพรหมพลอยตำก้อย
 น้ำตาไหล

จิตใจไผห้อยถึงนาย

สารเรื่องตุ๊กช้
 จักไขเล่านาย
 ตำมวาจำ
 สองคนเอาฟูไว้
 มีอุปมี
 ไซฟูหื้อนายฟัง
 ขอหื้อน้องกิด
 เยื่องวาดัง
 แรกแต่อักษัน

สองคนเอาฟูไว้
 สะปะทะ
 ไซบอกหื้อนายฟัง
 บทนี้ยัง
 จักเล่าน้องต่อปายลูน

สุดเจ็นตำขวาง
 บวกจำไต้งหน้อย
 สำเนียงเรื่องถ้อย

ยวาม้าหลังย้อย

แต่ต้นถึงปลาย
 ตำมลายเรื่องเหง้า
 อันข้ากับเจ้า

ตำมข้าบี้ไต้

แต่นี้คืนหลัง
 อันบี้ฟูเจ้า
 แต่เก้าเบื่องมั่ว

เก็บมาก็ไต้

บ่สุดเสียงห้อง
 ก่อนแหล่นายเหยย ๑

บทที่ ๔

มะโนเนื่อง
 เป็ดเปียงดังกล้วย
 แดนแต่น้อง
 เจ้าหัวคำชุม
 ระเวเหหน
 ย้อนตัวนายมาทิ้งละ
 ข้าได้อินเขา
 จำพุทือหลายราย
 อยู่มาจุ่มมือ
 อยู่เหนือดินตาย
 เกิดมาเป็นคน
 ก็ปางครวคราถ่านี่
 เพราะตัวนายเอา
 หนีซ่อนหน้ามาเมือง
 มาละบี่ไว้
 เป็ดดั่งเพื่อง
 มาดัดตุ้มจาย
 แก้มสุธาฝุ่นมุก
 นายได้ถึงสุข
 กำพุตันรอยลิม
 บียักบ่แล้ว
 บี่แบ่งบ่ลิม

จีเหลื่องเทียมม้วย
 บ่มไว้ในชุม
 แม่บัวจุ่ม
 ดัดตุ้มละข้า
 เหมือนคนเมาบ้ำ
 เล่าถ้อยวาตะ
 พร้าก้อตัวตาย
 ชะล้างบ่หล่อน
 มาโดนตุ๊กซ์ซ้อน
 เจ้าหลบหลีกลี
 ไคกใหม่หมองเหลื่อง
 น้องเหยียงเบือข้า
 เรียรายเหนือญา
 ละข้าบ่ตุ๊กซ์
 เหมือนข้าวติดหิม
 เหมือนฟิมกับฝ้าย

ปี่เป่าหมายเป็น
หมายฝากอินทรียี่จิมน้อง

ปี่หมายฝากใจ
จันตลอดเสียงจิวัง

ปลมดั่งคิด
น้องจ่งจริงจั้ง

ปอบเอนดู
ลักเต้ากายบงหน่อไม้

มาจ่งจริงจั้ง
ย่อนลาเหตุอันใดจา

เยียะฟั้งฟ้าว
มะโนมะนา

เต็มเขาทวงเงิน
หล้างขอทุเลาผ่อนไว้

ปี่จักไปถาม
กวรขอผ่อนถ้ายาวนาน

บ่ใจหลวงพระ
หากเป็นวงศ์วาน

จักใส่เหล็กหลาว
เจ้าใหม่เยมอนยอดม้อน

มาตุแกงกั่ว
ไผจักชมข้าพินนาย

ของสิ่งทรัพย์
อ๊กเอาจิมนา

อุตามอย่างหม้าย

ฝากใส่ในตอง

คะนิงใจหวัง
รอยแทนงหน่วยข้า
มุตุดำหน้า

เบื่องข้าบ่ไ้

จากด้าวเกหา
บ่จ้ายอยู่ได้
เกินเหลืออันใหม่

มาล้ายแดนใจ

พวกกำรมะกำร
บ่้องกันไกล่
ชื้อคาซื้อได้

สะดุ้งสะต้อน

อยู่กับกฎหมาย
ครั้งนี้จันได้

บ้านท่าเสา
 กลับแลจยเขตค่าย
 ลัดไต้ต่างหลวง
 คราวก่อนข่าววายเดียว
 เขาเร่งรัด
 น้องหยิ่งบ่เดียว
 ปี่ยังสั่งตัว
 หลายนัยยาเรียบร้อย

ภิกขุเถร
 ยังอุ้มเจ็ดด้วยดินไฟ
 ดีและย้าย
 เต็มตัวบ่ไป
 ยังจักสม
 รอยว่าพรหมมาล่ายเพี้ยน
 ปี่จำสั่งนาย
 บ่จำเจ็ดอ้างลักกำ
 ฤาฝูงบีน้อง
 จังใจทำ
 ปลั่งปลอยตัว
 หื้อตัวภาดาปี่เจื้อ
 น้องหยิ่งบ่ไป
 จุมหม่อ้นนายเกย
 เจ้าเบื่อนบ้อง
 ดีเขากุนเกย

ปโปโก้โก้

ไต่เต้ายกย้าย

แม่แพรสียีว
 ดวยไปฟูซ่า
 แม่บัวจื้อ

โยมเนรพระน้อย

กวรเจื้อจ้องใจ
 หล้างร่อยอยู่ถ้ำ
 ดังจุมฟูซ่า

จันเลียงซำเมียน

เขาแกล้งทำกรรม
 หื้อน้องจากซำ
 แม่บัวจื้อ

ปราศรัยเจ็ดเจื้อ

น้องหากทำเฉย
 ถมถองหัวบ้าน

ดีเป็นมิของ	เงินทองบ่อบ้าน
ก็หากยังมีบ่ไร้	
เอาไปประกัน	มาลัยแดนใจ
หือหมดจากเสี่ยงราศี	
หลอนข้าบนี้	บ่ตายเป็นผี
บ่หนักำเดิม	จักเต็มไถ่เจ้า
ปลื้มละตัว	หือมัวหมองเศร้า
จักตามตวยเอาไถ่คต	
จักไถ่ขายแบ่ง	เจ้าแบ่งกลืนรส
บ่ตุ้มต้อตตันวาทิ	
อันนี้น้อง	หากตึงใครหนี
จ้องตางมี	บ่หันตอบได้
หันเป็นสาย	ย้อมลายได้ไล่
บ่ปิดอำพรางเงือดเงื้อ	
บ่ออ้างอิงเถิง	เต็งข้าบี้เจื้อ
ไผจักว่าหือสนใด	
เป็นแต่น้อง	หากตึงใจไกล
กันจักว่าไป	เอาบี้มาอ้าง
กลัวได้อยู่กัน	ยินดีสืบสร้าง
บ่จำเต็งตางบี้เจื้อ	
จายหากเข้าใจ	บ่ถ่าเงือดเงื้อ
กลัวไผเื้อยาวไป	
กะหริจ่มฟ้อง	อึดครางหมองใจ
จ่ำรำไร	ตำก้อยหน้าส้อ

คู่วิสัย
ผดในคออุป็น
วิสัยเขา
พายฝ่ายเบื่องดังจมน
ข้านี้
น้องหากเมาลม
ใจนายติ
ได้เห็นเมินมาน้องคิด
รอยว่านาย
ติดสืบนเส้นสายโย
น้องว่าอีก
บ่อกแต่โน
อีกเจือใด
ใจนายเปียงนุ่นจัว
บ้องหันปัจุบัน
เขียนแผ่นผ้าเงินทอง
บอกอนว่าน้อง
ขอจีบัวตอง
นายฟังกำไ
จ่ายยงส่งท้าย
หาทางหลวง
ป้อนบุญนฝ่ายตอยคง
น้องจุปีว่าง
มาจูบ

เหมือนลาวอยู่หอ

หวังถกเถียงกัน

บ่เลขหั้นสม

ไปสมสู่หน้า

ได้หนีจากข้า

มาดัมอามิตร

ตากฮักปลายใจ

ବିଜୁବାଇଁ ଶେଷରେ

คณียโกศลจากใต้

เป็นคนขี้ริ้ว

บ่หั้นแต่ของ

น้องหันแก้มเข้า

◆◆◆ ได้อื่นหน้า

ใต้เต้ายกย้าย

จำพวกหวัดต้ง

● ล้มปองแฝกหญ้า

เรื่องกำจ่า
 เหมือนจักมีแต่ดัก
 ผนตกหัวปี
 ปล่าย่อมเหล็บจัมฟอง
 ไบราควาไว
 ยามใจนายปอง
 คุงามคดใส
 มีค่ากวรเมืองหยาดฟ้า
 ป้างปายลุน
 คือตัวมุ่นข้าสนเดียว
 มาจุปี้ว่าง
 ย่อนจีบัวเรีย
 เจ้าจีบัวคำ
 ป็อยถูกฟองลมเหียวมัน
 กลีบเกสร
 แมงภูเผ็งก่วนจิง
 เหมือนดวงตัวน้อย
 ปับู้คิง
 ยักษ์อยู่ดอหิน
 ปี่ตำดวยน้อยบับิ
 หัวอกเรียม
 ดีดอกหลิมจัม
 ก็คอดน้อง
 น้ำดำบึง

ตั้นายฟูซ่า
 นำนองยงนัก
 ากมิดมดอง
 น่องหันเป็นแก้ว
 วิไลผ่องแผ้ว
 ก่ายเป็นชียา
 ดกฟองกลางเปลว
 บ่เหลียวผเฝ้า
 ปีกำได้เหง้า
 ถ่านปอโก่งกำ
 อยู่ชิงกินชิง
 ดั่งตัวสักหน้อย
 ลูชิงไปจ้อ
 เป็ดเปียงหนีบตีบ
 แม่ฟองจันผง
 บ่เหยเหิดคหน้า

ปี่มาเลงหัน
 อันตัวชานาแต่งไว้
 อันมอมบั้น
 สิมุอันดำแดง
 เจ้าน้องอ๊ก
 ปี่กำมาแยง
 แต่จะวันเหย
 สิบชาวที่อ่านคห
 กันเอามาตั้ง
 คบลูกเกลี้ยงแบ่งดี
 บ่หน้ามุ่งใจ
 ปีกป็นดี
 กันบ่ได้หัน
 อันคือนายแต่งไว้
 อัดดำตน
 แตนเตี้ยงเสี้ยงจิวัง
 ผ้าห่มตุ้ม
 ดีได้ซ้ำยัง
 ปี่ขออักษา
 อนุชาน้องอ๊ก
 ใส่ถงแขวน
 กลัวกลืนเจ้าชายไป
 นามมาลวงแล้ว
 เมื่อสองอยู่ใน

แพรพรรณเล้าผ้า

หื้อข้าบี่ไ้

จ้างตอจ้างแบ่ง

ผ่อกอยต่างหน้า

บี่ไซผ่ผ้า

แล้วคินหนีบดับ

กลั่มนหมองสี

ใส่ถงมัดหื้อ

แพรพรรณผ้าด้อย

ตัวพรรณบี่ไ้

แม่ตวงบุปผัง

เก็ดค้างดีซ้ำ

ไว้กอต่างหน้า

บ่แหนชวกชัก

ก่อนก็ออบไกล

เคหาแห่งหื้อ

■นาวเป็นคิง
 ย่อมเอามาห่มเนื้อ
 กลิ้งกันยัง
 บ่หมดเหือดเอื้อนสูญไป
 หันของแก่น้อง
 กันหอรทัย
 เอาผ้าผืนขาว
 มาสูดดมเอากลิ่น■
 ความไคกำ
 อดอยู่ได้เป้นคราว
 เจ้ากู่ซื่อน
 สนุกปิงปาว
 ม่วนจันใจ
 บ่จำเตง■องมีไ้
 เยื่องกำจำ
 ก็หายกว่าจ้อยสูญไป
 กำฟูเจ้า
 ■หรือเอาใส่ไฟ
 จิงจิงเพหม
 บ่สัญญาเตงบอกอู้
 มาจิตหัวใจ
 ไผสอนสั่งหื้อจิงจา■
 ก็■ฮอดน้อง
 ปี่แบ่งนาย

เมื่อลมมาต้อง
 น่องยังจั่งเรื้อ
 ปออุ่นอกใจ
 วันใดใครกเศร้า
 ของนายน้อง■น้ำ
 ก้อยหายเหือดคงด
 บ่ฮ้อนบ่หนาว
 เหิดหัวอยู่ห้อง
 เยาะโยกู่ต้อง
 ฮันเจ้าว่าไว้
 เอาตุ้มเหี้ยไหน
 ■อ้อไหลน้ำกว้าง
 บ่ใครสมอ้าง
 เจ้าก้อ■กลิ้งกู่
 บ่ลืมนบ่หาย
 เหมือนควายกับเอี้ยง

เขาใช้หา
 จับยื่นของผ่อเลี้ยง
 หันไซ้ต้อน
 ก็จิกออกเสียงยีนฟอน
 เอี้ยงผ่อเลี้ยง
 มีแต่ควายปอน
 ก้อนเกลือเขียม
 จำดวยเตี้ยเหยียบนั้น
 บีแบ่งนาย
 บ่จำงจัดด้วยกำแบ่ง
 แต่มขำปีนี้
 กับหัวคำแดง
 กันได้แอบแฝง
 บิดแผ่นดินนอนก็แล้ว
 เจ้าสะลิดเขียม
 ใครกำสะแห้วเดินดอน
 บีเมาถักน้อง
 จักหาว่างซอน
 บิดเมาขึ้นเหนือ
 ซุกซอนไปเที่ยวลัด
 หล้างเตือกก็ไป
 เก็บกินซากข้าวเหลือเพ
 บีทรงความตุ๊กซ์
 เจ้าสีบาเย็น

เขาเป็นออกเสียง
 บ่มซอนตัวเพี้ยง
 บินบนดวยจ้ง
 บ่หลอนอักเอื้อง
 ลูกไม้ก็เสียง
 มาหลายหีบจั้น
 ได้เงินปอแสน
 บ่แบ่งเต้าเจ้า
 เปาแบ่งอยู่เฝ้า
 เกยเต็มอย่างแคว
 แม่คำชะจ้อง
 หลับนอนบ่ได้
 บิดเผื่อล่องได้
 อาศัยอยู่วัด
 นื่องบ่หันเห็น
 หลอนน้องอยู่ใกล้

ปืบตักจ้ม
 ยังหลับนอนดิ้นมดอง
 แม่นว่าเจ็บเป็น
 ยังแผงไฟเฝ้าเยาเยา
 อยู่มาจุ้มือ
 ย่อตัวชา
 แม่นว่าเจ็บเป็น
 เป็นหัวโหลเสียบกิด
 เจ็บหลังสิง
 บังเกิดด้วยไพภัย
 บมีตัวก
 บมีคชโค
 บเหมือนนงราม
 ป้างยามนอนกอนนั้น
 ความโคก่า
 เถิงถูกตังตัวเรียน
 แก้วเลี่ยมเพชร
 นิจนั่งเดียม
 ข้าวน้ำกำกัน
 ดำเวทาคาบบมี
 กำรตางขาย
 ตกแต่งหื้อตำบมิ
 ขำปีไ้
 หมายกลุบบุรี

ทารนฮ้อไหม้
 นายแบ่งเบือนป่อง
 บัทรงโคก่า
 น้องบมีไกล
 ย่อนเย้นหนาวไซ้
 ลมตึงยังยัด
 ต้วนไผโชน
 ทวดพันนังป่อง
 เมื่อยามอยู่ห้อง
 หมิ่นอันป็นจัน
 จามดีสีเหลี่ยม
 บหนีจากข้า
 แต่งดาไว้ถ้ำ
 อุบายตางซื้อ
 บได้เค็งซี
 มีไว้บแห่ง

นื่องจัดแจ้ง
 บมีชีเคิงโตตุ๊กช้ออัน
 กั้นข้าว่วมชั๓
 บตุ๊กชโคกช้อ๓ลักวัน
 ตั้งแต่น่อง
 หกวังยัน
 บมีไผโหน
 ปี่หาเอ็งเดียวเล็๓งต้อง
 ดิงบมีเหมือน
 ปี่ตุ๊กชโคกต้องหลายแซง
 ๓ล้า๓เดื่อนั้น
 ไปผ่อกอยแยง
 ๓ล้า๓เตือมิใกล้
 ไชงอาณามะยะ
 ก่ารโกนจุก
 เขาบเทือ๓เอื่อนกั๓ตา๓
 หากมีจู้ทิศ
 จันจมนาน
 ฟ่องไต่ตำสาย
 อันเป็นพงษ์พันอุปัจจะ
 ฝูงหมู่จมนเก๓
 เขามาบอกตำ๓เจิญไป
 มีกำรตอนเลียง
 ตำมฮึดเมืองไทย

แต่ง๓าสร้างสร้าง

หีบแกง่วมจือน

แม่แพรศรีจันทร

หนีไกลจากข้า

แต่งดาไว้ถ้ำ

อยู่ใกล้เตียมน้อง

ปี่เดินแสวง

ลับแลงแคว้นไต้

หล้า๓เตือมิใกล้

ทำบุญบวชพระ

ลับแลสันฐาน

ทำตาม่มว๓เหล๓

จาดเจือเครือเส้น

บ่เคยด้อ๓ละ

ข้าวน้ำปัจจับ

จัดแจ้งแต่งสร้าง

ของกินหยั่ง
 เหมือนสายฮอนแปงหากู้
 จักบอกนายแปง
 เขาแปงแต่งสร้างหลาน
 มีพร้าพร้อม
 ของเงินจ้าวมัน
 กันปีจักจำ
 ก็กลัวความยาวค่านัก
 ขอบอกนายแปง
 เหมือนดั่งอันหันมา
 ข้าปีไท้
 ไปหันชนะ
 ๓ ล้างคนนุ่งไหม
 ๓ กายนาริละลุ่ม
 ปีได้เลงหัน
 สิมุ่ยอันบึงใบ
 ข้ามาระนิก
 ว่าผืนสะใบ
 เหมือนจักได้หัน
 ใจมัวเมาชว่าตวง
 ตกสะเกิด
 ใจสอดค้นเต็งนาย
 เต็มกินอื้อต้อง
 เหมือนอยู่บ่ดา

บ่บกเหือดแห้ง
 เจ้าแปงกลิ้งกู
 ชันโตกก็วะชัน
 หอมหวานใส่ถ้วย
 ว่าตวยไปด้วย
 ปีแยงสอดตวั
 ได้ลว้าแลด้า
 ผุ่งสาวอ้างม้าย
 ๓ ล้างคนนุ่งฝ้าย
 แพรพรรณผ้าตุ้ม
 ก็คอยู่ในใจ
 เหมือนของน้องเหน้า
 ผิวพรรณหน้าเจ้า
 เกอเกี้ยวเลี้ยวฉ้าง
 ก็ดียงเปียงด้าย
 บ่กินลักหน้อย

ลวดกำข้าวสุก
 ผันบันเอาจอกน้ำ
 กลิ่นลิ้นลง
 ขวางเก็กกัฏฐค
 กลิ่นลิ้นน้ำ
 เจ็บฐค
 ย่อนเมายักนาย
 บแบ่งวาทาจับยอม
 ละอันจะมี
 ใจท้วงอ้อมลาย
 ยิ่งเมินยิ่งอ้าย
 วันใดคืนใด
 นื่องมาทำกรรม
 หั้วเวตะนาบแล้ว
 ของเฮายักกัน
 ปือบิณบ้ายเบียงคิลลาย
 ตั้งแต่้อง
 บ้านสันคอกควาย
 กันปีไปกาย
 เกยหันงวายนางน้อง
 ปือยบได้จำ
 หันแต่ห้องหมองดาย
 จักแถมเตียมตุ๊กซ์
 บ้านสันคอกควาย

ธิบลุกลงไปจ้าย
 ข้าข้าวดัก้า
 ข้าลอบหล่าหล
 เหมือนจักแตกอ้า
 แม่ดาวป้อมผ้า
 ไปเลี้ยงพรำพร้อ
 วุ่นวายหัวใจ
 บไล่ว่างหน้า
 สร้างเวรที่ข้า
 มัดหมั้นกั้วแก้ว
 จากห้องหนีหาย
 ปี่ไปใกล้
 เตี้ยรนร้องไห้
 ได้เอ็นปากปึง
 โศกไหม้ไปหลาย
 แหนมบไปใกล้

หลอนบีไปกาย
 หัวอกทรวงในโคกล้ำ
 ลวดบไปกาย
 ตั้งแต่หันเนอนาย
 ห้องนึ่งนั้น
 ผูกหมู่ญิงจาย
 จักเยาะเย้ยหยัน
 จุ้นปากดวยกวีจี
 ว่าเมียละผิว
 หนิช่อนหน้าเมื่อเมือง
 ยังมาคึงควา
 อุตสาห์เดียวเนือง
 ปุ่นดีอ้ายต่าง
 กัวเขารำไรดั่งนี้
 กองบีหื้อหลัง
 บั๊ยปากลุ่มดวยจาย
 ตั้งแต่้นั้น
 ก่วงเมานาย
 นังโหนดเกเหงา
 สิบวันไปสิบมี
 บักดีกำรา
 บัจงไฟเอื้อเงินค่า
 ปีทรงความตักข
 บำเพ็ญธรรม

บ่หันก็ให้
 ไปใกล้แถมซ้ำ
 ปุ่นดีอ้ายหลาย
 หลวงหลายเปื้อนบ้าน
 เนืองนั้นเล่าตำนาน
 เก็บครัวหลิกลี
 เฝิดหน้าอ้ายเหยียง
 แ่วแวงมาได้
 ราคานุใจไบ
 ปากันกวีจี
 บีบไปกาย
 เล่นเหนือดกได้
 เขาโหนดให้
 อูบายจ่ายซื้อ
 อยู่ไปตามกำรา
 จำศีลแปดห้า

ผาณะนา

อย่าได้โคลคลาศลาตว่าง

ขอหื้อกุด

หื้อสมไฟ้อ่างอาณม

ขอเจิญเทพท้าว

อับดาพรหม

ขอหื้อจั่วบ้อง

ฮีบเร็วไวอย่าจำ

จุงบับดกใจ

หื้อบักปอกหน้าคินมา

กันวันบ้อง

ไป๓กอาณา

จักเซาะถาหา

ตำม๓วบปลงลุ่ม้าง

แม่ไปเมืองแก้ว

จักตำมไต่เต้าเอามา

แม่ไปอังวะ

สิบสองปันนา

อโยธยา

โขงอาณาลุ่มฟ้า

บ่ว่าเมืองไหน

บ่ปึงปล่อยหื้อ๓คนใด

เต็มเดมาแก้ค้าว

จักก้อ๓งานไป

ขอได้หันหน้า

ดวยดลผ้าม้าง

เซตตัวตังกลม

ครุฑพาคต่ำไต้

ปองคินหื้อได้

แม่แก้วแว่นฟ้า

ยอมแบ่งเบื่อนจำ

รัฐาหมื่นหึ่ง

นา๓แบ่งใจข้อง

แพวเมืงล้านจ้าง

ตะโก้งหงสา

เซตลื้อเมืองหื้อ

กุลวาม่านหื้อ

จักไปค้นคว่า

เดินตางบไหว

จันเถิงยอดเจ้า

เต็มนายมีผ้า
จักตำด้วยเอาลู่ม้าง

จำลงสุด
จักตีลั่วต้องจีเอา

อันนั้น้อง
เขาปามา

เมืองไค้คัย
ต่างเดียวก็ไค้

ใคร่หันหนานา
ก็สุดสวนเสี้ยงปัญญา
กลั่วเหมือนไข่ม

จักตำด้วยมา
กันมีปีกทาง
จักตำด้วยไป

เหมือนบรรณพระราชนิพนธ์
กับเมืงมึงแก้วพิมพา

จักปาเอาน้อง
เหาะเหินเดินมา
ข้ามสิงขร
เถิงเมืองปิงปจ้า

นี้สุดวิสัย
บ่มีปีกกล้าเหินบิน
บีเมออีกน้อง
จนกำยาคิง

เดียมแยงแฝงเฝ้า

อยู่ก่วงงาจ้าง

แม่อินทร์ลงเทศา
อยู่เมืองแป้แก้ว
เป็นภัยบาดแบ้ว

บ้านอกจะไล่จ

ตกย่านวังปล่า
ก็มาบได้
บินชาไปได้

นอเจ้าองค์พระ

ฮอมแปงเปื่อนจำ
ผ่าลัดเมกั
ดงดอชบขบชั้น

นั่งให้จุ่มงัว

กาบซ้อนบัวจั้น
ปอผอมเผ็ดแห้ง

จับปลาล้างคิง
 ต่ำปอแดงเล็คจ้ำ
 ล้างวันเหย
 ถ้างบูนอันเมานาย
 ขอนนังคิด
 ขอนหงายเมื่อคิง
 บ่เป็นตำสุข
 กลับไปมาพินปีก
 ของดวงตำ
 แสนดุกขโคกเคราเมาอน
 นนงเนตรย้อย
 หัวอกเฝ้าคลอน
 น้ำตำตก
 ใจด้วยใจไควคิด
 ว่าปางนี้เหย
 บ่คิดใจช้องผัวออน
 ฤว่าน้อง
 ยังบ่หลับนอน
 ฤไม่ม่วนจัน
 กายอยู่เดีวตาแต่น้อง
 ฤมีกู่แฝง
 ขอนฮ่วมหัตถ์บึงเปา
 ฤว่าน้อง
 บ่จ้วงมัวเมา

ขอนบ่หลับเต้าแจจ
 สิมกิ้นข้าวน้ำ
 ขะมุ่นชะหาย
 ปีกพินคินคว่ำ
 สะแกงสองกำ
 เหมือนทาตัวพริก
 จุ่มเลี้ยงดิงหมอน
 กลับนอนบ่ได้
 กัดอกนั่งไห้
 ขายหลับแต่บมิ
 เจ้ากาบเก็กร
 กวักไผ่บ่ฝ้า
 เจื่อนั้นจะกว่า
 เปาแบ่งเปื้อนบ้อง
 แม่บ้องแขนเหตา
 เป็ดเปี๊ยะดั่งขำ

■นุกสนาน
 เป็นสันไคจัน้องจี้
 ยังก็ดฮอดเถิง
 เหมือนตัวม่อนข้าพรหมินทร์
 ฤว่าน้อง
 บ่จวงเมาริ
 ตัวฟูตัว
 มาฮัดตะวารำรัก
 กลางคินนอ
 ผินได้กล่อมเจ้าบนเคียง
 ■ล้างเตี้นั้น
 เยี่ยงเหมือนชะเมียง
 นึกว่านา
 ลูกขึ้นมาฟังรับ
 ■วดหายดำ
 กลับกตอกกลิ้งเซเมา
 ผ่อตี่แต่
 เมากาบเมา
 บี้จักเป็นคน
 บ่ทันเนอนายน้องอ๊ก
 หันของกิน
 ก็เหมือนกรวดก้อนหินจา
 ลวดเลยละไว้
 บ่แหมนภูกญา
 อัดอ่อนทิว
 เป็นหวัดโอหอบจ้ำ

จี๋บานตำหน้า
 ■ถึงข้าบี้จั้น
 นับอยู่นับกิน
 เป็ดเปี้งดังข้า
 เหมือนคนเป็นบ้า
 ใจจรัชว่าควัก
 เหมือนได้ยินเสียง
 หันสารูปหน้า
 บี้กมาหาข้า
 บี้ไปวบบัว
 เป็นว่าเงาเสา
 ถ่านป้อนอัน
 สืบทนตั้งหมั่น
 ตีอั้นกายมก
 บ่อาลัยหา
 ก้าบเกี้ยวลงได้
 ไรยแรงเมื่อยไข

หล้าวันเหย
 ถ้านุ่นอันเนอนาย
 ปาเปื้อนตุ๊กซ์
 ของกินโดมิ
 เขาหุงแกง
 เล้าโลงพรหมบี้ไต้
 ว่าอดใจกิน
 เปื้อนหื้อตุนใส่ใจดี
 ของเขื่องนี้
 หวานลำดี
 อย่าไปมัวเมา
 เล้าโลมพรหมคะค้อย
 หลอนอดอ่อนหิว
 เจ็บป่วยด้วยโรค
 จมคู่ช้อน
 หินจากลา
 เต็มว่าหมองเหงา
 เป็นหนีเอาไปขอบฟ้า
 ต่าบี่เป็น
 ก็หาบได้สักอัน
 อดทนเอาเดีอะ
 เต็มโคกจาบัน
 จัยลังกำ
 ร้าเบงไปกล่าวจี้

ส้มกินข้าวน้ำ
 สอดด้นชวนชวาย
 ดังหวานเปรี้ยวส้ม
 จ้าวจิ้นบั้งต้ม
 ข้าทำแต่งไว้
 ของชวนของบี่
 กวรกินกับข้าว
 ปากหมองต้องเคร้า
 ไรแรงอ่อนม้อย
 บลีเนหา
 ทิ้งละไว้ได้
 บบเขานั่งให้
 น้ำมันขี้ยา
 ปอฝังกำกัน
 บหันกลับได้
 หันข้านั่งให้

ตั้งเป็นตั้งตัว
 ข้าเหงาเจียบให้ด้วยพรหม
 อย่างว่าปี่นี้
 มาจุล่ายอม

■ ลอนน้องหันไผ
 ลองถามดูไปใครอยู่
 ปี่หมองเหงา
 เขาหันปี่ให้ตั้งเมือง
 อ้อ■ ม้อยเนื้อ
 กั■ อยู่ยังเมือง
 จักจับแขนถาม
 ยาม■ สองนั่งรอ■ ต่อตัว
 ก็ใกล้จ้อยวอย
 แหงนเพยงหน้าดูเดือน
 แสนดี■ ตู■ กษ์
 ก็คิดหลายวันเดือน
 ■■ ลอนดินจางสาร
 ก็จมนดินไปปด้าง
 หากคอยปี่พ■ หม
 บ่กลัวถูกต้องภัย■ ■
 ขอเจ้าน้องฮัก
 ปี่จระรณา
 ปล่ายเขมก็แหลม
 จำตัว■ เตียมเผียบน้อง

ย่อมเป็นดังนี้
 แต่งถ้อยประสม
 บให้ว่าให้
 ขึ้นมาจากใต้
 หาเจ้ากลิ้งกู่
 ขาวแดงแก้มเหลือง
 ลับแลแคว■ ห้อง
 เรื่องความใจขึง
 เหมือนดอยกับฟ้า
 บมีไผเหมือน
 ไปหาบได้
 ย่ำตีนนกได้
 กล่มเต้าคอจ้าง
 แก้วขอบจาตำ
 ถัดทองหย่องเหยี่ยม
 ปล่ายหนามก็เหลี่ยม

เหมือนนกตกเห็น
 ขออยู่เจตจำนงทัก
 ว่ากำรดังอัก
 แสนต์อาลัย
 แอ้วไปจุกเหงา
 ใจในอวนป่วนวิ
 เจ้าอย่าหงส
 จุลายเหล่นแบ่งเอา
 หัวอกบีให้
 เต็มปีเมา
 ขัดออยต่ายโง
 ขอให้นายพินบับม้าง
 ขุดโคะเสีย
 ทือหันเปงกว้างตางาว
 ย่อมอยเนื
 เจ้าหัวคำขาว
 กันนายขุด
 ก็ทาสส่วนยิบดี
 อย่าเพ็งดัดดละ
 ไปตลงยิบดี
 ว่าเป็นก้อ
 ข้าแผ่นดินมาขาดน้ำ
 อย่าเพ็งจำแข็ง
 บ่เจื่อนล่องฟง

ทากันเลี้ยงด้ง

ก็อักเหลือใจ

ปีไปบได้

ชบเขานั่งให้

ว่าปีล่ายยุ

เปียงแคลนเผา

แต่ใจเตียงหมับ

เขาปลิงมาขึ้น

อย่าเด็กค่าง

สีแดงแก้มขาว

จำวเนื้อคำได้

โค่นตุ่มเสียได้

ข้าวทุ่งนาปี

นาดอนน้ำหวน

งวงงออกด้วย

แมลงจ้างย้า

เมืองแพรวปิ่น
 ผูกหมี่ชะนัง
 เยียเยียปี
 ก็ออกไปงามหน่อช่อ
 แต่มีไผ่
 มีพ่องอันกานา
 จุมเบื้อบป้อง
 เสียดแวงควาย
 กันได้ปลุกฝัง
 ก็ไปงามหน่อเครือ
 กอนได้กิน
 นาฝ่ายเบื่องเหมืองจิน
 คนใดได้เยี่ย
 เจือข้าวตกติ
 กันบ่ส
 จักขอพินันปาดลิ้น
 นายได้กินปลำ
 บ่ก็ค้ออดข้าพารม
 ละเลียมมะแคว้ง
 หัวใจแห่งจุม
 ปากว่าฮือ
 จ้างจุอำพรางล่ากิด
 นายมาเจียรจำ
 บ่สมว่าอย่างลักกำ

สี่ห้าปีหลัง
 ดังไฟรดั่งเจ้า
 นาคอกกัข้าว
 ได้กินอื้อย่อน
 เยียเยียเหมืองฝาย
 บ่หายก็น้อย
 ยังยายเป็นถ้อย
 คงได้ใจเจื้อ
 ก็อุ่นใจก็
 บ่ห่อนเป็นหญ้า
 ดังกำพูซ่า
 มาลาดังจิน
 เป็นเล่าลิ้มชม
 ปิอยชมกว่าอัน
 ใจก็อื้ออัน
 พูซ่าเอาย

ยามเมื่อน้องอึก
 ยามเมื่อจกจ้ง
 ไปฟังกำเขา
 ใจคลายจากให้
 ยามจกหนี
 คลายเรื่องถ้อยยาว
 กันว่าอึกแต่
 ปักกลับมา
 ผอเมืองสวรรค
 จกกลับมาใจนี้้อง
 กันจางปาย
 จกปักปักทองมาใน
 เจ้าตีปี
 ไชเหินบก่าไป
 กันหนูกินใด
 จกกลับคืนมาเมื่อนั้น
 ผูกญิงจาย
 ไชบอกหื้อภาดา
 สองสามแล้งนี้
 นับได้นับมา
 เต็มหลับฝันหัน
 ตัวคำแลสั่งไว้
 สัปประ
 ไปว่าอันสยใด

ไผ่ขับจำ
 แม่คำชาวห้า
 หนายจกตั้งข้า
 มีกำลังไว้
 ทือเมื่อดวย
 ลับแลแคว้นทอง
 ลงกินแกบกलों
 ปามาอยู่ต้อง
 ตึงหัวใจ
 ตั้งใจว่าข้า
 ขะตุกินกล้า
 ตั้งหลายเหล่านนั้น
 บ่ถ้าองหา
 ก็กลัวถูกแล
 บ่กวรดีแก่
 เกินปากก็ไ้

■คะระ

มีกัจวลภัย

ตัวหนีไกล

จำกำปอสังไว้

บูโณ้นแล้วตัว

บ่แห่ง■นำ■เข้าสันใด

เป็นดีตำก้อ■

■าจิตดวงหทัย

ทำกรรมบ่■

หื้อจ้วงเมาตวยบ่■กว้าง

จำเสมอเหมือน

■ามเมื่ออันตก■

บ่ได้บ่ดน้อง

ในปัจจุบัน

ฤาได้ทำ■ยัง

หื้อเป็นเวราหนองปีะ

ฤาว่าบุพเพ

กรรมบาปข้าทำมา

ได้เอาลูกนก

หื้อบ่ิดพรากกา

กรรมส■อง

เถิงเติงจายเจ้าตี่นี้

ฤา■บ่มี

รอยกรรมอื่นอันปามัว

เมืองปิงโกศ■

นายผู้จู้ข้อ

ข้าไปกำ■ย้อ

เจ้าสร■ยดอกไม้

น้อยอก■มองใจ

แม่ใบหน้าสัว■

ทำคอแถมด้วย

เปิดเปียงดั่งจ้าง

ดีของใจผัน

จำตี่นี้จำตี่หน้า

เป็นกรรมบาปกล้า

บ้าง■ลังภาวะ

พรากแม่มาตำ

ยังนอนบ่อ■เหล้น

บ่อดินสืบเส้น

ดั่งข้าเปรียบจี

จึ่งบึงตอบด้
 ฤๅได้ขายจัว
 ลูกจัวใจมอม
 อยากนมปอจ่าร้อง
 กราบสของ
 สายดีซ้องลำควน
 ปี่ได้ฟูน้อง
 ต่อมชะวบ
 ต่ำววาจำ
 ขอด้วนายเภาที่คู้
 อย่าเมาจมผัว
 จูงนิงนั่งตั้งใจฟัง
 เถิงน้องบ่ยัก
 เถิงว่านายจิง
 ปี่ขออีกตัว
 แม่ผมป็นมวยอ้วจ้อง
 บ่ได้เป็ผัว
 ชื่อเหมือนสืบเส้นสาเดียว
 ตัวบ่ดีกษ
 เหลียวหยุบอันใด
 หัดถาถือ
 ผ่อเป็นติทรายละค้อย
 ทรัพย์สิ่งของ
 ก็หาบได้ในมีย

ไควได้เถิงตัว
 บิดแม่ยามหน้อย
 ร้องบ่อนอ้อ

หื้อบ่บิดน้อง

แม่แพรจ้ทรจ้วน
 แต่เก้าเบื่องเมา
 ดีข้าฟูเจ้า

อย่าหนัวจมจู

บ่บาระขัง
 บ่บึงตอบข้า
 ต่อเต้ากุ่มเฒ่า

ขอเภาเบ็น้อง

กำก็ดีก็เถียว
 เป็ไบหย่อมหญ้า
 ฝ่ามือแก้งน้ำ

เงินทองเล็กน้อย

เดิมอ่อนก่อนนั้น
 ดัดแปดมือ
 บัดเดี๋ยวนี้จั้น
 เพื่องบาทเจ็ดเดี๋ยวจี
 บใจว่าตัว
 เกิดฟูเก้งตางนาย
 บุญคุณแห่งน้อง
 ตัวแห่งนา
 ได้อุปถัมภ์
 ดั่งโภชนาอุ่นฮ้อน
 ปีได้กิน
 ป้างก้นก็มีกุน
 บที่อลบถ้าง
 ปีหมายแดนบุญ
 ปีบมีหยัง
 จับใส่ยามเฮายากไร
 เป็นของกิน
 จักฝากหื้อยังอาย
 กลัวตัวแห่งน้อง
 เอาของแห่งจา
 ฝึกฝึกคุม
 บัดนี้ดวงหทัยแห่งน้อง
 หินจะเสียด
 ยังบิ่ฝากหื้อครวมา

เกยได้หุยนถือ
 บาทเพื่องซึกเสี้ยว
 ทารณซ้อนเขี้ยว

ปีแกล้งแจ่งจี

มีมากเหลือหลาย
 ทำไว้จิมข้า
 ตาตำแผ่นผ้า

ได้ทรงห่มซ้อน

ตุมลายหาญสูญ
 คุณนายน้องเหน้า
 ฝากมาหื้อเจ้า

ครวทรงเครื่องใจ

อย่างก้อมคิงผาย
 ชัดลงลุ่มได้
 สุมไฟหื้อไหม้

จากห้องเต้ปตึง

ดูยังปกติ
 ตามตวยมา
 มากวงสิ่ง
 ตามตวยมาแต่ดีก็
 คร่ำบู้คร่ำหัน
 จำว่าอินทหา
 เพราะเหตุว่าน้อง
 ไปปิยาภา
 ก็ดักฝากหยัง
 กลัวผัวนาหมาย่าฮู้
 เขาจักไมไ
 จำคำหยักลายราย
 จะกลอนว่าน้อง
 บ่เหยียงเบือจาย
 สืบปีละสิ่งของ
 ๓๓ ล้างเก็บรวบรวมเหม็ดไว้
 ย้อนบ่ดีกัน
 จิงกลบหลักหน้าหนีมา
 ปี่ไซเรียบร้อย
 รำพันมา
 หลอนจำเกิน
 ใจนาบ่ตลกุดดี
 วาจำแบ่ง
 บ่จับถูกต้องหุมา

ผิดหน้าอายตำ
 ดั่งฮือเหยยะได้
 เมาดิงแต่ใบ
 กลัวเจ้าน้องฮัก
 บ่สีเนหา
 กับเขาใหม่หน้า
 วัดถังแผ่นผ้า
 ไก่อ้าวจู
 ดีซ้องใจหมาย
 ๓๓ นายจิงตัวข้า
 เงินทองเสื่อผ้า
 ดีตรงนุ่งใจ
 แต่งถ้อยวาจำ
 แต่เก้าแต่ตัน
 กล้าเกินลวงป็น
 ๓๓ อนผิดแผกบ่ดี

๓๓คอนโผประสงค์
 เต็มขง๓นั้นได้ลือเมือง
 มะโนเน๓ง
 เต้านี้สู่ดาฟัง

เก็บไว้อ่านใจ
 สุดเสียงเต้าอ้อ
 ก่อนเหล่นายเห่ ๗

ลำนําคำจ้ม

เป็นการยากที่คนสมัยนี้จะอ่านคำจ้มพระยาพรหมให้เข้าใจ และประทับใจใน
อรรถรสของเรื่องราวได้ เพราะภาษาลานนาแท้ๆ และบริสุทธี ซึ่งเป็นภาษาพูดของ
คนภาคเหนือโดยทั่วไป ที่พระยาพรหมท่านเอามาเขียนไว้นั้น นับว่าเป็นวัฒนธรรม
ทางภาษา และเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางภาษาได้อย่างแท้จริง ก่อนที่จะถูก
วัฒนธรรมทางภาษาของภาคอื่นกลืนเสียจนเป็นราหูอมจันทร์ไปหมดแล้วในปัจจุบัน

น่ายกย่องเชิดชูภูมิปัญญาท้องถิ่นของท่านพระยาพรหม เมื่อ ๒๐๐ ปีมาแล้ว
ท่านสามารถนำเอาภาษาพูดของคนพื้นบ้านมาเรียบเรียงร้อยกรองไว้เป็นภาษาเขียน
ได้อย่างไพเราะ และคงความหมายไว้ได้ครบถ้วนใน “คำจ้มพระยาพรหม” นี้

ภาษาเหนือที่เป็นภาษาพูด นับวันจะถูกกลืนหายไปในเปลวคลื่นของ
วัฒนธรรมตะวันตก และวัฒนธรรมของคนภาคอื่น ปัจจุบันคนที่อยู่ในเมืองกับคนที่อยู่
ในชนบทก็แทบจะพูดกันไม่รู้เรื่องอยู่แล้ว คุณยายบ้านนอกไปซื้อเสื้อผ้าในตลาด
ต่อรองราคา เด็กขายของบอกว่า โอ.เค. คุณยายก็งงเป็นไก่ตาแตก อีกไม่นานคำว่า
คิง, อา, บ่า, ไอ้, ตางปุ่น, ตางเพ้, แพ้แปลว่าชนะ, ก้านหมายถึงแพ้ ก็คงหายไปจาก
สังคมเช่นกัน

โชคดีที่ภาษาเหนือบริสุทธี ไม่น้อยกว่า ๔๐ เปอร์เซนต์ ได้ถูกจารจารึกไว้ใน
หนังสือชื่อ “คำวพระยาพรหม” และ “คำจ้มพระยาพรหม” หากได้รับการอนุรักษ์และ
เผยแพรอย่างจริงจัง ก็คงอยู่คู่बारมีของพ่อขุนเม็งรายมหาราชไปชั่วนิรันดร์

การเขียน คำว หรือ คำวขอ คำฮ่า คำจ้ม จ้อย ขอ เซ็ง ของคนโบราณนั้น
มักจะเป็นเพลงยาวหรือร่ายยาว ไม่นั่นเป็นหัวข้อ หรือ ย่อหน้าเข้าใจว่า คนโบราณ
นั้นสมาธิท่านยาว นั่งอ่านนอนอ่านเป็นชั่วโมงต่อเนื่องกันได้ แต่สมัยนี้คนมีสมาธิสั้น

คงทำอย่างนั้นได้ยาก และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ความนิยมอ่านเรื่องราวยาวยืดยาวไม่รู้จบเช่นนั้นลดน้อยถอยลงไปจนหมด ขาดติมานต์ชีพพลายไปในที่สุด

ในโอกาสที่คณะสงฆ์และประชาชนชาวเชียงรายได้จัดพิมพ์หนังสือ “คำวพระยาพรหม” รวมทั้ง “คำจ่ม” ออกเผยแพร่และอนุรักษ์ เพื่อเป็นบรรณานุกรม ของพระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณ อาจารย์ พระปัญญากรโมลี วัดมิ่งเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ครั้งนี้ ผู้เรียบเรียงจึงขอตีโอกาส และขออนุญาตแยก “คำจ่ม” ซึ่งเป็นร่ายยาวดังกล่าวออกเป็นช่วงเป็นตอน เช่น ตอนที่ ๑ ถึงตอนที่ ๑๐ มีเนื้อหาเกี่ยวกับอะไรเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น แม้ว่า ข้อความจะขัดกันอยู่บ้างก็ขอให้ถือเอาเนื้อหาสาระของเรื่องเป็นหลัก เพราะไม่ได้ทำให้เนื้อหาสาระความหมายของถ้อยคำสำนวนเดิมเสียหายแต่ประการใด เป็นเพียงการคิดใหม่ ทำใหม่ โดยเอาของเก่ามาเปลี่ยนรูปลักษณะขั้นตอนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

นายถิร ฉายเสนา

ทนายความ

กรุงเทพมหานคร

คำจ่มพระยาพรหม

บทพิเศษ

ตอนที่ ๑

ติดคุกและจ่มให้ฟัง

นมะสิกำไร
 สิบนิ้วนาฏยพนมसान
 ต้นทรงนามเนตรในสัญญาบัตร
 ขุบเลี้ยงโผดมุทุต่ำ
 รักษาอาณาเขต
 ย้อนใจเจ้าหนึ่มมันเพียง
 แก่ฝูงประชาชนระชาญร์
 เหตุว่ารักน้ำใจหลายหลีบ
 เพื่อบื้อหายสูญต่ำยอบ
 อุ้พิจารณาถ้วนถี่
 คำสำนวนกวนเล่ห์
 ปปราศรียออกปาก
 เรื่องวาทังกลับกลอก
 เจ้าว่าอย่างไรกับหลุดแคล้วคลาด
 ถือสัจจะมันเพียง
 ทรงทศพิธราชธรรมสืบสิ่ง
 บผิดลัญฐานเมืองอื่น
 บมีเพื่อนคอนท้างผ้อย

ปู่จาโนกริวาท
 นมัสกานพระภูวเดช
 พระมหากษัตริย์เจ้าขุนโหนด
 ทือเป็นพระอภิษยราชา
 ในไก่อัยทองเทศขันธัสละมิง
 บซ้อนเหียงริษยา
 บสะลั่งพลั่งพลาดหลงไหล
 จึงตั้งเจ้าไวสืบราชตระกูล
 เหตุว่าเจ้าประกอบด้วยปัญญา
 เอาดีดดีที่บังควร
 จุส่วยเยบ่หลงไหล
 ก็นว่าเจ้าว่าแล้วหากควรฟัง
 เหมือนดังจักบอกด้วยดวงวิสัย
 เหมือนดังเจ้าวิฑูรยราชและเจ้าปณิตตะ
 บซ้อนเหียงไปมา
 โลกะวัตรยังสืบประการ
 เจ้าก็ชูขึ้นนิรันดร
 บหื้อแตกย่อยเมหา

จำอุปมาเหมือนศิลาอาสน์
 บิได้แข่งจำว่าเปล่านั้น
 บิได้รำพันยกยิ่น
 บิอุตริแบ่งเรื่อง
 ต่อมคายลายก้านกิ่ง
 บิใจใคร่หื้อเจ้าตนบุญจมน้ำ
 หากยังมีใจเจตน์
 ด้วยพระภุชราใจใฝ่
 หื้อแบ่งวาทีถ้วนถี่
 องค์พระสงฆ์มากล่าว
 ว่าอดทำโททุกข์ยาก
 มาพิจารณาแบ่งใหม่
 กล่อนกาพย์กำตันเรื่อง
 ขออย่าเอาไปขัดตุมขว้าง
มิเจิมคำหาญหื้อท่านกัฏฐ์
 ย่อมเป็นกำรวางเปล่า
 บิใจข้าเจ้าแบ่งวาทีทั้งนั้นว่า
 เยื่องวาหาทั้งคู่
 เจิญเจ้ารำเบิงไปถ้วนถี่
 ต้นเมฆาสดัวทั้งหลาย

ของเทวะราชินดา
 คนเฒ่าเล่าตำมกัน
 หื้อเจ้าจันปิติ
 จำตำเยื่องแนวสาย
 มีทุกสิ่งแบ่งทูล
 ใจต้องตื่นยินดี
 มูลเหตุแต่งกาพย์กลอน
 ใครได้พรบิใหม่เป็นสลิ
 ประณิตที่ใจจ้ง
 บอกไขข่าวใหญ่โต
 แม้ลำบากก็อุตสาห์
 แด้มไว้ใส่สมุดคำ
 ถวายเจื่องเจ้าสมศักดิ์
 มั่นหมัจง์สูญหาย
มีความอยู่อยู่ในโกลน
คนเฒ่าเมเก่าเล่าไว้จากถวรพัง
 เป็นกำปยุสาสืบสายมา
 เมื่อเจ้าอยู่สุขสบายใจ
 เหมือนที่พระมหาเถรเจ้า
 ด้วยพระการดังนี้ ก็มีอยู่แล ฯ

ตอนที่ ๒

จ๋มไป สอนไป

เอกะทิวะลั้ง

พระมหาเถรเจ้า

เมื่อชำระตัวต้นแล้ว

เข้าไปในหมู่บ้าน

ทรงจำไว้หื้อหมั่น

เดียงจักเป็นคุณเมื่อล้า

ยอพระนมน้อม

ก็ขอภัยยะโทษ

ด้วยพระยาบัญญัติประการหนึ่งเล่า

โทษะยังหยาบ

ก็บ่ได้ทำหยังผิดแผกกว้าง

บ่ได้ย่องยววยขึ้นจ้อง

จับยับหญิงจายฟักฟักฆ่า

บ่คำยาตำเมาเมื่อ

ดวงอาชญาท่านห้ามขาด

บ้านใดเหนือโนนตก

ลูกเมียเขายามหนุ่ม

ออกจากธานีไปต่างประเทศ

ยังมีในวันหนึ่ง

ลูกขึ้นมาเมื่อเช้า

ก็ถือเอาผ้าและบาตร

เพื่อเอาช้าวมาจำไว้ในองค์

หลอนกิดออกเมื่อปายลูน

บ่ใจม่อนซักกล่าวจำสอน

แม่นผิดแผกจ้อมพะกำไร

เจิญเจ้าขุนณา

ความโอเฝ้าจัญไร

อันเขามาทำราบทรกรรม

บ่ได้ลักจ้างขโมยควาย

ตัดแป้นต้องเสียหาย

หื้อม้วยหน้าสู่เจิญคำ

บ่ฆ่าจ้างเลื้อเอางา

บ่ได้ฆะพาทเกินเหลือ

บ่ได้เข้าออกจุดไฟเผา

ก็บ่ลักข่มปาหนิ

เดิมเก่าเหตุบิดเดียว

ตอนที่ ๓

ไขข้อเท็จจริง

ข้าเจ้าเดียวไปสู
 เจ้านายก็หันชะลวด
 หันตึงคณะคนาจาบ้าน
 ฟืนไฟตามแจ่งสอง
 ดังด้านหัวนั้นเดือด
 ใจบ่เพื่อนผิดแผก
 จับบางวันนั้นเล่า
 ยังเกยนอนค้างอยู่
 เมื่อเจ้าอยู่แดนดิน
 ได้ไหว้เจ้ายศใหญ่บุญหนา
 ฟืน้องฝ่ายนางจันทร์
 ได้ขอบข้าวปี่พาย
 ยกย้ายออกเคหา
 กับผ้าตุ้มแลบสืออน
 เขาก็อีกเหมือนพ่อแม่ของเขา
 ได้เล่าด้านเรื่องนางจันทร์
 เมื่อได้เต้าไปอยู่เมืองปิงค์
 ได้ขอบเก็งปี่พาย
 ■ลับลูกอยากหากิน■
 ตัวเจ้ายิ่งมีคุณ

ขึ้นกันอยู่เอื่อนนางจันทร์
 บได้ไปชวดเวลา
 บได้ล่วงด้านผิดยาม
 ปากด้านคล่องไค่หัว
 ฟืน้องบ่เหือดเสียเอื่อน
 เหตุกันแคว่นเกยกัน
 กันคาบข้างกายตอน
 ได้ขึ้นสู่ลงกัน
 เมืองละกอนและเจียงใหม่
 บได้จุมสาलग่าย
 ไปติดพันอยู่กับข้าเจ้า
 เมื่อเขาดังหลายจักปี่ป้อง
 ข้าได้นั้นวัดธาและเงินแถบ
 ข้าเจ้าเดินดอนถึงเมืองแพร
 จักจวนเอาเมื่อบ้าน
 รำพันบั้นบอกเหง้า
 ได้แอบอิงปิ๊ะเป็ง
 สุขสบายบ่ดุกขยาก
 บขัดชินสักสิ่ง
 ■ลอนวันสุนปิกมาไคว

กันบีบไล่ตัวเขา
 รับรองใครหุงแกง
 หื้อเหมือบหมู่ต๋อยัง
 กันเจ้ายังบ่ฟังไปไหน
 ก็หื้อมาแหว่หากัน
 มาเกิดมาซื้อฟุ่หากเข้าใจ
 ตู่ข้าพี่น้องหากยังมี
 ผู้ลุกนั่งไต่ยิ่นหลาย
 ว่าจักอ้อกลอดสงสาร
 หั้นทุกหมู่จ่ายหญิง
 ข้าน้อยม่อนแหว่ตามเกย
 หากเข้าใจผู้เป็นจาววัง
 บ่เข้าตางซื้อแล้วออกตางแบ
 เป็นคนอ้อกลืนเกยกัน
 ก็บ่ได้ลับลีฟูลองต่อลอง
 หั้นแต่บ่องตางเดียว
 ขึ้นกันอยู่ตามหลัก
 ข้าเจ้าไฟปฏิบัติ

หื้อเอื้อยเขาเอาใจใส่
 ก่อยจัดแจ่งฮับสู่
 วิจจะนั่งข้าสั่ง
 ยังอยู่ในโกศยเมืองแพร่
 อย่าไปกลัวไผอินไผฮู้
 แม่นไผลงล้วยฟ่องร้อง
 แต่เดิมที่เขาสั่ง
 ข้าบ่หมายใจจอด
 เถิงเมินนานไปกินอยู่
 บ่ได้แอบอิงลี้ซ่อน
 ใจบ่เสยทางจู้
 บ่หล้างเป็นหยังไปมาตามซื้อ
 บ่ได้ผวนแพเป็นไต่ฮั้น
 เข้าใจหั้นตั้น
 บ่กั้ดกรองหลายจ่อง
 จิงได้เตียวไปสู่
 กำหนดกันเบาน้อยใหญ่
 เจิญเจ้าดำรัสทรงทราบ

ตอนที่ ๔

ร้องขอความเป็นธรรม

นบน้อยกราบนมัสการ

เถลิงเดือนห้าฝ่ายตางแถม

วันพุธพร่ำกฏหมาย

จับข้าเจ้าใส่เหล็กจำ

มัดล้วงสอดผูกตังเอว

เจือกบ่หย่อนชาววา

เอาเจือกจ้างใส่เบี่ยงสาย

น้ำหนักหลายสิบหาบ

สองตีนต่ำอยู่จ้อง

เยี้ยะต่ำฝังตัมฝังยับใส่

กำบ่จริงเก็บมาว่า

เก็บกำแม่ย่าไปสวน

จับปอลับแบกเหลือหาม

เอามาต่อตำตัมบ่วง

ผู้ใหญ่เตือนอย่าข้าม

บ่ได้เยาะเย้ยะหมอก

ย่อนคำปฎิญาณดัดขาด

มาอุกถูกยกโทษใหญ่

หมายที่อวายเป็นจรณา

กตชนบ่มีหนภายในเอาใจใส่

คงจรณาเมี้ยนจำดี

ในวันเดือนหกซิบห้าค่ำ

บ่เคยบ่คนึงที่ถัก

กำดั่งมวนน้อยใหญ่

อยู่เห็นนาบ่จำ

แซมพระจันทร์ลงเจ็ดค่ำ

คนหลวงหลายชายไพร่

โซ่หนาหน้าว่องจอด

ตัวคิงแพวแอ่งอ่อน

โซ่เหล็กหนาว่องใหญ่

ชาววาป้ายเหล็กฝรังเศษแบ่งขาย

เขามากำราบทกรวม

เจือกเหล็กหน่องหนักถึง

โทษน้อยใหญ่บ่หับจริง

เก็บกำแม่หญิงไปทำ

ว่าข้าทำพวนผิดแผก

แต่งแบ่งความฟ้องส่อ

ข้าเดียวผิดลวงข้ามเอื้อน

ม่อนห้ามที่บ่ควรไป

เดียวเข้าออกตำบโราณ

บ่ได้ปลั่งปลาตึงกามสุ

ยับข้าเจ้าใส่ทันทกรวม

ชีวิตขาดคกไป

เจ้าคตใหญ่ราชวงษา

ชีวิตขาดหัวตก

วันนั้พร่ำเบี่ยงจริง

หื้อถูกที่บ่ควร

ถวเอาใจใส่พิจารณา

ตอนที่ ๕

กระบวนการยุติธรรม

เอาเงินจ่ายมาทั้งคู่
แล้วจดหมายเอากำปาก
ที่บื้อโสปิดบังไว้
หากชาวหญิงบ่ฮับ
เจ้านายทั้งหลายยอมฮู้
ก็ต้องเอาคำมาเบิก
จนหมดไส้แล้วแต่จะโผด
หันจักแม่นคดีธรรมและสุภาสิต
หันข้ากิดจ้อมญาติกำ
กับใจข้าหมู่อือกับ
ถึงชั้นผูกถือนเวร
ดิแต่ปากใจชม
แจ้งเจตน์จี้ว่าเหมือนตำหนั
บ่อดักคดคู่บ่แจจจัดเจียง
ถึงข้าเป็นไพร่น้อยก็หากใจคน
บ่ใจซีข้าหมู่อย่างแดง
เอามาจากทัพเมืองจันทร
บ่บิตตำก้อยหมองใจ
ลือก่างไกลมาสู่
บ่ยอมมากำจัดหื้อม้วยมิง
บ่ได้กระทำตั้งฮู้

ถามต่อหน้าหมู่คนหลาย
มันอาจลั้งตลาดทองไหม
ควรชักใช้หื้อหันจริง
ก็บังคับตำมกฎหมาย
หากมีผู้ฮู้ว่าถึงสำ
บ่หื้อค่างเติกต่างใด
หากมีโทษก็ควรทณทกรรม
บ่มีความผิดยัดเยียดยอม
เป็นคนคะปามาสู่
ลวดยุบผิดยุบถูก
หันว่าข้ามาน้อมเณว้ตรฐาก
เก็บมาผะสมหันนี้
จำว่ายันต่อฮู้
ว่าเต็มเสียงเพียงปาก
บ่ใจสัตว์หน้าชนกันหน้ำ
บ่ได้ถูกพันแดงจับยับ
หล้างบ่ฮันแก่กันลักน้อย
หันว่าข้าเบิดดอกบัวไหล
หว่งเบึงหมู่เจ้าและเงาจัดตร
ข้าบ่ได้วังแย่งเงินคำ
โทษเรื่อนนี้ยังบ่หันจริง

ฝ่ายจายหญิงบ้นขันต่อสู่
 หากมีจริงสมอ้าง
 บ่กลัวเหลือท่าโทษ
 อยู่ที่ไหนบ่สู้
 ที่อดอดจ้มบ่ออก
 ก็ตามทีจักไล่
 มีน้ำหนักรับผู้หันผู้สู้
 บุญคุณธรรมพดด้วง
 บ่มีฝีมือจักไล่
 ยังบ่ประจักษ์คักแน่
 จักสาธยายลือเล่า
 เนื้อตันคิงข้าน้อย
 จาติคนลือสามแคว้น
 บ่พารบด้วยไซและเจือก
 ไซเหล็กจำจอดบ้อง
 เจือกเหล็กกองต่านจ่าน
 บ่ใจเคบ่ปุมใส่ต้องเปล่า
 บ่ได้จ้องทองเนอเจ้า
 ขำขอมมาลาโทษ
 โดษขำมีย่างใด
 เหมือนจักส้าลาบกินดิบ
 บ่ใจน้ำเจิมจายเจ้าเวียงสา
 แม่นจักเดอดผิวก็ใจว่าจักกลัว

บ่หันหลังสู้ฝ่ายจายหญิง
 เอาเจือกจ้างเตียมสามเครือ
 บ่กริ้วโกรธว่ากับไซ
 ทว่าเข้าเล่นจู้กับนางสนม
 จักค่างคอกอยู่สักปี
 ทกว่าไล่หื้ออยู่ประจักษ์
 ก็จักขามสู้อยู่ตำมกรรม
 บ่อยจักม้างฮึดประเพณี
 ยกโทษใส่หื้อเป็นหนัก
 ปุ่นดีผางอ้ายแก่คนทั้งหลาย
 คนบ่สู้ก็จักกล่าวว่าเป็นจริง
 เหมือนต่างพร้อยตำคนฮือ
 ก็หากแม่นตัวพหวม
 ถึงกลิ้งเกลือกอยู่ตำมกรรม
 ก็เหมือนช้องไบต้อง
 พหวมก็บ่พล่านตกใจ
 จาติงเท่างจ้อง
 อยู่เหนือเกล้าปวงประชา
 ย่อนนิกรเอยอยู่ในใจ
 เอาราชภัยมาทำราบ
 อย่าหวังจักบับบิดกินได้ง่าย
 จาติโทษเขากันทั่ว
 ๓๓มือใส่หัวเอาเจ้าเป็นพ่อแม่

ขอหื้ออยู่แน้นจริง
 น้ำชาดค้อหากินปลำ
 กันเป็นต๋อก็เป็นต๋อแม่ดำหลวง
 แม้นว่าข้าจักหนีปาย
 ย้อนเขามาทำเหลือนนา
 โทษบมีแบ่งใส
 คนนับสิบจับอยู่
 บ่ได้กินหนูขำตวยตอด
 จักหื้อได้กันแทงใจ

บใจเจื่องสิงและเหลือนอ
 บใจเจื่องมัจฉาปลำกั้งก่อ
 บใจเจื่องเผ็งกล่วงล้วงกักรม
 ก็ใจว่าจักกลักรม
 จักหื้ออยู่จำตค
 ใจอำนาจใหญ่เต็กดิบ
 แกลังบ่ฮักลั่นอุสุ
 เมื่อใดเจ้าก็ฮอด

ตอนที่ ๖

เสียดสีผู้มีอำนาจ

มันเป็นกำกั๊ดโง่จาหา
 เอาอำเป็นเหยื่อตกเบ็ด
 ของบ่หล้าหาหล้า
 จักขว้างทิ้งก็กลัวชุมตืน
 แถมยังจะลว้ามเปล่า
 เอื้อโหลหลุดลงหาด
 หากโดนทั้งล่ำบ่หักก็แตก
 เสียดเงินเสียดค่าฮี้ได้หาได้
 เสียดน้ำใจจักหาไหนได้ม้อ
 บ่ต่อหื้อเป็นขัว
 ปั้นบ่เต็มแหล้งบ่ล่ำเดินดง
 ตางจักบ่ออกเจ้าอย่าได้วิดก
 บ่ปอกก็ดียวากเรื่องไซ้และเหล็กตรวน
 เจ้าจูงถ้ำฟังข่าว
 ม่อนเสี่ยมเจียมตัวแต่ก่อน
 ข้าเจ้าตังไปอยู่

มาบูนดำดีเบื้อ
 ลวดบ่ค้ำสั๊กเกร็ดสั๊กก้าง
 เมื่อกั๊ดแล้วบ่อสมอ้าง
 เลยทนกลืนกินน้ำลายของตัวเก่า
 เหมือนหมากันเต่าตีนกุด
 กันด้ายบ่ฟาดก็หัวดำ
 หากลงกระแทกก็หากจักแตกทั้งล่ำ
 ของอยู่ได้ลุ่มวิสัย
 ก้ารำนบ่กั๊ดผ่อ
 จักไหวเจ้าเหนือหัวหื้อแจ่ง
 เงินบ่เต็มถุงบ่เตียวค่าสอด
 หากบ่กั๊ดเต็มอกก็จะบ่ออกปาก
 จักเอาหื้อเป็นชะจวน
 มาติเสียดล่มตัวที่เปือะเขียม
 ก็เพื่อหื้อผ่อนทุเลา

ตอนที่ ๗

สภาพคุกโบราณ

จักหือสมก่าก็ดหู่เขากระท่า   จักหือทนล่ำมาก
 ไปลักหากเดือนปล่ำ   ากเจ้านายทั้งหลาย
 ยังโผตผายไ่วได้   จักหือติดข้าข้างไ่วเท่าตำหัน
 ตำบที่มับแก่นก้าย   เป็นที่แขวงทนายจิปาณะ
 บ่เกยปีะจะปีะชั่ว   ตูบห่างฮั่วเซะเซะ
 ผนตกซี้ะเปี้ยกเปี้ยก   บ่มีเผือกครวันนอน
 กิ๊แสงนอนปุ่นตันฮาก   เหม็นน้ำหากตังวัน
 าวารดั้นเป็นซุ่ม   ปาญ้าหุ้มโนน
 อุจจาระถอนถมถอง   กองฝ้ายกองก้องก่อ
 บ่ปุ่นดีผ่อตีเดียว   แมลงวันเขี้ยวต่อมไ้อยู่
 ตำซุ่มไซฮิมศา   บ่อาจจักทรมาณอยู่ได้
 ม่อนน้อมไหว้เจ้าเหนียว   จักเอาตัวลาไปก่อบ
 จิงค้อยผ่อหาความสุข   ะรงตุ๊กข่มานานเสียล้า
 สามเดือนพร่ำ   เสียดาบเมืองแพร่เจ้า
 หวังคุ้มเกล้าอยู่หลายปี   กรรรมมีแคล้วคลาด
 ดั่งพุทธบาทเจ้าและศา   ดั่งครูบาต้นเฒ่าหนุ่ม
 ท่านจริงศีลขุมบริสุทธิ   ช่วยชีวิตหลุมผายโผต
 ขอขะมาโทษจุดๆ   แผ่นญกุลคลมาไคว่

ตอนที่ ๘

ความเป็นธรรมในสังคม

เป็นผู้ใหญ่ชอบชมเชย
 บ่ตำสฤภาพรรมดา
 ด้ายแล้วเนาเหม็นสาบ
 แสนลำบากทุกคืนวัน
 เจิญเจ้าอยู่ออกจากอเวจี
 เจิญเจ้าลูกเล่นเบี่ยงชา
 ตัดใจโผดเอาบุญ
 จำเตียมพรำสุโน
 จักถอนเท่าไทยเสีย
 ขี้เหียนชอกเค็มหลัง
 นกขดคู้อยู่กลางฝอย
 เสียงทบนเท่าอยู่ในคอก
 จักขบงาบไผ่บักกล้วย
 เสียงข้าหย่อนลิ้นจะตก
 ขี้เหียนเอิบเต็มตัว
 จำเตียมเผียบตัวพรหม
 ขององค์เจ้าโผดปราณี
 อย่ำที่อค้ำอยู่บนเทิง
 ปอกก็ดยอดประเพณี
 ไม้ตัวไตนอนดิน

เอาอำนาจตั้งชนาบ
 ทุกวันมานี้เล่า
 ชีวิตวางตกฟาก
 เจิญรำเป้งหันลักผู้
 สันใดดีจะถูกแม่
 ปอเมตตำขุนเณร
 จาตำสฤตตกต่ำ
 ตัวแกโซเซียวเว
 มีสำเนียงเสียงบ่ออก
 ตะใจนั่งหดหู่
 ตำเลงกอยปากเปล่า
 ขดบองงอด้างขาบ
 เขียวพินตัวหลุดล่อน
 จะวังทป่าวเปิบ
 ไผ่บักกล้วยข้ามเหยียบ
 ทิวแยงสมนอนโทษ
 สันใดดีบ่วาง
 ขอเจ้ารำเป้งถึงจอด
 ไบราณมีว่าไว้
 แม้จักตักสินบักบัน

ฟักฟันทันเป็นหล้า

คตตกต่ำต่าวนานห่าง

จำเตียมเพียบปุดอย

ป่าไม้ล้อมเป็นภูเขา

ขอเจ้าอย่าอยู่เบิกเบือะถม

ข้าเจ้าเจ็บป่วยขอท่านเยียวยา

ตองผักตองหน่อ

ก็จักมีเล็กน้อย

ผู้ที่ใคร่หื้อต่ายนับแสนนับโกฏิ

ก็มีไผปลงตัดขาด

หลอนโรคาเกิดถี่

ทุกคืนวันคำเจ้า

ย่อนว่าตัวมีไผอุ้ม

จำเบิงไผถ้วนถี่

จักขลุ่ยสองข้าง

มันสุดวิสัยข้าเจ้า

ไผบ่แยงหันสิ่ง

ไผหลงเบียดตกน้ำ

ใจเจ้าใจไพร

การเป็นบ่หันกับตัวข้าเจ้า

เจิญเจ้าหลบอยู่ถ้ำฟางขาว

วิชาพรหมเกษเื้อ

หากสงสัยอุ้บ่ออก

ไผบ่กลัวข้ามย่ำ

บ่ลวกร่ายข้ามเหยียบ

หันแนวฮอยกั้วก้อม

กั้วคนเฮาไผบ่อุ้

ข้าเจ้าตกจ่มเจิญเจ้าจ่วย

มาพิจารณาดูต๋ามต่อ

ผู้จักเยียมผ่อปราณี

ผู้ที่ตกถ้ำกั้วฮากหลาย

แม้จักโปรดลดลง

เหมือนดังพยาธิทนยา

หาหมอที่ไหนทัน

เก็บใส่เกล้าเหนือหัว

เหมือนปลาดูดตุ้มติดไซ

หันลิบหลั้ปุ่นดักลั่ว

หันแล้วจะอ้างกับไผผู้ใด

หากจักออกเข้าก็เหลือแวง

เจ้าเป็นนึ่งดูเสีย

มันยังซ้ำยุ่งใหญ่

ก็ยอมต้อบอยู่ที่เต๊พวกกัน

เป็นบ่เข้าใจกับ

จักหื้อเหมือนว่าวยามลม

ใช้ได้ทุกเมื่อทักใจ

ไหว้เจ้าบอกตามมี

แต่เดิมทีบ่พ่ายย่าน
 เอาออกคอกด้วยดีโดยง่าย
 หมายตัดใจต่ำยเป็นข้าเจ้า
 ไปอยู่ล้นฐานเมืองอื่น
 ใจบ่เสยติดข้อง
 หมายบ่ไปไหนต่อเต้าเต๋
 บมีไผช่วยปราณีเอาออก
 จักรอฟังไปแถมสักเล็กน้อย
 ข้าเจ้าจึงบ่หวังจักอยู่

ด้วยหวังท่านจักปราณี
 จึงบ่เดินปายหนีหาย
 ต่อเต้าเต๋มาจួយเอากำร
 แต่มร้อยรินบันเกษ
 บ่เหมือนเกษอยู่ห้องเมืองไก่อัด
 หมายเอาเมืองแพร์เจ้าเป็นโลงผี
 ที่บ่ปันจากคอกวังใน
 หลอนดัดหึงจ้อยเหมือนก่อนนอนหลัง

ตอนที่ ๙

แหกคุกสู่อิสราภาพ

ขอส่งลาดังพ่อเจ้าและแม่นาย
 เถิงเมื่ออดอยากกันอาหาร
 เป็นบ่เดือดขัดใจ
 เซาะหาฝากด้วยมา
 อันเป็นเครื่องของกิน
 เจ้าพี่น้องที่ในโอง
 จักขอไต่เต้ากราบลาหนี
 สิบนิ้วมอบไหว้ลา
 ตั้งใจเจตน์เอาบุญ
 จักย้ายออกเสียเมือง
 ท่านได้ลูกเล่นวิ่งอุปถัมภ์
 จักจ้างออกหื้อสบายใจ
 จักหื้อลูกเล่นรับราชการ
 ลวดบ่มีสำนึกแก้หัวใจ
 เตียวออกเข้าหลายที
 ข้าเจ้าหากสาธุก่า
 เจ้าเป็นยอดตนบุญ
 หวังหื้ออุ้มทราบที่หัวใจ
ถึงจักกริ้วโกรธ
 มือทูลหัวน้อมไหว้
 ยอพิทูลน้อมสั่ง
 อย่าไปสงสัยว่ากลัวบ่ป็น

คุณท่านหลายมีมาก
 ไปขอทานบ่เหือด
 ของกินได้น้อยมาก
 ผลผาลาทุกเยื้อง
 บ่ขัดชินจุ่มพืง
 คุณท่านโยงต่างเกล้า
 บ่มีหยังจักปราณีส่ายตอบ
 ม่อนขอวันทานน้อมเกศ
 มีคำทูลฝากไว้บอก
 เจ้าศรีวิชัยเรื่องยคยั้ง
 หมายบ่หื้อติดข้าค่างคอก
 หมายบ่หื้อไปไกลต่างแคว้น
 หื้ออยู่สถานเมืองแพร่
 หมายปลาเอาไปทำกำรเจ้า
 คุณท่านมีหลายหลาก
 ตกตึกข้ผาญบ่ทิ้งทอด
 ข้าเพ็จุทูลน้อมกราบ
 จักเยี่ยงสันใดกำรที่บ่โปรด
ก็เหมือนหนูเกียคหื้อก้องหลัว
 เถิงจ้วยออกคอกบ่ได้ก็ยังมีคุณ
 ขอเจ้าอย่าพึ่งตกใจ

ตอนที่ ๑๐

ขอบคุณผู้มีส่วนช่วยเหลือ

เมื่อข้าเจ้าหนีออกนอกธานี
 ออกจากศักดิ์เพื่อปวงประชา
 ร้อยขาวชวบข้าวกับชาววัสสา
 จุ่งปราศจากกำเเย
 หื้อมีมิตรมิ่งและสหาย
 ก้อย่าหื้อกั้นพญาพรากโกลั่น
 พร้อมสมสู่เต็มถุน
 หื้อเจ้ามีเงินล้านตื้อและคำแสน
 บ่มีถ่อยข้าและบกนาง
 ทุกคำเจ้าอยู่เต็มถุน
 หังไพรฟ้าและประชา
 จิตต์นึ่งน้อมธรรมา
 ข้าวเจือใส่หลายบุง
 ร้อยพันไผ่มามือ
 มีพี่น้องหน่อปิงเปา
 ตั้งเจ้าหน่อแก้วและบัวระกุด
 หื้อเหมือนเนื่องพรถวาย
 ตัวข้าเจ้าขอส่งลาไป ก่อนแล

จุงหื้ออยู่สุขสวัสดิ์ทุกเมื่อ
 อายุขึ้นมาเตียงเต้า
 ผุ่งเปยอิโรคาสิบหกโกฏาก
 หื้อสมคะเนเจ้าทุกสิ่ง
 มีจ้าม้างจั่วควายหลายมวลมาก
 หื้อติดตวยฉั่นมวลหมู่
 หื้อเจ้ามั่งมูลมีมากซื้อ
 มีหังแก้วแหวนและเสื้อผ้า
 ข้าวเปลือกวางเต็มเล้า
 บริบูรณ์ด้วยขุนนางและขุนใจ
 สุขกายใจหุดำทุกสิ่ง
 แม่่นเจ้าเยี่ยะนาเยี่ยะไฮ่
 หื้อมีก่อสูงและงวงใหญ่
 สมไชยพื้หอห้อง
 ตั้งลูกหลานเลาใหญ่แก้ว
 อย่างหื้อหมดฟุ้งเฟื่อง
 สุขสบายต่อเต้าเฒ่า

พระปัญญากรโมลี

พระ เพราะทรงพรตผู้
ปัญญา เท่าใดกขรรณ
กร กอปรกิจจนรรณ
โมลี ดับกรรมใดแล้ว

พรหมจรรย์
ต้องแท้
เนื่องขณก
ดูดีว่าแทนสรวง